

**R.P. Thomæ Młodzianowski, Poloni, Societatis Jesu,
Prælectionum Theologicarum Tomus ...**

De Deo, Angelis Et Actibus Humanis

Młodzianowski, Tomasz

Moguntiae, 1682

Tractatus II. De iis, quæ magis speculativè noscenda sunt, De Actibus
Humanis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82949](#)

TRACTATUS II.

De iis, quæ magis speculativè no-
scenda sunt,

DE ACTIBUS HUMANIS.

Tractatio de Actibus humanis duplices materias habet, quasdam specula-
tivas, quasdam practicas. Practicas separato Tractatu complectemur;
nunc agemus de his, quæ sunt Scholastici Juris.

DISPUTATIO V.

De Actu humano Voluntario, Morali, &c.
in communi.

Praenoscit hinc debent variae explicaciones terminorum ad utrumque Tractatum servientes. Quia verò ipse titulus, est de Actibus humanis, primum inquirendum de illis erit.

QUÆSTIO I.

Quid sit Actus humanus?

ExpliCAT. i. Esparza hinc q. i. a. 5. Quod omnis actus humanus, ex suo conceptu, referatur intrinsecè ad ultimum finem: Unde hinc actus ab actibus brutorum, non tantum differunt ex parte principi, sed etiam ex parte objecti, & modo illud attingendi: utque sicut ab homine in quantum homo est, & quatenus est praeditus ratione, distinguuntur à brutis: Habentque proinde objectum praestantium, circa quod exercentur, vel certè modum nobiliorem attingendi illud. Hujusmodi differentia hominis maximè elicit in libertate & dominio, quo carent inanimata, & irrationalia: Absolutè tamen etiam si sunt humani actus, qui præminent actibus liberis, tametsi nec mediately nec immediately liberi sint, quales sunt actus beatifici, actus habitu à Christo Domino & à parvulis Beatis absque ulla libertate.

Dici ergo potest cum Philosopho lib. i. Ethic. c. 7. dicrimen actus humani à non humano in hoc universaliter confistere, quod actus humanus versetur circa bonum universale, & latius patens, quam bonum sensibile & imaginabile; quodque proinde sit attingibile per solam rationem & intellectum; talis autem est omnis a-

ctus liber, & omnis præminens actibus liberis.
Hec Explicatio

NON SATIS FACIT. i. In illo termino, quod actio humana sit actio propria hominis, in quantum homo est: quia multæ sunt actiones hominis in quantum homo est, neque tamen vocantur humanæ v. g. ridere, flere, loqui. Imò & ipsa intellectio, actus item necessarii voluntatis humanæ, qui sunt circa bonum non sensibile, sunt propriæ hominis, neque tamen vocantur humani. Deinde immiterò dicit, quod maxime differat homo ab aliis irrationalibus libertate & dominio: quia esse suarum actionum dominum presupponit in homine formalitates constitutivas hominis priores dominio, formalitateque domini; non ergo primariò differt per dominium, nec est ratio, cur ex hac nonnulli posteriori formalitate, desumatur ratio actus humani.

Rufus, illa propositio, quod ratio humanarum actionum maximè eluceat in actionibus, quatum ille est dominus, indiget explicatione: Si enim ly homo suarum actionum dominus, supponat pro hoc, quod illæ actiones possideantur ab homine, sic nulla erit, quæ non sit humana: quia ex eo ipso quod illas ponat, sunt illius propriæ, adeoque habet possessionem illarum. Quod si ly suarum actionum dominus, supponat pro eo, quod illæ actiones sint humanæ, quæ sunt ipsum formale dominium, & actus exercitiumque dominationis; tunc soli actus imperantes erunt humani, formalis autem amor, desiderium, &c. non erit actus humanus;

THE
zisne
Tym
TD.

Disputatio V.

115

nus; quod absurdum est. Quod si ly staturum actionum dominus accipiat pro eo, quod illæ actiones, quæ sunt liberae, sint humanae; non statbitur in eis de quo queritur: Nam communis apprehensio saltem formalitate distinguit rationem humani à formalitate liberi, non distinguuntur autem formalitate, si triusque esset definitivum idem, sed haberent se, sicut enīs, & gladii.

NON SATISFACIT 2. Quia concedo quod omnis actus humanus referatur suo modo ad ultimum finem; sed inquiritur, an per hoc jam constitutatur in ratione humani, & quænam sit hujus ratio? Item quare illud referri ad ultimum finem, in actu humano, non se materialiter habet ad rationem actus humani, & per modum predicationi generici?

NON SATISFACIT 3. Quia cum explicans agnoscat actus humanos, qui sunt liberi, & actus humanos præminentib[us] liberis & tamē humanae debūt formare conceptum communem omnibus his actibus humanis, quem non format, quia hic conceptus non est jam petendus ex libertate. Deinde, cur non potest versari etiam circa bonum sensibile actus humanus quæ sit? Item cur circa bonum universale non potest esse actus non nisi hominis? quales sunt actus indeliberati, versantes circa bonum universale.

EXPLICAT 2. Suarez d. 2. S. 2. n. 7. Dicit que modum hunc esse probabilem. Est aliqua actio propria hominis quoad substantiam & entitatem, non verò quoad modum, ut v. g. intellectio, convenit homini ut ratione utitur, nec actus talis specie potest reperiri in inferiori creatura; modus tamen, quod ex necessitate fiat, communis est aliis rebus. 2. Contingit actionem esse propriam hominis, ut homo est, & in substantia & in modo: quia scilicet efficitur cum indifferentia & sine necessitate, qui est proprius operandi hominis quæ homo est. Sub die autem inferius n. 9. quasi ex proprio sensu. Si per actionem humanam intelligamus moraliter aut dignam laude, aut reprehensione, sic sola actio libera est humana. Si autem per actionem humanam intelligamus perfecte rationaliter & ab intrinseco procedentem ex plena hominis voluntate, sic actus beatitudinis dici potest actus humanus. Hac explicatio

NON SATISFACIT. Tum, quia confundit actum humanum cum libero quæ tali, nam explicat actum humanum per indifferentiam & negationem necessitatis, quæ duo ad libertatem formalissime spectant: non deberent autem haec duas formalitates confundi; cùm eas etiam communis apprehensio dividat: & cùm ad invicem de se predicantur, actus humanus est actus liber. Actus liber est actus humanus, nemo cogitat esse has identicas propositiones, vel synonymicè differentes; essent autem synonymicè dif-

ferentes, si uterque terminus, per indifferencem & negationem necessitatis explicitur. Tum quia, quamvis nomine actionis humanæ intelligatur actio moralis digna laude vel virtutio, sicque sola actio libera sit humana, nunquid in ratione humanæ, per dicta prædicta constituetur? Et certè ratio laudis vel virtutis, est extrinseca actui humano, illaque advenit, jam in esse suo completo: potestque dari pro ratione laudabilitatis, sive extrinsecæ pendentis à laudante, sive intrinsecæ pendentis à merito laudis, potest inquam dari, quia illa est actio humana: Ergo appetet quod haec duas sint distinctæ formalitates. Tum quia, cum tam actum liberum, quam necessarium sub diversa formalitate agnoscat humanum, dari deberet communis ratio actus humani, quæ extendi posset ad tam diversas formalitates. Ex hoc autem

INFERES. Quid sit sentiendum de illa propositione: Actio necessaria, non est actio humana. Nam in primis fundat se in hoc, quod actio humana sit formaliter idem quod actio libera, hoc autem refutatum est. Deinde quod dicit Cajet. Actio necessaria non tam agere hominem, quam illa agi; cum tamen actio humana debeat esse ejus qui agit: id non convincit. Nam etiam actio necessaria, potest esse vitalis, adeoque proficisci ab intrinseco; hoc autem includit agere, non agi. Quod autem dicit Cajet. Amorem beatificum non esse actionem humanam, quia est plus quam humana scil. quodammodo Divina: id non convincit. Nam ut arguit bene Suar. sequeretur etiam amorem viæ liberum, non esse actionem humanam: quia ratione elevationis, actus ille, est plusquam humanus. Hinc aliter

EXPLICATUR 3. Quid sit actio humana?

Quamvis omnes actiones quæ proficiuntur ab anima, sint actiones physicè humanæ, seu quod idem est, sint actiones hominis: Nihilominus non omnes illæ actiones sunt humanæ moraliter, qui ipse terminus actionis humanæ, moraliter, non ita accipiens est, ut sonat: quia ut sonat, non nisi humanas, h. e. ab anima humana principiantur, importat actiones. Sed debet accipi prout supponit; supponit autem pro actionibus prout sunt distinctæ ab actionibus appetitivis brutorum, quales convenient habere, ipsis etiam Angelis. Porro ut dicantur illæ actiones non physicè tantum humanæ, sed etiam moraliter, debent fieri modo humano, seu modo intellectuali naturæ competentes. Hic autem modus dupliciter proponi potest. In primis via negationis, quando scil. ponitur actio voluntatis & appetitus sequentis notitiam, ponitur inquam non more brutorum, quæ non nisi passione & impetu aguntur. Secundò proponi potest via affirmationis, quæ est resolutiorum illius prioris, illam scil. actionem reddi moraliter humanam, fierique humano modo, quæ est actio

k 4 est actio

P.
MŁOD
OWSKI
A:et Z:
VI

est actio voluntatis deliberata: quia in modo agendi, deliberatio, est propria naturae intellectualis, hic autem agitur de actione, facta, modo proprio naturae intellectuali: Nullus autem potest cogitari modus per prius proprius, & per prius secretivus à brutis, præter rationem, deliberata actionis.

RATIO 1. hujus explicationis est Auctoritas S. Thom. hic q. 1. a. 1. in corpore, qui quavis incepit explicationem actuum humanorum per formalitatem dominii, appellando illas actiones humanas, quarum homo dominus est. Sed hoc facit quasi incipiens à notioribus, concludendo autem & utendo particulâ Ergo, quæ est nota Conclusionis, sic loquitur: *Illæ ergo actiones proprie humanae dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt: Si quæ autem aliae actiones homini convenient, dici quidem possunt hominis actiones, sed non proprie humanae.*

RATIO 2. est. Communis apprehensio omnium, qui nomine actionis humanae semper accipiunt actionem deliberatam. Hinc actiones brutorum, amentium, puerorum non vocantur humanæ: quia notitia illorum non sunt tales, ut eas sequentes actus, dicantur deliberati: per hocque actiones nostras communiter excusat, quia erant indeliberatae.

RATIO 3. est. Quia nulla commodior explicatio adferri potest. Non recurrimus hic ad formalitatem actionis, quæ competit homini, quæ homo est: quia haec generalitas, non distinguit actum humanum. Non recurratur ad dominium, nec ad liberum, nec ad laude dignum, quia haec omnia posteriora sunt. Et certe legitima est haec Consequentia, est haec actione libera. Ergo deliberata: nec ex libertate deliberati ratio, sed ex deliberato, liberum oritur.

Ne autem confundantur deliberatum & liberum, id est præ oculis habendum: quia quamvis non possit esse illum liberum nisi deliberatum, formalitatibus tamen differunt: quæ sic explicari possunt: Deliberatum vel potest accipi pro deliberativo ut quo, & sic antecedentem importat actionem intellectus, utriusque propositivam. Secundò potest accipi pro deliberato, h. e. sequente deliberationem actu voluntatis: Et sub hac formalitate præcisè habetur ratio actus humani; in qua formalitate non stat ratio liberi, sed superaddit formalitatem hanc quod potuerit non sequi.

Sed dicendum est (posita hac explicacione) quod amor beatus sit actio humana: ut concordet pluribus Doctoribus id afferentibus, potest dici, quod sit actio humana & deliberata æquivalenter: sicut enim deliberatio adhibetur ad penetrandam conditionem obiecti, ita cum illam optimè tradat visio beata; dicendum est amorem illum esse actionem humanam.

QUÆSTIO II.

Quid Voluntarium & Involuntarium?

Voluntarium accipitur tripliciter, pro voluntario subjectivo, & sic qualitates etiam violentæ receptæ in voluntate, dici possunt subjectivæ voluntariae: nec de hoc in praesenti est quæstio. Item potest dici Voluntarium objectivæ, hocque potius appellatur volitum, vel ut loquitur Scotus voluntatum. Denique accipitur pro voluntario effectivæ & motivæ, hoc est pro motibus seu actionibus principiatis voluntate: & de his in praesenti erit quæstio. Ceterum si etiam brutis concedatur ratio voluntarii, ut eis expressè concessit Arriaga hic d. 8. n. 9. idque ex eo, quia ad rationem voluntarii, requiritur aliqua cognitio finis, qualemissim in Physicis concessit: Cui etiam adhæsit Esperza hic q. 7. a. 7. & ad tertium concedendo brutis rationem voluntarii secundum quid: tunc jam deberemus de voluntario discurrere, ita, ut flattatur ratio communis voluntarii tam brutis, quam hominibus: jamque tunc terminus hic voluntarium non deberet accipi ut sonat; quia ut sonat, indicat aliiquid de linea voluntatis, & tamen voluntas tribuitur non nisi naturæ intellectuali: sed deberet accipi, prout supponit pro aliquo scilicet de linea appetitus, communis, sensitivis & spiritualibus noscivitis; ad eum modum, quo concordia dicta de Angelis, non accipitur pro eo quod sonat; quia dicit cordium unionem, quæ carent Angeli, sed pro eo pro quo supponit, h. e. coniunctione amoris.

DIFFICULTAS I.

Quid definitivæ Voluntarium?

Revitatis causa partiri debemus praesentem Titulum. *Hinc sit*

Punctum Difficultatis I.

An Voluntarium idem sit quod volitum?

EXPLICANT I. Aliqui Recentiores Voluntarium, quorum tacito nomine meminit Vasq. d. 23. c. 1. Salaz etiam tribuit illam Dominico Montagnolio. Statque explicatio in hoc, quod scilicet Volitum & Voluntarium idem sit: quod ipsum Voluntarium duplicitur accipitur, vel pro eo quidquid voluntati alicuius placet, adeoque in idem recidit cum Volito: Et sic complacenti in homicidio ab alio patrato, dicitur illud homicidium complacenti voluntarium; quia aliquo pacto volitum. Secundo accipitur Voluntarium, pro eo, quidquid est à voluntate tanquam effectus ejus: quā ratione sunt voluntariæ omnes actiones voluntatis elicitiæ: Imo & actiones aliarum potentiarum im-

perata

tr. 2.

etiu

teram

dentia

etiu

Volu

quam

lepla

ridin

el a v

to itin

form

tem,

objec

mala

ille ac

stum

co qu

dat q

luna

tend

iplan

in ac

volu

nolit

litio

re,

&

suppo

volu

absol

N

bis ve

qua

et no

appel

R

depe

spa v

cony

tionis

loqu

atione

fed i

con

tin

mati

qui d

illum

Ergo

debe

litatu

N

Acti

elt v

dens

lita,

in ill

perat

Disputatio V.

117

perat à voluntate. Quod ipsum Suarez hic in 2. disp. 1. S. 1. sic enodat. Possumus in ipso acto elicito voluntatis, duas rationes ponere; alteram qualitatis seu termini, alteram dependentiae seu actionis, videtur ergo dici posse ad eum ipsum, quatenus est qualitas quædam esse voluntarium, ab actione seu dependentia, per quam manat à voluntate: ipsam verò actionem, seipsa voluntariam esse, per immediatam habitudinem ad ipsam voluntatem: Nam actus non est à voluntate nisi mediante actione; actio vero immediate est à voluntate per seipsum. Ad dicitur etiam ipsum actum, quatenus in facto esse informat voluntatem, & constituit illum volentem, non tantum constituere illum voleatem objectum, sed etiam ipsummet actum per viralem reflexionem in illo inclusum. Quod si ille actus ita est voluntarius, ut simul sit objectum, bene dici poterit actus ipse volutum quid, cùq; quod actus ipse, ut actus est, intrinsecè includit quod sit volutus: Neque intelligi potest voluntatem constitui volentem, id est, voluntarie tendentem in objectum, quin virtualiter velit ipsam tendentiam. Idem salvare potest etiam in actibus fugax, qui non ita clare videntur esse voluntarii, cùq; illi licet possint esse directa voluntio objecti, possint tamen esse virtualis voluntio ipsius. Et ita licet v. g. tristitia absolute, & simpliciter videatur involuntaria, tamen supposito tali malo præsenti, est voluntaria: nam voluntarie quis fugit sibi malum inhaerens, et si absolute nolit illud. *Hec explicatio*

NON SATIS FACIT 1. Quia multa sunt nobis volita, hoc est appetita a nostra voluntate, que non sunt nobis voluntaria; & sic volutum est nobis objectum Deus; nemo tamen illum appellat Voluntarium nobis.

Rursus, si ponatur hæc actio, quam appellat dependentiam Suarez, ratione cuius dicatur ipsa voluntio voluta, idque immutabiliter, id non convincet: quia per nos actio productiva voluntis identificatur ipsimet volunti. Quod si loquamur de distinctione quæ fiat per solam rationem, & conceptibilitatem, eam admittimus: sed in præsenti non deberet attendi ad meras conceptibilitates nostras: possunt enim repetit Voluntarium & volutum sine ullâ nova formatione formalitatum, ut si sit actus voluntatis qui dicitur voluntarius, & objectum terminans illum actum, quod objectum dicitur volutum: Ergo apparet, rationem voluntarii & voluti, non debere spectari penes illas formationes formalitatum.

NON SATIS FACIT 2. Quia ut urget Vasq. Actio illa quam vocat dependentiam Suar. non est voluntio: Ergo respectu illius, qualitas illa tendens jam in objectum, non potest appellari voluta, quid enim volutum sine voluntate tendente in illud: Ant. probatur. Productio amoris

non est amor. Item productio visionis non est visio, nec productio intellectus intellectio: Ergo neque productio voluntatis erit volutio respectu sui termini, qui dicitur qualitas, nec terminus seu qualitas respectu actionis productivæ dicetur volutum.

RESPONDEBIS. Actio respectu etiam sui est actio, unio etiam respectu sui ipsius est unio: Ergo & voluntio respectu sui est volutio, adeoque non tantum erit voluntaria, sed & voluta; & quia nullus actus voluntatis est qui non sit voluntarius, nullus erit qui non sit volutus.

CONTRA est. Quia nisi ponatur processus in infinitum, Actio etiam respectu sui est actio: idem de aliis: tale autem absurdum non sequitur, si dicatur, voluntem respectu sui non esse volutam: quod enim in hoc est absurdum? & quomodo hinc sequeretur processus in infinitum? quamvis non diceretur actio voluntatis seu Voluntarium esse volutum.

Rursus habetur totum quod est necessarium ut actio respectu sui sit v. g. actio. Quod ipsum probatur, quia illa formæ quæ respectu aliorum sunt formæ, tanquam respectu subjectorum, vel terminorum, etiam respectu sui sunt formæ intransitive: cum enim sint formæ seipsis, non possunt seipsi esse sibi aliud, & aliud alii à se: & ita in Physicis realibus formis albedo est sibi albedo, & in formis modalibus, actio est sibi actio, in formis metaphysicis rationalitas, est sibi rationalitas. Positâ autem voluntione non habetur totum quod est necessarium, ut voluntio respectu sui sit volutio: quia ad hoc ut voluntio sit voluta, est necessaria reflexa sive realis, sive rationis, in illam tanquam terminum, tendentia: Sicut enim quando appetit volutio objectum, est necessaria tendentia realis in illud objectum; ita quando voluntio est voluta, debet etiam ponи sive realis, sive rationis, in illam tendentia. Quia verò non hoc ipso quia ponitur voluntio, ponitur illius tendentia in seipsum: experimunt enim aliter nos habere cum tanquam objectum ipsam voluntionem habemus, si ut non habeatur semper id quod est requisitum, ut voluntio, dicatur esse voluta. Et licet non possimus habere actum voluntatis, quin illum percipiatur nostra: quia tamen illum percipit experiencingo, non verò proponendo ut quid proximè volibile, si ut non hoc ipso quia ponitur illa voluntio, sit illa tendens in seipsum tanquam in objectum volutum, adeoque non hoc ipso erit quid volutum.

Ex ipsis Instantiis allatis sumitur adhuc argumentum: quia quamvis actio respectu etiam sui sit actio, nihilominus respectu sui non est terminus; ita etiam & voluntio licet respectu objecti sit volutio, adeoque etiam respectu suis sit hoc quod est, nihilominus respectu sui, non est terminus volendi: quia ergo hoc quod est esse volutum, est quasi terminus voluntatis, sit ut ex hoc

P.
MŁOD
DWSKI
Act. Z:
VI

Tractatus II.

hoc ipso, quod ponatur volitio, respectus sui volitio, non tamen respectu sui terminus, ut inquam non debeat dici, volita volitio.

Unde ulterius propositionis hujus: volitio est sibi ipsi volitio, dandi sunt duo sensus. Primus sensus est: volitio per respectum ad seipsum est sibi hoc, quod est in se, adeoque cum in se sit volitio, est intransitivè sibi volitio. Et haec propositio est vera, quia sicut albedo non potest esse sibi nigredo; Ita nec volitio potest esse sibi aliud, quam volitio. Secundus sensus hujus propositionis: volitio est sibi ipsi volitio, potest esse hic: volitio seipsum respicit tanquam terminum: & haec propositio faveret quidem explicationi, sed falsa est, si importet quod volitio respectu sui, semper se habeat per modum termini.

NON SATIS FACIT 3, dicta explicatio. Quia vel dicit volitionem semper actu respectu sui esse volitam; & haec propositio est falsa: oppositum enim in nobis experimur: vel dicit interdum volitionem esse volitam respectu sui, & sic vera quidem est propositio, sed non definitiva voluntarii, quia non convenit soli & semper voluntario.

Punctum Difficultatis 2.

Explicatur Voluntarium.

EXPLICAT 2. Aristoteles 3, Eth. c. i. **Voluntarium**, ubi cum supposuisset se pro eodem accipere spontaneum ac voluntarium, sub nomine spontanei sic illud definit: *Cum igitur invitum sit, inquit, quod vel ut, vel ignoratione agitur, spontaneum illud esse videbitur, cuius principium est in eo qui agit particularia cognoscente, in quibus actio consistit.*

EXPLICAT 3. S. Thomas quid sit Voluntarium hic q. 6. a. 1. in corpore tali discursu. Quorundam actuum principium est in agente, seu in eo quod movetur, quorundam autem motuum vel actuum principium est extra: cum enim lapis movetur sursum principium hujus motionis est extra lapidem; sed cum movetur deorsum, principium hujus motionis est in ipso lapide. Forum autem, quae a principio intrinseco moventur, quedam movent se ipsa, quedam autem non: cum enim omne agens seu motum agat seu moveatur propter finem; illa perfectè moventur a principio intrinseco, in quibus est aliquod intrinsecum principium non solum ut moveantur, sed ut moveantur in finem. Ad hoc autem quod fiat aliquid propter finem, requiritur cognitio finis aliqualis. Quocunque igitur sic agit, vel movetur a principio intrinseco; quod habet aliquam notitiam finis, habet in seipso principium sui actus non solum ut agat, sed etiam ut agat propter finem. Quod autem nullam notitiam finis habet, et si in eo

principium sit actionis & motus, non tamen ejus quod est agere vel moveri propter finem, est principium in seipso, sed in aliquo alio ei, principium motionis in finem imprimitur, &c. Quæ vero habent notitiam finis, dicuntur se ipsa movere: quia in eis est principium non solum ut agant, sed etiam ut agant propter finem: & ideo cum utrumque sit a principio intrinseco, scilicet quod agant, & quod propter finem agant, horum motus & actus dicuntur voluntarii.

Hic totus discursus S. Thomæ & Doctrina Aristotelis sic breviter colligitur. *Voluntarium est id quod est a principio intrinseco cum cognitione finis.*

Quia vero monuimus suprà, ita discurrendum esse de Voluntario, ut habeatur etiam brunctorum ratio, perficiendum hoc in praesenti erit. Ut autem utriusque Auctoris mens innotescat, pensanda erit sigillatim uniuscujusque definitionis, & difficultates circa illas expendenda.

DEFINITIO Aristotelis stat in hoc: *Voluntarium seu spontaneum est illud, cuius principium est in eo, qui agit particularia cognoscente, in quibus actus consistit.* Dubitatur circa hujus definitionis sensum: cum enim sint tam multæ formalitates in objecto attingibiles, quæ non attinguntur, & tamen actio potest esse voluntaria, quomodo voluntarium requirit particularium cognitionem.

PRIMUS SENSUS definitionis est quem sequitur Oviedo, quia scilicet actus potest esse voluntarius respectu substantiarum objecti tantum, & potest esse voluntarius respectu circumstantiarum, quibus objectum vestitum, ut actus voluntarius respectu substantiarum objecti, sufficit substantiam cognosci: Si vero voluntarius sit futurus, respectu circumstantiarum, debene ipsæ circumstantiarum cognosci. Sed hic sensus

NON SATIS FACIT. Quia cum diversum sit & attingere circumstantias, & non attingere, sed solum substantiam, & cum utroque modo possit perfici voluntarium, debilius datur ratio communis omnibus his, que non importatur per ly particularia cognoscente: quia ly particularia cognoscente videtur trahere & substantiam & circumstantias una cognitas, omnia enim hæc particulatum cognosci possunt, & quod particulatum nosci debeat, verba Aristotelis volunt.

SECUNDUS SENSUS est. Quod hic definatur non nisi perfectissimum voluntarium, sive illud sit increatum, sive per communicationem notitiae singulorum, creatum, jam autem ex proportione definiri debent aliqua voluntaria, ad eum modum, quo definiendo quod scientia sit notitia omnium noscibilium certa & evidens, definitur omniscientia Divina, & ex proportione etiam alii scientiarum actus & sicut alia scientia absindunt sibi particulatum notitiae certæ, & eviden-

evidentis licet non omnium: sic & voluntarium abscondet sibi particulam notitiae ejus, in quo est actus, licet non notitia singula attingentis. *Hic sensus*

NON SATISFACIT. Quia detorquet verba Aristotelis, aliamque planè definitionem ponit. Nam non vult particularia semper cognoscari, ut sit voluntarium: cum tamen hoc exigat Aristotelica definitio.

TERTIUS SENSUS sit. *Ly particularia* potest comparari vel ad numerum formalitatum in objecto contentarum, & sic non debet esse in omni voluntario notitia particularia cognoscens: sunt enim & nimis multa, & non raro inaccessibilia nobis. Deinde præcognitis pluribus circumstantiis, potest aliquis non nisi unam eligere, in illamque tendere, ita ut non nisi respondeat illius unius circumstantia, sit actus voluntarius, interposita quasi refutatione, & refectione aliorum particularium, quomodo ergo ad voluntarium particularia cognoscere requiretur? Deinde *ly particularia* accipi potest comparative ad appetitum: ita ut arithmeticè sibi respondent, id quod est actus seu circa quod versatur appetitus, & illud *particularia cognoscere*; idque ita ut tot dicantur appetiti quot erant præcogniti, hoc sensu, quod nullum scilicet ex appetitis fuerit, quod non fuerit præcognitum: & sic licet particularia sint numero decem in objecto attingibilia si appetuntur septem, præsupponi debent particularia septem præcognita, ita ut non sit necesse attingere reliqua tria, si illa non appetuntur. Unde ulterius illa verba *in quibus* actus, non ita sunt accipienda quasi objectum voluntarii, debeat esse actus, cum multa voluntaria non habeant pro objecto aetum, sed facit hunc sensum, *in quibus*, hoc est, *circa quae* versatur appetitus. Non utitur autem termino *circa* que Aristot. sed *in quibus*, ob affectatam obscuritatem, vel ad innuendum objectum illud habere rationem finis, vel quasi finis, cui convenit significando, particula potius *in*, quam *particula circa*; quæ ad objectum potius vergit, quantumvis etiam hoc modo exprimi poterit. Ethæc circa mentem Aristotelis.

DEFINITIO S. Thomæ, ut dixi, stat in hoc: *Voluntarium est id, quod est à principio intrinseco cum cognitione finis.* Hæc definitio in hoc habet difficultatem. Quia hæc queritur de voluntario latissimè, adeoque prout competit etiam brutis, quibus saltem perfectam cognitionem finis negamus, & tamen in definitione voluntarii ex S. Thoma concepta, ponitur cognitionis fine addito. *Hujus Definitionis*

PRIMUS SENSUS est. Quem ponit Cardin. Pallavicinus d. 1. q. 1. a. 2. Nihil nos posse scire de principio operationum in aliis agentibus, nisi dependenter ab eo quod experimur in nobis. Tria autem sunt genera effectuum, quos videamus ex nostra entitate prodire. Aliqui pro-

deunt nobis nescientibus, & incogitantibus, ut concoctio, nutritio, &c. Quare dum videmus similes effectus in plantis, arguimus pariter in illis nescientibus, produci ejusmodi effectus. Aliæ sunt nostra operationes, quæ sunt cum cognitione, & etiam cum aliquo appetitu, sed sine electione & sine discursu, cujusmodi sunt quæ sunt ab infantibus, ebriis, & a nobis in primo primis motibus, & ita famelicus objecto cibo, necessariò concipit appetitum illius, nisi aliqui illum restringet. Hinc inferimus quæ tali modo operantur, operari quidem cum aliqua cognitione, & cum aliquo appetitu elicito, sed sine electione, & sine illa cognitione superiori, in qua consistit perfecta ponderatio boni. Tertium est genus operationum, quas ipsi non exercemus sine deliberatione, & discursu perfecto, ut disputare, pingere. Et ex ejusmodi operationibus, arguimus pariter in illarum auctore deliberationem, & discursum, nec unquam suspicamur eas produisse ex impulsu mero naturæ, hisque data vox, manus, tanquam specialia instrumenta. *Hic sensus*

NON SATISFACIT. Tum quia, cur hoc, quod est pingere, texere notatin nobis discursum perfectum, electionem, & cetera similia: & hoc quod est confidere nidum tali textinâ, commoditate incubandi, &c. non arguit in avibus discursum: cur in apibus constructio talis craterum cerearum, portarum &c. non arguit discursum? & tamen si easdem portas, & crates fabricaret artifex, argueretur discursus. Tum, quia quætere adhuc restabit, cur tertii generis operationes illis non convenient, quamvis suos discursus & electiones non prodant voce vel usu manus? Tum, quia manifestandæ electionis & discursus non est unum statum & necessarium signum: hinc quamvis ea signa non haberent animalia, quæ habent homines, cur alia quæ faciunt, discursum in illis non indicabunt?

SECUNDUS SENSUS est, quem ponit Esparza h. q. 7. a. 2. Dupliciter posse recognosci finem: Primum imperfectè & materialiter, ita ut solùm apprehendantur res, quæ habent rationem finis, non exprimendo conceptum formalem finis, facta à comparatione ipsius cum mediis & expensâ mutuâ corum inter se proportione. Secundò perfectè potest cognosci finis, ita ut exprimatur conceptus ejus formalis, facta comparatione ipsius cum mediis. Illud primum, est commune homini cum brutis, quatenus operant perfectè, ex prima apprehensione, boni convenientis. Secundum, est proprium hominis rationaliter ac deliberatè operantis, utentisque potentia sibi peculiari comparandi objecta inter se per judicium & deliberationem. Quod ipsum etiam docuerat Pallavicinus. Nam loco cit. docet, quod non possint bruta rationationem perfectam facere, fundatam in Dicto de omni & Dicto de nullo: quia nequeunt conce-

P.
MŁOD
DWSKI
Act. Z.
VI

cipere hæc universalia Omne & Nullum, utpote præcisæ à circumstantiis loci & temporis, à quibus non possunt præscindere sensus, imaginatio, & memoria sensitiva. *Hic etiam sensus*

NON SATIS FACIT. Tum quia de hoc ipso queritur; cur bruta non faciant comparationem finis cum mediis? Tum quia, si Paulus creates cereas faceret, quales apes faciunt, argueretur in Paulo discursus, & comparatio finis ad media, & cur in apibus non arguetur? Tum quia, si bene quod bruta non cognoscant ly omne, & ly nullum, non possintque formare syllogismum ex universalibus: cur non poterunt formare expitorium, præcipue si ille dicatur inniti non tam allatis principiis, quam pure illi, quæ sunt eadem unius tertio, &c. Tum quia, quando vestigat canis feram, & non reperit vestigium, cur non facit hanc propositionem, nulla fera hac transiit, & cur ex memorativa viarum, quas tentabat ad egressum non potest dicere, omnia hæc non dant mihi locum effugii, quod videtur vel ille ipse ejulatus indicare, testarique, cum tandem advertit, se non posse evadere. Quod autem dicit Pallavicinus in hoc esse disparitatem: quia bellæ operantur ex instinctu, & statim natæ, exercent prædictæ opera: homines autem non nisi post aliquam experientiam & inductionem comparant artes. Id etiam non convincit: Nam Angelus si creatus exemplo conficeret crates cereas, diceretur facere id ex comparatione mediorum ad finem: cur ergo idem de apibus non dicetur? & cum operari ex instinctu supponat vel dicat notitiam, cur illa notitia non erit discursus? Quodque citius secundum naturam suam bene operentur potius parvuli belluarum, quam hominum, referri in hoc potest, quia citius habent provisâ à natura complementa operandi: non verò in hoc, quod non operentur circa finem formaliter.

TERTIUS SENSUS est. Vel potius evasio difficultatis. Non ponendo in definitione voluntarii hunc terminum *Finis*. Sic non nisi eam concipiendo. *Voluntarium est id quod est à principio intrinseco cum cognitione*, defendique hic sensus potest, præcipue cum etiam Suarez cit. D. I. S. I. n. 3. Oviedo Tr. 2. contr. 2. n. 2. omittant etiam *ly finis*.

Punctum Difficultatis 3.

Solvuntur Objectiones, concluditurque.

Secundum allatos definitionum ultimo loco sensus, possunt bene defendi prædictæ definitiones Aristotelica & S. Thomæ: convenient enim omni, soli & semper Voluntario, coinciduntque si expendantur.

Arriaga rejicit Aristotelis definitionem, ex pendenda sunt illius argumenta.

DICES I. cum Arriaga. Ab Aristotele videtur præcisæ definita actio externa, quando ex perfecta cognitione à nobis procedit: requirit enim Aristoteles, ut cognoscantur singula in quibus est actus; hoc autem non habet locum, quando sine ulla actione externa, efficio amorem Dei: neque enim talis reflexio est necessaria, &c.

RESPONDETUR. Posito quod hic definiatur non nisi actus externus, tectorum potest argumentum, quomodo singula tunc noscantur, cùm sint tot formalitates, quæ tunc non attinguntur, & aliquæ non attingi possunt: & quod respondebit arguens ad retoritionem, idem nos dicemus. Directè autem dici potest, quod nec necessarium singula cognoscere non comparativè ad numerum formalitatum attingibilium: sed eo, ut dictum superius sensu, ne ex appetitus ullum sit, quod non sit præcognitum, quamvis possit esse præcognitum & non appetitum.

DICES secundò cum Eodem. Ex vi doctrinæ Aristotelis, sequi, omne judicium in nobis esse voluntarium; quod tamen à nullo conceditur: quia judicium omne est à principio intrinseco cognoscente singula, non minus quam amor, sit à cognitione singulorum.

RESPONDETUR. Negando sequelam. Negando item omne judicium esse in sensu Aristotelico à principio &c. quia licet omne judicium ex eo quod sit actio vitalis, sit à principio intrinseco: quia tamen non versatur circa finem in qua volibilem, seu circa bonum formaliter, nec est actus talis, qualis sumitur in præsupposita materia, nempe appetitus, sit ut non sit actus, qui circa singula, in quibus est actus.

INSTAT I. Arriaga. Ipsa definitio non dicit voluntarium esse, quod ex cognitione fertur circa finem.

RESPONDETUR. Hoc quidem clare non importare verba Aristotelis, importare tamen secundum sensum allatum, qui licet excusat Aristotelem, meretur tamen ob receptam suam doctrinam talem explicationem, datque ex supra dictis talis explicationis & sensus fundamentalis.

INSTAT 2. Quomodo cunque explicetur hæc definitio, in ea tamen explicabitur idem per idem: tota enim difficultas manet circa *finis*: ea enim est loco ultimæ differentia, inter actus voluntatis & intellectus: nihil autem per illam explicatur, nisi recurriendo ad eosdem terminos, hoc modo; finis est quod terminat actum voluntarium: voluntarium est quod terminatur in finem: quod ipsum ulterius in hoc fundatur, quod non possit ex parte objecti ostendi formalitas aliqua, quæ sit objectum voluntatis per modum finis, & non sit objectum intellectus, qui ipsam rationem finis, debet cognoscere.

RESPON-

Disputatio V.

121

R E S P O N D E T U R. In primis retorquendo Argumentum, & inquirendo, quæ sit definitio patris? Respondebitur, pater est is qui habet filium. Rursus quæ est definitio filii? Respondebitur, filius est qui habet patrem. En responsiones duas idem per idem explicantes? Quod si recurratur ad hoc, quod relativa ad invicem se notificant, dicam & ego Voluntarium cum fine, relativa esse. Quod si dicas, cui esset ignotus que pater ac filius deberet recurrere ad alia principia, v. g. inductionem explicationemque terminorum; tunc dicam in praesenti idem fieri debere. Deinde Finis est cuius gratia; hinc si dicatur, voluntarium esse propter finem; sensus erit, quod voluntarium sit id, cuius gratia reliqua appetuntur, & queruntur tanquam media: voluntarium autem habebit se ut tendentia; finis ut terminus. Quod si queratur de distinctione intellectionis & actus volitionis: haec debet ex Animasticis nota esse, omnesque Philosophi apprehendunt intentionem & electionem actus voluntatis esse, non intellectus. Quamvis autem nulla sit formalitas, quæ sit objectum voluntatis, & non intellectus in hoc sensu, quianihil esse potest volitum nisi cognitum: nihilominus in modo se habendi circa illud, differunt; rationemque boni quæ bonum est, sub hac reduplicacione pro formalis, respicit voluntas, pro materiali autem intellectus, qui respicit bonum quæ bonum, ulterius restringendo secundum quod intelligibile est: & è converso intelligibile, formalans objectum intellectus, promateriali non nisi, respicit voluntas.

DICES; cum Eodem. Sub dicta definitione non comprehenduntur omnia, quæ simpliciter dicuntur voluntaria: Deo enim tribuitur voluntarium. Unde dicitur, voluntariè nos genuit, &c. & tamen actus Dei non est id, quod procedit ab intrinseco cum cognitione.

R E S P O N D E T U R. Defendendo doctrinam quam sibi impugnandam proposuit Arriaga, quod scilicet actus Divinus non sit quidem per productionem realem, sed per productionem ab intrinseco per identitatem, quamvis hos duos terminos ipse distinguat.

I N S T A T 1. Arriaga. Esse ab intrinseco, ut abstrahit ab esse per productionem, & per identitatem, nihil penitus dicit de vera processione seu productione ab intrinseco; sicut animal ut nihil dicit de rationalitate; & sicut qui ex eo quod leo & equus convenient in animalitate, vellet inferre eos convenient in rationalitate, inquit inferret: Ergo cum esse ab intrinseco, solum dicat non esse rem extrinsecam, in quo plura convenient, ut gratia, & accidentia unita, & tamen à nobis non producta, sit ut illos actus Divinos quamvis sint ab intrinseco, non sit necesse dicere productos.

R E S P O N D E T U R. Distinctas has esse propositiones, est aliquid intrinsecum, & est aliquid

ab intrinseco: esse intrinsecum convenit pluribus etiam non productis ab eo cui sunt intrinseca, qualis est v. g. gratia. Unde ex eo quod ali quid sit intrinsecum non potest inferri quod sit productum etiam per identitatem, sed particula AB infert productionem; & licet esse ab intrinseco, sit quid commune tam productis per productionem simpliciter, quam productis per identitatem; & licet ex illo termino esse ab intrinseco, non possit inferri determinatae productionis per identitatem vel potius per productionem simpliciter, sufficit nonnulli sub disjunctione membrum inferri, v. g. est ab intrinseco, ergo vel per productionem realem, vel per productionem per identitatem. Sicut bene infertur est animal, ergo vel rationale, vel irrationale.

I N S T A T 2. Productio per identitatem implicatur in terminis: quia productio maxime requirit distinctionem.

R E S P O N D E T U R. Quod productio realis requirat distinctionem realem, sed non productionem ut sic: nam etiam essentia producit sua attributa, & idem se potest secundum producere divisionem, sine distinctione reali.

Commodius his terminis toti huic objectio responderetur. Quod scilicet Divini actus voluntarii procedant æquivalenter ab intrinseco, quamvis non realiter; non realiter quidem, quia sine ulla distinctione reali, sed æquivalenter & præcisissim Imperfectionibus. Possimus enim ut in simili dictum in prima parte ponere in Deo actum primum volendi, & ex hoc procedere ratione nostra actum secundum, cui prælucet notitia intellectiva. Alii dicunt productionem ab intrinseco solum denotare vitalitatem actus, quorum immanentia, bene potest stare in Deo, sine physica productione. Quando autem alii urgent, quod producantur in nobis habitus, idque ab intrinseco, cumque cognitione objecti talis habitus, & tamen nobis productio illa non sit voluntaria, id etiam non convincit: quia illa productio non est actus appetitus, sequentis prælucentem notitiam; & tamen voluntarium, est de linea appetitus.

Denique eidem objectio satisfici potest, inquirendo: Quo sensu dicat actus Deo esse vitales, adeoque ab intrinseco? quæ Responsio simul ostendet, quomodo competit Deo voluntarium definitum per productionem ab intrinseco. Ad salvandum difficultates propo-sitas, posset etiam dici quod actus vitalis debeat esse quidem ab intrinseco, sed non debet esse productus, ita ut produci competit nonnulli actui creato: in definitione autem voluntarii positum est, nonnulli sibi ab intrinseco.

Sub finem horum omnium annotanda sunt aliquia. Quomodo scilicet anima rationalis suas operationes advertat discerni & condiscerni

1 ab ope-

P.
M I L O D
D W S K I
A. et Z.
VI

Tractatus II.

122

ab operationibus brutorum: ex quo etiam inferatur, quare rigorose propter finem non agant bruta. *Circa quod*

N O T O 1. Nihil facilis esse, quam ad potentias, externorum objectorum attactivas, noscendo devenire. Et sic obvium est, ut advertat homo ad potentiam ambulativam movendopedes, ad visivam videndo & similia. Sed ut advertat ad potentias internas, quae sunt noscitive & appetitive, indiget reflexione supra id, quod intus in se experitur anima: Advertitque quod habeat quasdam potentias quae objectum statuunt intra, haecque potentiae sunt noscitive: Experitur item motus aliquos internos, quinon statuunt objectum, sed afficiunt, adlicant, vel removent ab objecto. Reflectat se homo ad differentiam quam experitur inter noscere Petrum, & amare Petrum: nam experitur noscere quidem se Petrum dum amat, amorem tamen ipsum præcisè, afficere non nisi, & nihil representare: talisque actus principiata potentia, vocatur appetitiva. Prior illa, vocatur: Lumen rationis; Secunda, vocatur: Potentia cæca, cum enim prædicata non efformet, nihil manifestat, adeoque & ipsa nihil videt, cæca que vocatur.

N O T O 2. Iteratò redire animam ad seipsum, tanquam id, quod est comparabile cum aliis, videtque aliqua exteriora; in quibus nullum est signum notitiae, nullum signum appetitus; quales sunt lapides. Et alia videt quæ noscunt & amant, sicut mater bruti & noscet & amat brutum. Hinc incipit dubitare anima, an non æqualis sit noscita brutorum, & appetitiva, cum sua.

N O T O 3. Considerare animam repetitò, modos in seipsa reperibiles, quibus procedit sua illuminativa, & sua cæca potentia. In primis advertit in se formalitatem simplicem noscendi, videt illam in brutis: Advertit rursus formalitatem qua est post notius, noscere ignotius, advertitque hanc formalitatem in brutis: nam notius est cani, panem cum butyro sapidum esse, quam quod sit, ita vestiganti sibi, dandus, infertque quod per hoc præcisè, sua noscita à noscita bruti, non differat.

Penitus iterum scrutatur modos suos noscendi, & advertit dupliciter posse ferri noscivum in ignotius post notius; ita ut habeat meram rationem sequentis & comitantis. Rursus potest ferri in ignotius post notius, ut educatur notitia ignotioris, ex illo notiori, advertaturque ad connexionem, proportionem, jusque copulationis, horum duorum inter se.

Hos ipsos modos comparat inter se intellectus, videtque hunc secundum modum perfectiorem esse primo: quia hic secundus, presupponit primum, & tamen non est idem cum illo: cumque hic secundus modus non arguat imperfectionem, videatque illum extrahi à gradu

prioris modi, bene infert extrahi illum additione perfectionis: ut homo extrahitur à gradu animalis, additione perfectionis, quæ est rationalitas.

Habet anima & aliud fundamentum dicendi, quod hic secundus modus, sit perfectior; quia ipsam animam, habet difficultatem advertendi, ad tales connexiones, deducendi, quod hoc, ex hoc sequatur: Hinc rudes Logisticæ, experiuntur difficultatem in attendingo ad bonitatem unctionis, educendæque Conclusionis ex Præmissis; ita ut facilitas educendi, etiam in homine, maiorem perfectionem importet; inferteque perfectionem talis modi notandi, ipsa difficultate probari: nam perfectiora difficultius & rarius inveniuntur: hinc plures sunt futores, quam horologiopagi. Habet & aliud fundamentum pro perfectione talis notitiae: quia scilicet notitia sub sensu cadentium nostra est perfecta, sicut est non cadentium sub sensu: jam autem illa connexionis, sensibile quid non est. Rursus demonstrat sibi supponamus animam suam immortalitatem, vel ex principiis Philosophicis, vel ex moralibus ut scilicet afflictiva, tota vita boni, præmium recipiant, & felices tota vita mali, pœnam; vel habeat hoc persuasum inditâ à naturâ persuasione, quæ moveat, ut cadauera mortuorum hominum horreamus; non horreamus Leonum, aliorumque animalium; saltemque hoc de fide habeat. Hinc disquiet anima, ut tribuat sibi operationem quam maximum immortali convenientem; & cum non videat in se nisi duplices operationes, quasdam post notius ignota attingentes, & quasdam eduentes unum de alio, habet fundamentum tribuendis posteriores sibi non nisi. Experiatur item in se notitias abstractas animalis ut scilicet ut sit &c. & alias notitias particularium, ex quibus postea educuntur notitiae universales, ut dictum in materia de fabricatione universalis, comparat hos duos modos inter se, videtque priorem h. c. universalium, esse perfectiorem, illumque experiendo in se, tribuit sibi.

His positis probationibus, quibus probat sibi anima educitivam illam cognitionem, connexionisque observativam, esse perfectiorem. Vestigian sit aliquid signum, quod etiam bruta, tales connexiones noscant; ex unaque parte videndo nullum esse signum in illis talis notitiae; ex alia parte advertendo, quod sicut non sunt multiplicanda entia sine necessitate; ita nec dignificanda; cumque reliqua omnia in brucis possint salvari per meram sequelam notitiarum concludit; sibi hoc, non brutis tribendum, nam oppositum esset fingere, cum tales notitiae ne experientia, non demonstratio in brutis ponat. Ex his

I N F E R E S 1. Bruta operari propter finem: hoc enim multa brutorum opera indicant. Sed non operari propriè circa finem, quia non modo rationali naturæ proprio, qui modus stat in ope-

ratiōne

R.
TH
zianu
Tom
D.

ratione ex præcisa connexione finis cum mediis, mediorumque cum fine, proportione. Et cum adhibito mediorum in illis, sufficit, ut se habeat per meram sequelam, post appetitionem ejus quod finis est, adeoque appetendo quod finis est, non quia finis est, sit, ut non operentur propter finem formaliter.

INFERENS 2. Brutis convenire Voluntarium, hoc est appetitivum: quia convenit illis operatio ab intrinseco cum cognitione finis materialiter, seu impropriè sumptu; ex dataque explicatione poterit tota definitio S. Thomas defendi.

Qui autem Voluntarium vellit minus subiectibus verbis oppugnationi definire, diceret, quod Voluntarium sit appetitus, tendens in obiectum, notitia propositum.

INFERENS 3. Voluntarium distingui formata ab actu humano: quia Voluntarium ut sic, etiam brutis convenit, non convenit actu humano. Rursus, quia Voluntarium rigorose acceptum, importat formalitatem procedentis ex via connexionis, & dependentiae inter finem & media; actus autem humanus, importat formalitatem sequentis post deliberationem. Quod attingit ad spontaneum, illud coincidit cum voluntario, ut sonant Aristotelis verba; formalibus tamen differunt: Nam spontaneum afficit ipsam Voluntarium, opponiturque coad hoc potius, & non Involuntario. Unde spontaneum addit supra Voluntarium negationem coacti, vel si mavis dicere per terminos positivos importat formalitatem appetendi, ex propria inclinatione.

DIFFICULTAS II.

Explicantur divisiones Voluntarii.

Præter divisionem in Voluntarium objectivæ, subjectivæ, elicitive, supersunt aliae divisiones.

Punctum Difficultatis I.

Expediuntur aliquæ Divisiones.

Voluntarium dividitur imprimit in Voluntarium perfectum & imperfectum. Perfectum Voluntarium est, quod procedit ex perfecta cognitione finis: Imperfectum autem est, quod procedit ex imperfecta notitia finis. Perfecta notitia solet explicari per hoc, quod est attendere finem, quæ finis est, attenta mente, & cum deliberatione de mediis, attendendo ad proportionem & connexionem cum fine quamvis imperfecte autem noscitur, quando cognitio objecto sine deliberatione, & inattentè, prorumpit appetitus in suum actum.

Dividitur rursus Voluntarium, in Voluntarium liberum & necessarium. Liberum voluntarium est, quod positis omnibus prærequisitis

potest esse & non esse; Necessarium autem est, quod positis omnibus prærequisitis, non potest non esse.

Hanc divisionem esse subiecti in accidentia dicit Arriaga hic d. 8. à n. 13. Præcipuum fundatum est, quia nimis necessitas & libertas accidentia voluntati, eò quod eadem voluntas ex necessaria, possit esse libera.

Sed esse hanc divisionem generis in species docet Vasquez: quamvis enim accedit voluntas ut voluntas est, esse liberam vel necessariam; non tamen illi accedit ut voluntaria est: quia ut voluntaria est, procedit à cognitione; procedens autem à cognitione, bene dividitur in procedentem à cognitione determinata, & sic est voluntarium necessarium, & à cognitione indifferenti, & sic est Voluntarium liberum.

Quod ipsum sic declarari solet: quia sicut accedit Leoni creari, vel generari, neque est divisio in species in Leonem genitum, & creatum; nihilominus si attendatur ad formalitatem producti, divisio in Leonem productum creatione, & productum generatione, erit in species; & sicut divisio hominis in album & nigrum sub formalitate hominis non est divisio in species, si autem homo sumatur in quantum coloratus, prædicta divisio erit in species, sic & in praesenti.

Examinat etiam Arriaga cit. à num. 26. An sit perfectius Voluntarium liberum, an necessarium? Pro libero stat Vasq. & Salaz. Pro necessario Stuar. & Granado. Alii medium viam tentarunt cum Arriaga n. 30. & Gasp. Hurt. apud Ovied. cont. i. n. 46.

Dici posset quod Voluntarium liberum sub formalitate voluntarii, sit perfectius necessario: quia magis est ab intrinseco: nam ipsa ejus determinatio, pendet à voluntate: determinatio autem actus necessarii, est ab extrinseco. Accipitur autem hæc majoritas perfectionis secundum rationes communes & præcisè spectatas: Nam secundum rationes contractas & prout sunt physice, à parte rei bene poterit æqualis esse perfectionis liberum & necessarium, ut vide re est in Deo; immo erunt æqualis perfectionis etiam in creatis, si præcisè secundum perfectiōnem præcisè ab eodem principio oriundam spectentur. Neque obest dictæ resolutioni, quod interdum actus necessarius presupponat perfectiorem notitiam, sicut amor beatificus presupponit visionem: fieri enim potest ut cognitionis perfectior in se; non tamen principiēt perfectius voluntarium in ratione voluntarii: quia sicut Voluntarium est ab intrinseco, ita perfectissimum Voluntarium debet esse perfectissime ab intrinseco, si aliunde determinatur.

Siautem spectetur Voluntarium necessarium & liberum præcisè in ratione terminabilis ad objectum, sub disjunctione responderi solet, vel

1 2 enim

P.
MŁOD
DWSKI
Act. Z:
VI

Tractatus II.

124

enim versatur ille actus circa objectum creatum; & sic actus liber præ necessario melior erit. Unde homines qui circa sensibilia liberè operantur, digniores sunt, & bruta quæ necessitantur, ignobiliora. Si autem Voluntarium debet versari circa objectum infinitum, melior est actus necessarius quam liber. Unde melior est amor beatificus, amore viae. Fundari hoc potest ulterius; quia amor necessarius respectu objecti in creati importat adhærentiam plenam ad objectum meritis non nisi amari, proportionando determinationi amabilis, determinacionem amatitatis formalis; quod non habetur in actu libero amoris, respectu objecti creati.

3. Dividitur Voluntarium. In Voluntarium propriâ voluntate, qui est actus secundus appetendi, prodiens physicè vel moraliter à voluntate propriâ operantis: Voluntarium autem voluntate alienâ, est appetitio in actu secundo, prodiens à distincta voluntate, nobis imputabilis, in quantum aliena voluntas censemur aliquo modo nostra, & tali voluntarietate fuit nobis Voluntarium Originale.

4. Dividitur in Voluntarium elicitem, hoc est ipsum amorem, vel universaliter actum appetendi à nobis positum, & in imperatum, qui ponitur ex dominio antecedentis actus. Et in Voluntarium consequens, quod est ipsem eventus, qui sequitur elicitem, vel imperatum actum.

5. In Voluntarium expressum & Voluntarium interpretativum. Voluntarium expressum, est actus voluntatis expressè attingens suum objectum. Interpretativum autem Voluntarium est, quod hic & nunc præsumi potest. Estque adhuc duplex, vel interpretativum sine ullo externo indicio, & sic interpretativa facultate accipit Religiosus pecuniam ab amico in itinere; interdum autem interpretativa voluntas, est ex aliquo signo extero, ut si superior requiritus ut det facultatem pro imperiali, taceat, modo illa taciturnitas hic & nunc non colligatur aliunde profecta.

6. In Voluntarium in se, & in alio, quæ in divisione est necesse attendere ad Voluntarium in se objectivè, & ad Voluntarium in se formaliter. Voluntarium in se objectivè, est objectum in se volitum; formaliter autem Voluntarium in se, est appetitio in actu secundo rei in se. Voluntarium autem in alio dividendo eodem modo, tunc Voluntarium objectivum in alio est objectum non in se, sed in alio appetitum; Voluntarium autem formale in alio est appetitio inclusa in alia appetitione, & sic voluntas inebriationis est voluntaria ebrietas, eaque in se voluntaria; quando autem prævidetur ex ebrietate fecutura occisio alicuius, & tamen vult inebriari, occisio est voluntaria in alio. Postquam divisionem cum S. Thoma

7. Dividitur Voluntarium, in Voluntarium directum, & indirectum. Divisione hæc non debet spectari penes tendentiam seu directionem voluntatis: nam hæc explicatio coincideret cum antecedenti divisione. Unde ut explicetur hæc divisione, subdistingueda est in Voluntarium objectivè directum, & est non aliud quam id quod objicitur, ut sit id, quod immediatè vel remotè, appetit voluntas. Dux immediatè vel remotè: neque enim directum opponitur hic remoto, sed sumitur hic cum ea universalitate, in qua verum est dicere, quod abovo, directè procedat nepos, & non in linea transversa. Voluntarium autem directum, est tendentia appetitus in descriptum objectum: Voluntarium autem indirectum itidem dividendum in Voluntarium formaliter indirectum, quod proficisciit non omnino à voluntate per se in illud influente, sed per omissionem, quæ potuit & debuit caveri; objectum autem illius actus, est Voluntarium objectivum indirectum.

8. Dividitur. In Actuale seu Formale & in Virtuale. Actuale est actus voluntatis in ipsis physicè durans; Voluntarium autem Virtuale in sui virtute perseverans. Exactior illius definitio, pauloque immutatior traditur ubi de Intentione virtuali.

Quid sit sentiendum de Divisione in Voluntarium Habituale, Moraleque, dictum in materia de Pœnitentia, ubi de termino Remissionis.

Punctum Difficultatis 2.

Explicatur Voluntarium mixtum.

In una actione solent interdum concurrere & Voluntarium, & Involuntarium; ad eum modum quo in tepido concurrunt calor & frigus, & ex concurso tali coalitum vocatur mixtum Voluntarium & Involuntarium. Tale Voluntarium mixtum dividitur in metum, concupiscentiam seu passionem, & ignorantiam.

Metus definitivè ex 3. Rhet. c. 5. est perturbatio animi ex apprehensione alicuius mali imminentis seu probabiliter eventuri. Qui ipse metus triplex est. Probabilis, hoc est ex ratione probabili. Justus, hoc est rationalis: & dum cadit in constantem Virum, non admens illi fortitudinis laudem: & in improbabilem & injustum, qui oppositè se habet.

Cæterum secundum circumstantias & personas hoc quod potest in uno esse metus injus-
tus, potest esse in alio justus: & ita in femina potest esse metus rationalis, qui non est talis comparativè ad virum. Ut autem metus cauet Voluntarium mixtum, non debet esse cum metu operatio, qua se nonnisi concomitante ha-
beat, & per accidentem: Nam ea quæ sunt perac-
cidens, non intrant considerationem, sed debet
esse operatio ex metu, hoc est antecedente, &
indu-

inducente ad operationem per modum causæ. Porro ea quæ fiunt ex metu, absolute loquendo sunt voluntaria. Ratio, quia definitivè voluntarium est, quod est à principio intrinseco cum cognitione; ea autem quæ fiunt ex metu, sunt à principio intrinseco & ex cognitione. Illustraturque hoc vulgari exemplo ejicientium merces navi ut evadant tempestatem, quæ actio fit ex præcedente cognitione, & ex appetitu boni, ne mpe evasionis. Quando autem dicimus, ea quæ fiunt ex metu, esse voluntaria simpliciter, non eo sensu dicimus, quod illic nihil sit mixtum involuntarii, ad quod videtur respexisse S. Th. 11. q. 143. a. 3. Sed quod plus sit longè de voluntario, quam de involuntario, ad eum modū quo dicitur Æthiops niger simpliciter, quām vis habeat aliquid de albedine in dentibus.

Quod ipsius ut explicetur, est necesse parti considerationem in duo. In projectionem mercium, & in lacrum salutis: quæ ipsa projectio mercium dupliciter adhuc spectari potest, in se, & in his circumstantiis. Si spectetur in se, non est quid simpliciter voluntarium: est enim amissio boni: Si autem spectetur in his circumstantiis, hic & nunc est bona & appetita tanquam medium ad lucrum salutis, quod lucrum salutis in se & in his circumstantiis cum sit majus bonum, quam merces, semper maiorem amorem suuendicat, adeoque voluntarium, tale, & ita excessivum, ut excedat præ voluntario mercium; conseqüenter facta projectio mercium si comparetur ad seipsum, est involuntaria, non autem si comparetur ad amorem vitæ, qui amor tunc exercetur.

Quod si quæras. Cū illuc intercedat & ratio involuntarii aliqua, & ratio Voluntarii, cur potius facta ex metu dicuntur Voluntaria? Id in hoc principiū referri debet: quia si comparentur inter se bona, & cum hoc ad quod habendum, & non per dendum metus urget; cū hoc bonum hic & nunc sit majus propositum operanti, hinc sit fundativum majoris voluntarii.

Per hoc tamen non negatur, quod misceatur illa ratio aliqua involuntarii: unde etiam habetur postea desiderium amissorum, tristitia, & perturbatio: est enim objectum quod non est amabile simpliciter, sed non nisi hic & nunc.

Voluntarium mixtum ex concupiscentia ordinariè describitur, quod sit actus appetitus sensitivi, quando hic fertur in objectum aliquod delectabile, & voluntatem trahit ad illud præsequendum. Est autem hic res de concupiscentia antecedenti; hæc enim sola allicit; non de consequenti, quæ verè consequens est: quia sic est non nisi effectus, licet respectu aliis actus, possit habere rationem antecedentis.

Hoc Voluntarium habet in primis, ut minuat liberum; Ratio: Quia concupiscentia vche mens propter sympathiam naturalem, ita exci-

tat spiritus & humores, perturbatquephantiam, ut non relinquat expeditum hominem, ad proponendum sibi, sine passione objectum. Habet hoc rursus concupiscentia, quod non semper augeat Voluntarium directè. Ratio, quia habet se ut aliquid extrinsecum voluntati, Voluntarium autem augetur per aliquid intrinsecum.

Quamvis autem concupiscentia ordinariè faciat actum intensiorem, non tamen auget directè rationem Voluntarii. Ratio: quia ut dixi, ratio Voluntarii spectatur penes esse ab intrinseco: hoc autem quod est ex concupiscentia, non est ab intrinseco, cūm non sit ex determinatione ejusdem, sed potius ex determinatione proveniente ab objecto delectabili sensibili.

Non negatur tamen, quod concupiscentia impedit, ne in illo actu sit involuntarium, sed non sequitur, quod hoc ipso semper directè auget Voluntarium: cūm non augeat esse ab intrinseco. Et sicut non id est, quia aliquis impedit frigus auget calorem, ita & in præsenti.

Non negamus tamen quod indirectè augeat Voluntarium, quatenus scilicet, inclinat ut sit, ille actus intensus.

Cæterum usitata est doctrina & phrasis, quod concupiscentia minuat liberum, & augeat Voluntarium, pro qua S. Thom. Valenc. Salaz. Baldel. Curiel. Martinez. Sairuim. Navartum, videbis citatos apud Oviedo Contr. 3. n. 57.

Deinde hoc Voluntarium ex concupiscentia habet hoc præcisè loquendo, quod minuat Voluntarium. Ratio, quia definitivè Voluntarium est ut sit ab intrinseco, & ex cognitione boni. Utrumque hoc minuitur à concupiscentia: primum quidem; quia delectabile objectum facit, ut non moveatur ab intrinseco, sed ut moveatur ab objecto, adeoque ab extrinseco. Deinde minuitur ratio notitiae; quia anima trahitur, ut applicet se ad versandum, non nisi circa delectabile. Quamvis autem illa passio sit intrinseca homini, sufficit quod sit per modum extrinseci respectu voluntatis, & ejus potestatis ad suam determinationem. Quod autem illud objectum delectabile non nisi mediā sui notitiae trahat, non sequitur quod non lœdat esse ab intrinseco: quia etiam Deus clarè visus, mediā sui notitiae trahit ad amorem, & tamen ille amor, dicitur ab extrinseco determinari.

Denique habet hoc concupiscentia, quod non cauerit Involuntarium: quia ita facta nunquam fiunt cum tristitia & anxietate, quæ sunt nota Voluntarii:

Unde ulterius eruitur discriben inter metum & concupiscentiam, quia qui operatur ex concupiscentia, semper sibi videtur potiri accessu novi boni h. e. usu objecti delectabilis, ex hocque sequitur gaudium & non tristitia. Quando autem operamur ex metu, amittimus

13 aliquod

P.
MŁOD
OWSKI
Act. Z:
VI

aliquid bonum sine acquisitione novi. Unde
ulterius

COLLIGES. Quod cum non causet involuntarium concupiscentia, licet voluntarium manuat, posse adhuc illic haberi rationem voluntarii misti. Involuntarii quidem, qui amittunt voluntarium: voluntarii autem, quia non causat involuntarium.

Voluntarium mistum ex ignorantia & inconsideratione divi litur. in ignorantiam antecedentem, quae est actus causa (upple voluntati) nec potuit impediti: quia scilicet putatur esse legitima objecti notitia. Et in ignorantiam consequentem, quae ex aliquo actu voluntatis oritur, veldirecet, vel indirecte; Ut cum aliquis non vult interrogare; An hodie sit dies praceptijenii? Et in Concomitantem, quae neque est causa operis, nece ex illo sequitur, sed meret circumstans: consequenter neque est causa actionis, nec si tolleretur, impedit actionem: taliter se haber, qui voluit feram occidere, & occidit hostem, quem alias vult occidere.

Ad primam speciem Ignorantiae revocatur ignorantia Invincibilis, ad quam scilicet depellendam hic & nunc non sufficit ulla diligentia: unde etiam dicitur ignorantia approbabilis, iusta, &c. formalisaturque ordinari duobus, in primis si homini non veniat in mentem quod errat. Rursus si adhibitam hanc & nunc diligentiam, putat se non errare: quae adhibitio diligentia, debet esse proportionata objecto: Nam in rem majori est major adhibenda. Et ita si haereticus dubitet de fide, non solum suos, sed etiam nostros Doctores tenetur consulere, eò, quod suos possit habere prudenter suspectos in hac materia.

Ad posteriorem speciem ignorantiae revocatur ignorantia Vincibilis, quae hic & nunc potest vinci, & si sit de objecto prohibito, erit ignorantia culpabilis. Eandem conditionem vincibilis ignorantiae sequitur ignorantia affectata, quae positivè est volita, unde & ab affectu seu actu voluntatis dicitur affectata: quae ipsa si sit voluntaria, directe dicitur crassa & supina; est enim propria desidium, quorum est crassos esse & supinari.

Post has divisiones est necesse meminisse Ignorantiae juris, & facti: Ignorantia juris est, quando ignoratur lex: Facti autem, quando est ignorantia actionis, aut alicuius circumstantiae illius. Quae ipsa ignorantiae adhuc subdividuntur in ignorantiam pravae dispositionis, cum non tantum res nescitur, sed oppositum illius inducit in mentem errorē. Puræ autem negationis est, quando est sine persuasione erronea oppositi. Quomodo autem illæ tres capitales ignorantiae habeant se ad voluntarium, in sicandum est.

In primis ignorantia Antecedens est causa voluntarii in hoc sensu, quia se habet ut notitia in

aliis materiis antecedens voluntarii, quæ semper est causa operis. Sed in alio sensu in voluntarium simpliciter causat: quia facit ut effectus qui ponitur, non sit cognitus, adeoque nec voluntus, ut contingit, si quis oculat hominem, bona fide putans, feram. Unde ulterius dicitur, quod illa ignorantia causat simpliciter involuntarium, non quod illius non reperiatur explicata ratio voluntarii, sed quod sit involuntarium ratione ignorantiae talitatis objecti, habeturque tunc non qui tem actualis, sed saltem virtualis voluntio oppositi, in præparatione animi, hic & nunc expediti, ad detestationem homicidij v.g. illique responderet præparatio dolendi, de homicidio.

Ignorantia Consequens causat voluntarium simpliciter, & solùm secundum quid involuntarium. Quod cauet voluntarium simpliciter, Ratio est, quia voluntarium illi est, non nosse oppositum, & non velle oppositum. Est tamen illuc etiam aliquid involuntarii: quia ostendit hoc, dum sub palliata veritate, & non perperam oppositionem, vult operari.

Ubi ulterius advertis differentiam, quare Ignorantia antecedens simpliciter causet involuntarium respectu non cognitis circumstantiarum. Quia facit esse effectum incognitum adeoque non voluntum, quod in præsenti non habetur: nam effectus saltem in consuete noscitur: habetur enim universalis voluntas, hæc v.g. volo jaculari, quidquid illud sit, de quo nolo discurrere quid illud sit; quæ voluntas contus & implicitè complectitur etiam jaculationem ad hominem; nihil autem simile habetur, quando aliquid sit ex ignorantia antecedente.

Ignorantia Concomitans neque voluntarium causat: nam occidens hostem quem putavit esse feram non habuit præcognitum hostem; quomodo ergo illi fuit voluntaria occiso hostis? Sed neq; etiam cauacat involuntarium, quia non est ullo modo contra voluntatem illius.

In hac materia solent distinguiri termini. Ignorantia concomitans causat non voluntarium, & eadem ignorantia non causat voluntarium, dicique solet quod ignorantia concomitans non debet dici causare non voluntarium, secundum positivum esse actionis; causat tamen secundum esse negativum illius actionis, hoc est secundum esse involuntarii in eadem actione contenti.

DIFFICULTAS III.

Explicatur Involuntarium.

UT explicetur involuntarium, est necesse prius ponere de qualinam involuntario hic agatur. Non enim agitur de involuntario negativo formaliter accepito, quod recte definit Arriaga d. 9. n. 1. esse id quod non est à principio appetente. Nec de involuntario negativo secundum objectivam rationem considerabili;

Disputatio V.

127

rabili, quod est objectum circa quod, nec prosequendo, nec fugiendo versatur voluntas. Nec item res est de Involuntario privative, quod est id, quod non est à principio appetente cum posset esse. Sed accipitur in voluntarium contrariè hoc est pro eo, quod opponitur actui voluntatis, in oppositum, efficaciter, ex vi saltem actus, tendenti. Sic sumptum in voluntarium, minus late patet, quam necessarium, quod est superius in voluntario, violento, & coacto. Nam actus amoris in patria est necessarius, & tamen non est violentus, nec coactus, nec in voluntariis.

Ad formalandum autem in voluntarium delictum, est necesse, ut opponatur actui voluntatis oppositum efficaciter appetenti: nam cum ineffaci voluntate boni, potest stare voluntaries mali: stare autem non deberet, si etiam ineffaci voluntate, opponitur in voluntarium, deberent enim inter se comparari, sicut forme contrarie in summo, quae invicem repellunt, agimus enim hic de tali oppositione voluntarii & in voluntarii. Dixi autem illum actum, debere esse efficacem saltem ex vi actus: quia quando ducitur reluctans latro ad patibulum, relatio illa non est efficax absolute; nihil enim ponit, sed est efficax quantum ex parte actus, estque illi illa punitio omnino in voluntaria.

Species in voluntarii violentum est. Hoc autem ex Aristotele 3. Eth. c. i. est, quod provenit a principio extrinseco non conferente vim passio. Ut vides ad violentiam requiritur, ut proveniat ab extrinseco: hinc minus propria Aristotelicè illa locutio Latinorum est, violentias fibramus intulit. Deinde est necesse ut ipsum patientes habeat ad oppositum appetitum, nec sufficit quod negative se habeat ad illud, nihil ad illud activerè conferendo: quia anima præcipue rationalis, ab extrinseco advenit materia, tempore Deo creata, nec materia activerè ad illum concurrit; nihilominus non est violenta materia: quia est secundum ejus appetitum, quem habet ad formas. Unde ly passio non conferente vim, sumitur pro ly passio repugnante. Neque etiam ly passio non conferente vim sumitur pro eo, quod passum etiam causitatem materialē præstare non debeat: hoc enim ipso quipatitur recipit in se, si recipit causat materialiter. Accipitur autem hic receptio in quantum distinguitur ab Informatione.

Hanc resistentiam debere esse activam docuit Vaquez, ut scilicet res, quae patitur violentiam in ablutione alicujus boni, concurrat ad illum activerè: quia aliás non esset ratio, cur aer non patitur violentiam; quando illi aufertur lux &c. Cujus hæc sola ratio est, quia non durat activus influxus ipsius passi, in bonum allatum. Sed sufficere solam resistentiam ex exigentia passiva ortam, communius docetur. Ratio: Quia ipsa definitio allata, id videtur depo-

scere iis verbis: nullam vim conferente passo. Non dicitur autem nullam vim conferente activo. Rursus in nullas formas materia influit activerè, & tamen illi spoliari omnibus est violentum.

Hæc autem exigentia passiva, ut sit legitima, debet spectari penes circumstantias: & ita quia aer non est in omnibus circumstantiis exiguum habere lucem, ablato hæc ab illo lucis tempore nocturno, vel recedente sole, non est illi violenta. Quod ipsum spectare circumstantias ita accipiendum est; ut scilicet advertatur, an ipsæ illæ circumstantiæ impeditivæ sint contra exigentiam passivam illius passi: & ita quia impeditivum hoc, quod est abscessus solis, non est contra exigentiam aeris, sit ut tunc carere illi luce non sit violentum: è contraria quia hoc impeditivum quod est, v.g. impulsus lapidis factus ut ascendat sursum, est impeditivum, quod petit ex natura sua non ponit; sit ut ille motus sit illi violentus, quamvis supposito tali impedimento naturale sit ponit tunc motum. Quando autem datur duplex appetitus contrarius, ut aliquid dicatur violentum simpliciter, debet attendi ad superiore appetitum: hinc licet motus progressivus sit contra appetitum gravitatis; quia tamen illum appetit superior appetitus vitalis & animalis, non erit violentum animali progreedi.

Si comparentur inter se violentum & in voluntarium, tunc non omne violentum est in voluntarium simpliciter: quia in lapide est violentia in motu sursum, non tamen in voluntarium. Rursus, non omne etiam in voluntarium est violentum: quia mendico carere pecuniam in voluntarium est, non tamen violentum.

Coactum denique est id, quod sit ab agente cognoscitivo contra vehementer inclinationem contrariam. Dixi ab agente cognoscitivo: quia non dicitur lapis cogi, ut eat sursum, sed homo v.g. ut ferat compedes.

QUÆSTIO III.

Quid sit Actus Moralis?

PRAEMITTO Significationem hujus vocis MORALE. Ly morale grammaticaliter derivatur à ly Mos: ly autem Mos triplicem adhuc retinet significationem: Nam interdum ita sumitur, ut etiam extendatur ad inanimata, & ita Plinius utitur etiam hac voce, *Mores cœli*. Interdum autem ita sumitur, ut supponat pro frequentato & repetito agendi modo, non nisi noscivis apto, extendendo tamen vocem etiam ad bestias, & ita fortitudinem Machabæorum describit Scriptura 2. Mach. ii. v. 10. Leonum autem more impetu irruentes in hostem. Denique sumitur ly Mos appropriando vocem ipsis intellectualibus, & accipiendo eam pro consuetudine operacionis; ita ut ly actus moralis significet illum actum ex cuius frequentia mos conficitur, inquit Suar.

1 4 hic

P.
MIŁOD
OWSKI
Act. Z:
VI

hic Sect. i.n.2. & quidem significando actum de linea voluntatis.

PRAEMITTO 2. *Appropriata hac voce non nisi agentibus intellectuaibus adhuc ly morale & moraliter tripliciter accipi solet.* In primis proly ut plurimum, & ita dicimus: Caius moraliter loquendo semper irascitur famelicens, h.e. ut plurimum. Rursus accipitur, pro opposito gradibus aliis certitudinis; & ita dicimus: moraliter sum certus, quod hoc vel illud sit facturus; quæ locutio, licet habere possit hunc sensum, ut plurimum in tali judicio formando non erro, videtur tamen significari potius quidam gradus certitudinis minor, quam sit in aliis scientiis, vel in affensibus supernaturalibus. Denique accipitur ly *moralē* applicando illud ad actum moralē, qui ipse hic explicandus erit. Ad primam & tertiam accessionem hic maximè attendendo.

PRAEMITTO 3. *Non esse in hoc difficultatem, quid sit actus moralis quoad suamentitatem;* est enim physicissimè ipsem actus voluntatis: quia tamen non omnes actus voluntatis sunt actus morales: de hoc restabit difficultas, quid pro formaliter dicat actus moralis. Porrò partenda hic erit consideratio, in actum moralē formaliter acceptum, hoc est accipiendo actum moralē physicum, prout est concretum quodam ex entitate & moralitate. Deinde consideranda veniet ipsa objectiva moralitas, quæ erit ultimum refectorium, quare aliquid sit moraliter bonum, vel moraliter malum: hoc enim venit nomine objectivæ moralitatis.

DIFFICULTAS I.

Quid Actus Moralis formaliter acceptus?

Divisi sunt Auctores in explicatione actus moralis formaliter accepti: Nam ut omittantur ii, qui esse morale dicunt esse Ens quodam rationis; qui facile impugnatur per id, quia sine ulla fictione intellectus, dantur actus morales, qui sunt fundamentum laudis & virtutum, meriti, & demeriti, quæ non sunt quid si. Ut item omissi sunt ii, qui esse morale in actu, dicunt esse modum realiter superadditum: hi enim etiam multiplicant entia sine necessitate. Sed & alia insuper restant sententiae.

EXPLICATUR 1. *Actus moralis formaliter acceptus.* Quod sit respectus quidam ad regulam: ita ut evadant duas species moralitatis, scilicet moralitas bonitatis, si sit conformitas ad regulam, & malitia moralis, si sit disformitas; quem ipsum respectum volunt esse realem prædicamentalem non formaliter, sed causaliter: quia nimis est fundamentum proximum relationis prædicamentalis: est enim formalitas connotativa, quæ actus, formaliter connotat suam regulam, à qua dependet in genere causæ, vel dirigentis vel exemplaris, priusque ratione

illam connotat, quam consurgat illa relatio: latius enim dicitur patere connotatio, quam relatio: fundamentum enim paternitatis, ut est prius relatione paternitatis, non est relativum prædicamentaleriter, neque transcendentaliter; & tamen est connotativum: quia ratio causa in illo inclusa, non potest sine connotatione explicari. *Hec Explicatio*

NON SATISFACIT 1. Quia si esse morale est respectus ad regulam, sicut omnis alius respectus præsupponit fundamentum, ita & ille præsupponere debet. Hoc autem ipsum fundamentum quæritur quod sit? Illudque ipsum fundamentum potius formalisabit rationem moralis in actu: quia hoc formalisativum, est prima formalitas in actu, sufficienter illius à characteris distinctiva. Hoc autem potius convenient illi fundamento, quam pullulanti respectui. Et sicut veritas non est merus respectus, sed statim fundamento illius respectus, ut dictum in Logicis; ita nec moralitas erit merus respectus.

NON SATISFACIT 2. Quod id quod assument. Nam, quod dicit fundamentum paternitatis, ut est prius relatione paternitatis, non esse relativum, & tamen esse connotativum, id habet suam difficultatem: Nam vel ponit connotativum illud in actu primo, vel in actu secundo? Si ponit connotativum in actu primo, tunc non intelligitur tum quidem relatio, quia nec intelligitur connotatio: sed nego quod tunc non reperiatur relativum in actu primo: nihil enim ad hoc habendum deficit. Si autem ponatur connotativum in actu secundo, illud non potest intelligi sine ipsa connotatione actuali. Ex quo inferam, dari etiam tunc relationem actualem, cum intelligitur connotatio actualis: nihil enim deest ad esse relationis.

NON SATISFACIT 3. Quia sive ponatur connotatio prior relatione, sive non, hoc ipsum fuisse probandum, quod ipsa illa connotatio vel ipse ille respectus, sit formalisativus moralitatis.

EXPLICATUR 2. alii. Quod formalitas Moralitatis si non aliud, quam ipsa Libertas. Pro qua sententia Oviedo hic tr. 4. cont. i.n.9. citat Suarez Gran. Tann. *Hec Explicatio*

NON SATISFACIT 1. Quia quamvis concedatur non plus patere actum liberum & actum moralē, inde non sequitur, quod idem sint formaliter definitivē, & per ordinem ad nos stros conceptus: quia etiam risivum & fletivum, risivum item & rationale, prout supponit pronoscitivo dependenter à sensibus, æquale patent. Nihilominus non idem sunt definitione, saltemque ita hæc inter se different, ac acclive & declive in eadem linea, & tamen hæc formalitatibus differunt: Ergo idem dici poterit de formalitate moralitatis & formalitate liberti.

NON SATISFACIT 2. Quia quamvis devitandas sint quæstiones de voce: nihilominus con-

conceptus etiam rerum, non sunt formandi, ut non possint aptari illis vocibus, quas usus communis, his rebus significandis applicuit; alias non haec res, sed alia definientur. Ut si aliquis framcam per definitionem pilei circumseribat. Haec autem voces morale & liberum, in communisurpatione, non ad eandem rem significandam impositae sunt. Hinc si dicam: est tibi liberum Deum amare, vel odire, non erit sensus, est tibi moralis Dei amor vel odium.

NON SATISFACIT 3. Quia si idem est formaliter actus moralis & actus liber, frustanea esset divisio questionis de Moralitate, & questionis de Libertate: cuius oppositum praxis ostendit. Rursus bene possum prædicare; Actus liber est actus moralis, & tunc sive sit prædicatione universalis de magis universalis, sive prædicatione aequaliter patentis, per omnes tamen non incidentia: Ergo utriusque termini distincta debet adferri explicatio.

Dic s^e cum Suarez n.8. c.1. Mores propriè dicuntur solum de actibus liberis; quia frequens eorum repetitio, oritur solum ex voluntaria determinatione operantis; in actibus autem necessariis, oritur a natura: & ita amor beatificus, liber a voluntate, & a ratione, plene considerante; nihilominus non est actus moralis, solum quia est necessarius; ratione que liberis sequantur laudabilitas & vituperabilitas.

RESPONDETUR. Concedendo hoc solum: sed nego quod formaliter & in ordine ad nos fuisse conceptus, idem sint ista. Quod etiam videtur triple Suarez innuere inferius s. 5. n. 15. explicans moralitatem per modum emanationis cuiusdam, praesupponens libertatem; quod nullam presupponit, non est idem formaliter cum illa.

EXPLICARI POTESIT 3. Actus moralis. Quod si actus liber, non quomodounque, sed ut procedit ex perfecta deliberatione rationis; non solum quatenus potest unum actum vel objectum cum alio conferre in ratione delectabilis, aut alio modo convenientis naturæ; sed etiam sub ratione honesti aut turpis. Alii dicunt sub ratione laudabilis, ita inter alios cit. Suar. s. i. n. 6. His Explicatio.

NON SATISFACIT 1. Quia ipsa laudabilitas & vituperabilitas, supponit aliquam honestatem vel in honestatem connexionis prædicorum, actus moralis: & haec potius erit, quæ constituit actum, formaliter moraliter: quia hic queritur de ratione primo constitutiva & dividativa: Quod si terminis Suariorum, quod actus moralis attendat ad rationem honesti & turpis; non aduersa ultimam responsionem: quia querere refutat, per quid constituant formaliter in ratione attendentis ad honestum & turpe; querere que adhuc restabit, per quid attendat formaliter, ad hoc, quod formaliter honestum est.

NON SATISFACIT 2. Quia qui teneret actus indifferentes in individuo, hoc ipso teneret actus nec laude, nec vituperio dignos; & tamen essent illi actus morales: Cur non enim?

NON SATISFACIT 3. Quia nihil repugnat dari actum moralem, qui nihil attendat, & præcisivè se habeat ad rationem honesti vel turpis; & bene se habeat, cumque libertate, ad bonum v.g. utile, nunquid enim etiam circa utile, exercerent non poterunt actus morales?

RESPONDET 1. Suarez n.9. Esse casum impossibilem: quia oporteret illam inadvertentiam ad in honestatem, esse prorsus involuntariam: quia si esset voluntaria, jam esset in hominis potestate talis deliberatio actualis; haecque est necessaria ad moralitatem actionis. Vix autem intelligi potest hominem actu operari libere, perfecta & rationali libertate, quin sit in potestate ejus, deliberare, etiam de honestate vel turpitudine talis actionis.

CONTRA est. Tum quia, quamvis ponamus esse in potestate hominis deliberare de honestate, vel turpitudine actus; cur non poterit sistere in sola rationabili utilitate illius, illaque moveri? Tum quia potest voluntas triplici suo actu moveri ad idem, nempe honestate, delectabilitate, utilitate: Cur hi posteriores duo non erunt actus morales? Quantumvis ad rationem honesti non attendant.

RESPONDET 2. Idem. Talem actum simpliciter & absolute non denominandum morallem: quia actus non est natus ita fieri, ut ex eo confici possit mos, rationemque dat, quia talis modus operandi scil. ad præcisam utilitatem attendendo, est ratiocinus & casuallis. Deinde actus moralis propriè dictus, est in ordine ad rectitudinem & obliquitatem morum, & ideo necessarium requirit capacitatem rectitudinis vel obliquitatis; actus autem attendens, ad solum utile, non est capax rectitudinis & obliquitatis.

CONTRA. Tum quia immerito ponit Suarez talem actum esse infrequentissimum; quam frequenter enim solo rationabili utili moverur? Tum quia nego actum, qui attendit ad utile rationabile, non esse capacem obliquitatis, & rectitudinis moralis: cur non enim? Tum quia ipsum bonum utile rationabile, capax est objectivæ moralitatis: cur non ergo actus versans circa tale bonum, erit moralis formaliter?

Restat hoc unum dicere, quod actus formaliter moralis, sit actus versans circa objectivam moralitatem, vel esse objectivum moraliter. Ratio explicationis est, quia actus formaliter tales, debent explicari per ordinem ad objectum circa quod versantur: Et ita actus formalis Logicae explicatur per objectum Logicae circa quod versatur; actus item formalis visivæ, aliarumque potentiarum per objectum proportionatum: Ergo idem dicendum de actu formaliter.

P.
MIŁOD
WSKI
Act. Z:
VI

maliter morali. Redibit de hoc quæstio in materia de peccatis, h̄ic autem & nunc, ne explicetur ignotum per æque ignotum. Sit

DIFFICULTAS II.

In quo stet objectiva Moralitas Actionum, quæ de se non nisi bone vel male sunt.

Notum est esse aliquas actiones malas, quia sunt prohibitæ; aliquas ideo prohibitas, quia sunt malæ: de his posterioribus in primis quæreretur. Plures de hoc sententias licet sub alio titulo, vide apud Oviedo Tr. 4. cont. 4. pun. 2. Non est quod moremur in impugnatione illius sententiæ, quæ docet hoc objectum esse malum, quia natura sua est malum, non est in quam quod moremur: quia licet interdum sit licitum recurrere ad naturam rerum, præcipue quando queritur de effectu, quem experientia ponit suadet: Nam ultimè effectus rejicitur in naturam causæ. Ceterum talis respondendi modus, in aliis materiis, in quibus ratio vel maxima, hoc est experientia, non est, devitari debet; quia & præscindit filium disputationum, & potest esse refutium errandi; ut si quis dicat fornicationem esse natura sua bonam, æquæ ac bonum est matrimonium. Similiter procedit & illa sententia, quæ moralitatem objectivam explicat per hoc, quod circa illam possit v.g. versari actus formaliter moralis; Nam & hæc sententia non indiget multa refutatione: quia idem per idem explicat. Accedendum erit ad alias sententias, hac tempestate magis celebres.

Punctum Difficultatis I.

An objectiva Moralitas, stet in voluntate Dei?

Affirmat Esparza q. 20. Coincidunt illi, qui in Legem divinam sive intimativam, sive præceptivam id referunt. Pro qua in substantia sententia, stat Molina, Valentia, Salaz. Unde per illos ratio quare v.g. homicidium sit malum, est, quia illud Deus prohibet. *Hanc sententiam*

Explicat ita Esparza. Bonitas actus tam circa finem, quam circa ea, quæ sunt ad finem, dependet ex bonitate finis: Finis autem ultimus hominis, ad quem cetera omnia referuntur tanquam media, est summum bonum; Ergo summum bonum quatenus est ultimus finis hominis, est id, à quo tanquam à proxima regula, dependet bonitas actuum humanorum; consequenter in discessu ab illa regula, stabit malitia: quia eadem est regula recti & obliqui. Rursus, impossibile est ut actus quibus quis immediate adhæret summo bono, non sint boni, & similiiter ut non sint mali, quibus avertitur immediate ab eodem; Ergo quoad istos actus, nulla li-

bera dispositio divina voluntatis potest inducere ullam variationem bonitatis aut malitiae.

Quod attinet ad aëtus, qui versantur media- tè circa Deum, observandum est, fieri posse, ut finis quatenus obtainendus ab aliquo connectatur omnino determinatè cum aliquibus mediis, cum aliis verò connectatur tantum indeterminatè: & ita existens Romæ ut veniat Neapolim, pro determinato medio habet motum, quod verò veniat terræ vel mari, non est me- dium determinatum. In hunc etiam modum, ad consecutionem summi boni quod est Deus, necesse est determinatè, ex ipsa hujus finis natu- rá, cognoscere & amare Deum super omnia; non est tamen necesse, determinatè ex natura præcisè ejusdem finis, ut is determinatè Sacri- ficiis v.g. colatur, sed quoad ejusmodi habet se in differenter, ut aliunde proveniat determi- natio.

Porrò omnis determinatio indifferentia cu- jusvis, pertinet ad aliquam voluntatem, quæ so- la est eleætiva inter plura: quod si sint plures vol- luntates inæquales & subordinatæ, determina- tio pertinet primò & per se ad primam voluntatem, cuius cognitione est perfectior: primum au- tem in quovis genere est regula cæterorum: permittuntur autem respectivè se ad ea deter- minare, ad quorum determinationem sunt ex se sufficietes. Quod si ei determinationi sit annexus aliquis effectus, ad quem adducendum sola voluntas sufficiat, erit necessaria coopera- tio primæ ac secundæ voluntatis, præcipua au- te n voluntas est divina, utpote quæ dirigitur cognitione perfectè comprehensiva rerum omnium.

DICENDUM est, Objectivam moralitatem non stare ultimo, in voluntate Dei.

PROBATUR I. Quia ea quæ assumit Espar- za in suo discursu non convincunt. Concedo, à bonitate finis dependere bonitatem mediorum, non tamen ita, ut finis possit singulis tribuere rationem mediæ ad se, alias nihil esset essentialiter malum moraliter: quod posito, restabit quære- re, cur v.g. fornicatio, non sit medium tenden- di in finem ultimum naturalē mediatè, sit con- jugium? Cur item mendacium pro Reipubli- cæ totius incolumente prolatum, non possit ha- bere talem rationem mediæ & similia. Ulte- riusque restabit quære re: quod sit fundamen- tum indagandi, quod aliquid de se sit medium ad prosecutionem finis ultimi naturalis? Con- cedendo, impossibile esse ut actus, quibus quis adhæret summo bono sint mali, sed restat quære re: Unde sit noscendum, quod aliquæ actio- nes sint quibus inhæretur ultimo fini, præcipue in ordine naturali: Curve v.g. fornicatione non accedatur sed recessatur ab ultimo fine? & cur Deus ad quem spectat determinatio indiffe- rentium aliquorum mediorum, necessitatur, ut pro tali medio non possit accipere fornicatione?

Quod

Disputatio V.

131

Quod etiam afflumit, voluntatum subordinatum determinationem primò & per se spectata ad præcipiam voluntatem, id est divinam, id videtur favere prædeterminantibus. Quando utem recurrat ad hoc, quòd aliquorum determinatio sufficienter ponatur à voluntate creatuæ, explicandum veniret in primis, cur non sit sufficiens ad determinandum quod fornicatio sit bona? Cur item sit sufficiens ad alias determinationes?

PROBATOR 2. Tum quia videtur Explicatio hæc moralitatis objectivæ non satisfacere intento, in his, quæ non nisi determinat velle potest voluntas divina: Cùm enim nihil sit voluntatis cognitum quærendum restabit; quare intellectus divinus, proponat hoc non nisi determinat volendum? illudque potius erit moralitas objectiva. Cumque in ipsis quæ determinat vult voluntas, ratio mediæ non habeatur dupla voluntate, sed ipsa voluntas necessitatibus illa determinatione objectivâ, de hac queritur, unde oriatur? Universaliterque in aliis materiis videtur, quòd ea quæ unicè sunt necessaria non sunt mediâ voluntate, sed præsupponantur voluntati: atque ita non idè est medium pertinendi ad finem motus, quia illum vult voluntas, sed antecedenter ad voluntatem, habet rationem mediæ, inquit determinat ipsam voluntatem, ad sui usurpationem. Jam ergo respectu talium mèdiorum voluntas Dei non habet rationem moralitatis objectivæ: non habet etiam rationem moralitatis objectivæ in his, quæ ipsa voluntas Dei liberè determinat: quia voluntas Dei non est ultimum resolutiorum interrogantium instituibilem de bonitate vel malitia ultimum: cùm tamen moralitas objectiva, debeat esse tale resolutiorum. Et certè quæram, cur fornicatio sit mala? Respondebis tandem, quia illam voluntas divina non vult: restat quædere, cur illam non vult, vult autem matrimonium? Restat item quærere, necessariè fornicationem non vult, an liberè? Si liberè, ergo non est intrinsecè mala: quia absolute volibilis à Deo. Si necessariò quærendum restat, per quid constitutatur in ratione objecti involubilis à Deo? Et hoc erit potius quæsita moralitas objectiva. Tum quia, ut communiter arguitur, sunt aliqua objecta etiam respectu Dei mala, at sub qua moralitate objectivâ? Non enim illa potest haberi à voluntate præceptiva: quia Deus respectu sua voluntatis, non est subditus etiam ad nostros conceptus: hic enim conceptus, est dejectivus Deitatis. Non etiam habetur moralitas illa à voluntate intimativa, quærere enim restat: cur voluntas Dei non possit Deo intimare mendacium? Tum quia, si moralitas objectiva sit in voluntate divina; ergo quæcumque mala sunt, idè solum mala sunt, quia prohibentur, & tamen status questionis non procedit de iis, quæ idè solum mala sunt, quia prohibentur.

PROBATOR 3. Rationibus quas sibi opposuit Esperza.

RATIO 1. Quia & esset moralitatis objectivæ prima regula voluntas divina, ut supponitur; & non esset prima regula, quia supponeret priorem se, ipsum scilicet dictamen sapientiae & sanctitatis naturæ divinæ, de quo ipso dictamine urgeri potest ulterius, quòd præsupponat ipsam conditionem objecti boni vel mali.

RESPONDENT Esperza. Naturam divinam esse regulam nostra ratione priorem, regulam sapientiam divinam, sed respectu nostri primam regulam esse voluntatem Dei: quia independenter à determinatione libera divina, non datur ulla determinatio ex parte alicuius prædicative necessarii Dei quoad plures actus, quibus exerceri & à quibus abstinere debeat voluntas: quod autem est regulatum ab alio, potest esse regula prima universalis respectu reliquorum.

CONTRA est. Tum, quia Status questionis inquirit de moralitate objectiva, quæ ex parte objecti sit prima. Tum, quia si datur respectu voluntatis divinæ objectiva moralitas prior, cur eadem respectu nostri non erit prima? Tum, quia licet respectu eorum, quæ ideo sunt mala, quia prohibentur, pendeat determinatio à Deo, non pendet tamen in objectis, quæ idè prohibentur quia sunt mala, & de hórum moralitate queritur.

RATIO 2. Pro formalitate moralitatis objectivæ est ultimus finis, sed quod habet rationem ultimi finis non est voluntas Dei, sed bonitas Dei. Ergo illa potius debet esse moralitas objectiva.

RESPONDENT. Finis ultimus ex suo præcise conceptu est prima regula operationum nostrarum, quoad ea cum quibus ex se præcise connectitur connexione determinata, respectu autem aliorum objectorum est libera voluntas divina, tanquam regula.

CONTRA est. Quia hæc responsio non attendit ad statum questionis: Nam h̄ic queritur de moralitate objectiva eorum, quæ idè prohibentur, quia sunt mala: fatetur autem respectu talium voluntatem divinam non habere rationem regulae primæ. Recurrere etiam ad ultimum finem non exhaustit difficultatem: quia querere restat, cur ad ultimum finem naturalem accedi possit matrimonio, & non fornicatione?

RATIO 3. est. Priusquam intelligamus, Deum aliquid velle vel nolle, ex consideratione creatorum, inferimus, hoc esse bonum vel malum, volibile vel non à Deo: hoc autem sufficit ad cognitionem distinctivam boni à mali, esseque potest sufficiens regula nostræ voluntatis.

Ea quæ respondet. Non convincunt, quia recurrat ad malitiam eorum, quæ ideo mala, quia prohibita: hoc autem refutatum est.

Quo-

P.
MŁOD
OWSKI
Act. Z:
VI

Quomodo autem possit fieri peccatum Theologicum, infrā dicetur.

RATIO 4. Ipsi voluntati divinæ non aliam ob causam conformari tenemur, quām quia decet naturam intellectualem, v. g. (sic enim commodiū argumentum proponitur) subdī altiori potestati; Ergo ultima regula erit decentia vel indecentia ad naturam intellectualem.

RESPONDET Esparza. Quod illa causalis solum denotet prioritatem per accidens, & quod ad nos in cognoscendo.

CONTRA est. Nego hanc esse prioritatem per accidens, & solum quoad nos: & sicut possibilitas rerum intrinseca, non est sola omnipotentia, imo possibilitas intrinseca præsupponitur cum fundamento in re omnipotentia; ita & dicta decentia præsupponitur voluntati divina.

RATIO 5. Quia impossibili Deo ejusque lege & voluntate, essent adhuc honore prosequendi parentes, & vitanda occisio innocentium. Ergo apparet moralitatem objectivam non desumpti à voluntate Dei.

Respondeat Esparza. Vulgares locutiones de Hypothesi impossibili raro traduci utiliter ad Scholasticas quæstiones. Cæterum re ipsa sublato Deo nullum esse discrimen honesti ab inhonesto, quia nullum discrimen bene dispositi à non bene disposito ad finem suum ultimum.

CONTRA. Tum quia, quamcunque regulam ostenderit bona argumentationis ex suppositione impossibili, (per quam Hurt. dicit, eri ingeniosas sequelas, & Perez ex Aureolo operose illius principia tradit) ea servatur in hac argumentatione. Tum quia nego sublato Deo non fore discrimen inhonesti essentialiter ab inhonesto essentialiter. Quod autem dicit sublata possibilite itinerum & onerum nullam fore distinctionem boni equi, à non bono: ita sublato Deo non fore distinctionem inhonesti ab inhonesto, id non convincit, quia etiam equi generositas ab alio principio sumitur, ex ipsa scilicet connexione naturali: cur ergo & bonitas actionis vel malitia, ex connexione aliqua constitutiva in ratione honesti vel inhonesti, desumi non poterit?

Explicatur eadem Sententia.

Eandem sententiam tuerit Perez in manuscript. de Peccatis c. 2. Concl. 2. & ad eam explicandam

PONIT 1. Quod intellectus noster primo omnium concipiatur Ens ut Ens, id est, cum abstractione ab imperfectionibus absolutum à relatione, à potentia activa, intellectiva, volitiva.

PONIT 2. Quod sequatur consideratio Entis prout factibilis, & in hac consideratione consonantia quadam consideratur inter potentiam & effectum: quæ consonantia in duobus stat, in similitudine positiva causa activa adæquata, cum effectu in gradu perfectionis, & præemi-

mentia prædicabilis de utroque. Deinde in eostat, quod effectus habeat à sua causa activa originem non interruptam, quam interruptam originem, vocabat talem, qualem habet illuminatio solis reflexa: Illuminatio enim à sole est, sed obliquatio à corpore opaco.

PONIT 3. Quod sequatur consideratio rerum ut relatarum ad vitam physicam, prout vita est communis cognoscitivæ & vegetativæ; ubi est consonantia non tantum inter operationes vitales & principium, sed etiam inter objecta.

PONIT 4. Esse considerationem rerum ut relatarum ad potentiam cognoscitivam, quæ continet sub se potentiam sensitivam, cui addi debet consideratio relativa ad potentiam appetitivam. Consonantia in his sumenda a sensu clara & non delusiva à voluptate & delectatione, dissonantia verò ab impeditione sensuum clarorum, & voluptatis, & à delusione & dolori, atque molestiâ.

PONIT 5. Sequi considerationem sublimiorum, quæ res concipiuntur, non solum ut habentes essentiam & potentes produci, &c. sed ut intelligibiles & veras; Videtur autem veritas formalissimè consistere in quadam puritate, sinceritate, immixtione, & segregatione rei ab aliis, quod intellectus præstat, cuius proprium est cognoscere formaliter distinctionem & identitatem rerum: ipsaque affirmatio & negatio, habere hanc vim videtur, ut si sit vera, separaret ac distinguat, tribuendo ea quæ ipsius sunt. Hinc etiam bruta non affirmant nec negant: non enim possunt adhærere o nnibus à quibus penderit id, quod ipsis representatum, aliquo similiter posset illis representari Deus, à quo omnia pendent: hoc enim est proprium affirmantis verum, ut similiter affirmare possit omnia, cum quibus concrevit illud.

Consonantia in genere intelligibilium quam à fine, sumitur à contemplatione intuitivæ veritatis summæ, vel simpliciter summæ, quem habet Deus, vel quem potest Angelus vel homo iuxta vires sibi à Deo datas, habere; vel qualis est necessaria ad depulsionem errorum. Pulchritudinem autem hujus finis illud maximè commendat, quod cæteras res tunc dicimus bonas & pulchrar, quando ista placent, & quando non possumus habere vel amplecti contrarium illarum, sine errore seu ignorantia. Experimus autem præcipue moliri omnia contemplationem quidditatis rerum & cauæ, à qua habent res esse ens, id est posse existere: omnia enim dum ignoramus causam ipsorum, admirationem faciunt, id est desiderium inquietum cognoscendi causam, & principium, unde habuit res facta, posse esse. Itaq; contemplatio possibilis primæ rerum est finis operum naturæ in genere intelligibilium. Quod aliunde sit perspicuum: quia omnes nostræ ratiocinationes ed ten-

et tendunt, ne negetur verificatum invariabile illius principii: *Necessè est quodlibet esse vel non esse, & hec necessitas vel impossibilitas, est prima causa & possiblitas rerum, i.e. ipse Deus.*

PONIT 6. Sequi considerationem omnium suavissimam, quā entia ut bona & amabilia, & delectabilia ex contemplatione veritatis intelligibilis consideramus, relationes facientes ad voluntatem: In hac consideratione est ultimum gaudium: nam contemplatio in genere intelligibilium est ultima: absolutè tamen non est ultima, sed ultimum est gaudium verum, tanquam catus acta probans. In hac consideratione consonantia sumitur à gaudio vero, id est procedente ex contemplatione veritatis perfectissimæ. In hac consideratione occurrit Deus tanquam bonus, & res disponens ex amore &c. Nam cum in hoc genere ultimum sit gaudium producentum à nobis, jam consideratur esse aliqua causa, à qua procedat, & emanet tota perfectio gaudii; hoc autem est illam causam, esse amandum: nam gaudium & amor productus manifestè demonstrat amorem productum; alioquin melior esset effectus quam causa: melius enim elhabere gaudium, & amorem, quam non habere, si gaudium sit verum.

PONIT 7. Ultimum quod ad rem spectat esse contemplationem quā res intelligimus, ut libere eligibles. Hæc consideratio nascitur in nobis, quando primum libertatem nostram experiri cipiimus. Libertas autem nascitur in nobis, post prædictas considerationes hac ratione.

Postquam consideravi me posse efficere quædam, agere vitam sensitivam, intellectivam, voluntivam, perceptivam gaudii veri & maximi, quod nascitur, ex contemplatione & amore cause, præcontinentis totam perfectionem mei esse, & mearum omnium actionum, in qua conceptione involvitur cognitio mei, & præordinatio sapienter, & ex intentione ab illa causa, ad prædictum finem, statim sequitur in me inclinatio quedam elicita, sine ulla libertate ad meipsum, seu amor mei, ut præordinati ad tales finem, volens illum executioni mandari, subitoq; exorta in me cognitione hujus meæ inclinationis, quæ ipsa cognitio, tribuit causa præordinanti, totam perfectionem hujus inclinationis, incipit deliberatio de modo exequendi finem propositum. Aliquando occurunt media, quæ statim ob suam perfectionem, & propter pulchritudinem actionis, quæ fieri debent, arguant debere duci ab illa sapientia, præcontinentem, quidquid perfectionis potest oriri ex me. Et quia possunt esse aliquando opposita inter se, statim ratio reæ judicabit me posse eligere quodlibet illorum, & electionem fore bonam. Sed in hoc ipso iudicio rectæ rationis apparet nova quædam perfectione, præordinantis ipsam electionem: apud causæ præordinantis illius electionis, i.e. actus dominii, ac proinde jam hic apparet Deus ut Dominus, si-

mul etiam apparet ut præscribens media libero arbitrio: hoc autem est apparere ut Legislatorem. Econtra aliquando apparet aliquid malum ita alienum à meo fine & à sapientia præordinante, ut ratio recta manifestè judicet, non posse illud fieri ab illa sapientia. Potest etiam ratio deducere ex notitia ipsius mali, non posse illud juxta præscriptum hujus sapientiæ, non afferre, aliquid detrimentum manifestum, fini proposito. Tunc igitur ratio judicabit bonum oppositum esse necessarium ad consequendam meam beatitudinem. Quod ipsum illustrabat duobus exemplis, primò si mihi occurrat, ut possibilis hic & nunc produci aliqua opinio, sed improbabilis, statim ratio judicat, hanc esse contrariam meo fini; manifestè enim constat amatorem opinionis improbabilis, non esse amatorem veritatis: sicut Medicus præbens medicamentum, quod certus est esse lethiferum non est anator sanitatis ægroti. Secundum exemplum est ex odio Dei, cuius contrarietas ad finem propositum manifestè patet, quomodo enim cohæribit odium Dei cum vera mea beatitudine, stante in contemplatione & gaudio de Divinitate percepto.

Et ex iisdem principiis facile deducitur deletionem venereum extra matrimonium esse malam & prohibitam, quia propter vehementiam voluptatis, potest perturbare hominem, & vertere pene in insaniam, nihil curantem de bonis spiritualibus. *Hec Explicatio*

NON SATIS FACIT. I. Si spectentur ea, quæ proximè concernunt intentum. Ex iis enim quæ proximè illud concernunt, sunt ultima tria posita: ea autem non convincunt. Concedo intervenire contemplationem rerum prout intelligibilium, adeoque attingi etiam Deum, tanquam intelligibilium auctorem, sed querere restat, quæ sit communis & ultima ratio, cur non intelligat ipse Deus, nec nos intelligere vere possumus, homicidium, fornicationem, furtum esse bona? cum sit bonum occidere hostes in bello, uxorem ducere, divitem esse.

Concedo, Deum apprehendi secundum Postum 6. apprehendi inquam, ut amantem; sed restat querere, cur non amet homicidium inimici, v.g. amet hostis? cur amet copulam matrimonialem, non copulam fornicariam? Concedo, occurtere media ob suam perfectionem determinantia, sed restat quæ sit regula dignoscendi media saltem mediata, conjungentia cum fine? Curque cum amore Dei conjungatur matrimonium, non conjungatur fornicatio, nec conjungi possit? Concedo, rationem manifestare aliqua esse mala, & non posse fieri à sapientia divina; sed querere restat, quæ sit regula talia dignoscendi, communis quibuscumq; malis, & ultimum resolutiorum malitiæ. Concedo amatorem opinionis improbabilis, manifestè esse non amatorem veritatis. Sed de hoc ipso quo-ro, cur sit malum non esse, & quidem in omni eventu, amatorem veritatis. Concedo, odium

m Dei

P.
MLOD
WSKI
Act. Z:
VI

Dei esse contrarium beatitudini, sed quærere restat, quæ sit ratio malitiae illius ultima, quæ simul sit communis & resolutiva aliarum malitiarum? curque alia quæ supponuntur mala, non possint habere rationem medii ad finem. Concedo delectationem venereum esse malam, sed quærere restat, cur sit bona in matrimonio, mala in fornicatione.

NON SATIS FACIT 2. Ratione variorum principiorum quæ assumit. In primis in quantum dicit, quod intellectus noster primò omnium concipiatur Ens ut ens, cum potius concipiatur prius particularia, ad quæ sensus attendit. Et si per prius conciperetur ens ut ens, prius esset aliquid in intellectu, quam fuerit in sensu. Quod si dicas non agi hic de processu noscendi, sed de mera categoria universali, cognoscendorum quoad gradum entis; id quidem verum est: Sed restabit quærere, cur sicut ille agnoscat rationem entis priorem ratione factibilis, cur inquam etiam non agnoscat rationem possibilis, priorem ratione factibilis, seu contenti in omnipotentiā divina, rationem item essentiae, illud etiam quod assumit veritatem, stare in puritate & segregatione rei ab aliis, si procedat de veritate formalī, non convincit: quia veritas formalis, est conformitas ad objectum. Si procedat de veritate objectiva, non etiam convincit: quia distinctio in omni Metaphysica, est aliud quid, à veritate. Quod etiam deducit bruta non posse affirmare & negare, eò quod non possint adhædere omnibus, à quibus pender id, quod ipsis representatur, id etiam non convincit, quia & multa de rebus affirmamus & negamus, licet omnes illorum causas, non habeamus perspectas penitus. Præcisio etiam est cognitione vera, & tamen ex vi illius non attinguntur ea, nec possunt attingi, à quibus res pender. Rursus, quod assumit consonantiam intelligibilem sumi à veritatē contemplatione summam, id non convincit. Sicut enim consonantia defumitur ab ipsomet objecto, cur etiam consonantia intelligibilem, non defumetur ab eodem ultimata. Item, quod universaliter enuntiat admirationem esse desiderium inquietum cognoscendi causam, id etiam universaliter non procedit, quia experimur etiam cognitam causam, ipsam adhuc nos causam, mirari. Nego etiam quod finis naturæ sit contemplatio causæ formaliter acceptæ: quia hæc contemplatio stat potius in Deitate secundum se, & non in Deitate accepta secundum potentiam suam executivam. Illud quod assumitur in omni contemplatione attendi, ne negetur verificativum propositionum, non contentat plenè: quia potius non negantur reliqua propter verificativum, quam curatur, ut non negetur verificativum. Denique quod assumit de modo noscendi libertatem, id etiam non convincit: Nam ponit per prius nos noscere Deum præordinantem, mediorumq; diversita-

tem ad hunc finem, quod falsum est: alia nemo nosceret se esse liberū, quin prænosceret Deum.

NON SATIS FACIT 3. In quantum ad hoc recurrit, quod possibilitas rerum, non aliud sit quam omnipotentia. Est autem non infrequens huic Auctori, discurrere de rebus, prout illæ subsunt nostris intentionibus, tractando de illis non prout subsunt nostris intentionibus, sed prout sunt à parte rei. Sic ab æterno est possibilitas rerum, cum tamen in re nihil aliud sit ab æterno nisi Deus omnipotens, salvatque possibilitatem prout illa subsunt nostris intentionibus, cum fundamento in re, per solam omnipotentiam, quæ sola est à parte rei ab æterno: ita etiam scientia objectorum est ab æterno, objecta non sunt ab æterno; hinc verificativum æternum propositionum de objectis, ponit solam scientiam Dei, excludendo ipsam objecta, quæ sunt ex modo nostro concipiendi, fundato in re, verificativum notitiarum divinarum de objectis. Et quidem quod attinet ad hoc verificativum notitiarum, quod sit ipsam scientiam Dei; hoc refutatur manet in prima Parte. Quod attinet ad possibilitatem, hæc adferri possunt. Concedo possibilitatem realem, actualē, illamque æternam competere, ut habeatur non nisi in omnipotentiā, fitque realiter ipsam omnipotentia. Nego tamen quod non detur fundamentum in ordine ad nostras intentiones, quod ostendat ipsis etiam rebus, in se spectatis, competere possibilitatem, ad quam præcipue in discursu de possibilitate attenditur. Fundamentum autem hoc est: quia posito, quod continetur homo in omnipotentiā divina, ut satisfiat progressibus nostrarum intentionum; quærere restabit, cur Deus non possit producere hominem, nisi animal rationale? cui quæstionis non potest jam responderi: quia non continetur in omnipotentiā nisi homo animal rationale. Hoc enim esset petere principium: Sed responderi debet, quia ex natura sua & secundum suum esse possibile, homo non nisi animal rationale importat. Quæ responsio cur non debet admitti? Deinde sicut de Deo ita discurremus, ut habeat omnem plenitudinem essendi, quam illum habere non implicat contradictionem: ita & de creaturis discurrere possumus, ut si sit aliquid non implicans contradictionem & spectet ad lineam prædicatorum necessariorum, hoc ipso competit illi creaturæ. Et ita bene arguitur, non implicat hominem esse animal rationale, animalitasq; & rationalitas est de linea prædicitorum necessariorum. Ergo homini competit esse animal rationale. Ergo etiam ulterius bene arguemus: non implicat contradictionem possibilitas intrinseca, estque illa de linea prædicitorum necessariorum. Ergo competit creaturis. Rursus, concessa possibilitate intrinseca creaturis, magis exaltatur omnipotentiā divina, quia defectus possibilitatis rejicietur non in Deum, sed in defectibili-

tatem

R.
Th.
zian
Tom
I.

tatem objecti. Deinde non alia est possiblitas rei ab æterno, quā sit possiblitas in tempore, alijs quomodo est aliquid possibile ab æterno, quod non est possibile pro tempore, & ē conversio. Jam autem possiblitas rei pro tempore est ipsam entitas rei pro tempore: si enim essentia & existentia non distinguuntur à re actuali, quomodo distinguetur ab entitate rei, à parte rei, possiblitas à parte rei? quo posito sic arguitur. Possiblitas rei à parte rei est idem realiter cum entitate rei à parte rei. Omnipotentia divina non est idem realiter cum entitate rei à parte rei; Ergo omnipotentia Dei, non est idem realiter cum possiblitas rei à parte rei. Denique impossiblitas entis rationis non est formaliter ipsa omnipotentia; Ergo neque possiblitas rerum erit formaliter omnipotentia. Ant. probatur. Impossiblitas entis rationis est idem realissime cum ente rationis, neq; enim per aliquid superadditum realiter redditur impossibile; sed Omnipotentia divina non est idem realissimè cum ente rationis; Ergo impossiblitas entis rationis non est formaliter ipsa omnipotentia. Sed de his fusus in Metaphysica, ubi de Ente, in quantum possibile est.

Punctum Difficultatis 2.

An Moralitas objectiva sit Præponderatio objecti, aut Apertudo, vel Ineptitudo ad finem?

Proponit hanc sententiam Arriaga d. 9. n. 15. P. tacito Auctoris nomine, sed eam Pallavicinius d. 9. q. II. a. 2. dicit esse Card. Lug. quæ sententia.

EXPLICATUR sic. Illud objectum est bonum, quod ita est bonum, ut ejus bonitas præponderet omni malo, quod secum adfert, & est proportionatum dignitati naturæ rationalis; illud autem objectum est malum, cuius malitia præponderat omni bono quod secum adfert, & in contra dignitatem naturæ rationalis. Sic v.g. mors parentis est bona & utilis filio ad hereditatem obtinendam, mala vero ipsi patri, cuius tamen bonum filius jure pietatis tenetur procurare. Tunc si filius optet mortem parenti propter successionem; operabitur in honeste & male: quia bonum illud propter quod optat morrem patri, non æquivalent damno parentis, inde resultanti. Quod si desiderat mortem parentis, ut consequatur vitam æternam; quia timet forte postea illam amittat; licet optabit: quia falsa eterna, præponderat vita temporalis. Comparatio autem quodnam objectum præpondet, & quod non præpondet, spectat ad lumen rationis. Quod si nullibi sit præponderatio, malitia vel bonitas; dubia erit. Debet autem illud objectum esse proportionatum dignitati naturæ rationalis: quia sunt aliqua, quæ libertate videantur plus habere de bonitate, quam de

malitia; tamen ita sunt levia, ut non decéant dignitatem naturæ rationalis: Magnos enim non nisi magna decent. Talia sunt, captate muscas, levare festucas.

IMPUGNATUR i. ex Arriaga hæc explicatio, qui assumit terminos valde obscuros, cùm posset claros adhibere, dicendo illud objectum est bonum, in quo plus est de bonitate quā de malitia.

RESPONDERI potest. Nullam esse obscuritatem. Quid enim obscuritatis damnabilis habet? Dignitas hæc præponderat huic; sunt autem Lugonis termini aptiores: quia ostendunt debere accipi comparativè objecta, quod in omni deliberatione fieri debet, quam comparationem, non innuunt verba Arriagæ.

IMPUGNATUR 2. Quia limitationes quas facit Lugo, destruunt principium quod limitatur, ut jam amplius ex illo nihil penitus possit inferri: nam si queratur quare virginitas sit bona, non potest responderi: quia ejus bonitas præponderat malitiæ, quam habet: nam malitia quam adfert, est præcisè, prolis sive filiorum impedimentum. Si autem hæc malitia est minus malum, quā bonum, sit integritas carnis; Ergo è contra matrimonium, in quo non est aliud bonum, quā hæc generatio prolis, & cuiusdamnum, est illius integratatis amissio, erit absoluè malum: quia malitia bonitati præponderat; Ergo vel hæc regula de præponderatione debet cessare, vel dicendum erit matrimonium esse simpliciter malum.

RESPONDERI posset. Nominis malitiæ non venire universaliter aliquod malum, ut ita dicam, positivum; sed sufficere malum, ut ita dicam, negativum, hoc est, non æquè bonum. Unde bonum integratatis carnis, cum sit majus bono prolis, quæ supponitur aliunde non defecitura, sit ut virginitas præcellat matrimonio. E contraria autem quia matrimonium pro principali habet prolis propagationem, & quo privat bono, est integritas carnis, sit ut non sit quidem malum matrimonium, non tamen æquè bonum atque virginitas, nec per hanc limitationem destruitur regula allata, sed pro exigentiâ accommodatur: sicut pro exigentiâ alia ostenditur esse dissolventia mendacii ad naturam intellectualem, & alia homicidiū.

IMPUGNATUR 3. Quia sequitur ex principiis allatis, licitum est inferre mortem parenti, si habeas revelationem illum esse in gratia, eumq; si amplius vivat, damnandum: quia illa mors propter talen finem, est objectum præpondens malitiæ.

RESPONDETUR. Negando præponderare bonitatem vitæ æternæ malitiæ occisionis: quia non est licitum facere mala, ut eveniant bona, convenienti peccato mortali talis infinitas, quæ non conuenit operi bono. Ubi etiam recurrit ad præponderationem ultimato, licet superpona-

P.
MLOD
OWSKI
Act. Z.
VI

ponatur, præcognitio hujus propositionis: non licet facere mala ut eveniant bona. Quare autem liceat desiderare mortem, & non inferre, ex eodem principio de præponderatione solvi debet, quia scilicet hoc quod est malum mortis, in quantum habet rationem offensæ divinæ, potest bene mente nostra præscindi & relinqui solum physicum malum mortis: quod si comparatur ad bonum vitæ æternæ, est minus malum, quam amissio vitæ æternæ. Cum autem abstractio mea non immutet physicæ rem, non justificat actionem homicidii, facitque ut honestè exerceri non possit. In qua etiam responsione recurret adhuc ad præponderationem? quia scilicet secluso malo per rationem, cum non secludatur physicæ, trahatque secum malitiam, non præponderabit in tali circumstantia, bonum vitæ æternæ.

Refutatis Rationibus communibus contra hanc Explicationem. Nihilominus

DICENDUM est. Moralitatem objectivam non facere explicata præponderatione.

PROBatur 1. Quia moralitas objectiva debet esse prima, & quia non detur prior ratio malitiae, vel bonitatis, ultimumque resolutorum eorundem: præponderatio autem non est talis ratio: non enim mendacium est malum, quia non præponderat veritati, sed potius id est non præponderat, quia est malum, & sicut pondus ex gravitate, non gravitas ex pondere oritur, ita præponderatio dicta orietur ex talitate objecti. Quæro ergo ante illam præponderationem, unde desumatur ratio mali vel ratio boni objectiva? nam præponderatio non ponit malitiam, sed supponit, quæro ergo supposita hæc malitia unde desumatur?

PROBatur 2. Tum, quia non respondet ad statum questionis, retinendo utramque partem sua explicationis quod probatur. Quia si queratur, quare fornicatio v.g. est mala? Respondebis, quia malitia præponderat bonitati inclusæ. Si quæram, unde hoc colligatur? Respondebis, quia id dictum lumen rationis, hic autem queritur ulterius: Quodnam motivum illius luminis & quidem universale? Tum, quia videtur pertere principium: quia explicat moralitatem objectivam per dictamen luminis rationis: honestatem autem ipsam luminis rationis, explicare deberet per moralitatem objectivam? Tum, quia ista regula non est universalis: quia datur aliquid malum, a quo præscindi possunt omnes rationes boni, illud adhuc erit malum, consequenter habebit malitiam objectivam, & non ex non præponderatione boni, cum nullum bonum, ut supponitur, intentionaliter in se præ- contineat.

PROBatur 3. Quia eo ipso, quod præpondet bonitas, jam objectum est hominæ dignum; ad quid ergo illa appositi? Ant. probatur, quia instantiæ quas adducit Lugo, non suadent inten-

tum: quod enim dicit, Religiosum decere, ut faciat sacram, & non decere ut faciat minimum; id quidem verum est, sed ut serviat intento, debuisse ostendi, quod facere minimum præpondret sacro; licet non sit usurpandum: quia dedit naturam intellectualē sacerdotio affectam: illud enim dedecet, addi debet tanquam novum pondus objecto cæteroqui præponderanti, idemque est de aliis exemplis. Quod autem dicitur hominem ad grandia natum talia non decere, non satis explicatur: quia etiam Deus est, ut ita dicam ad grandissima natus, & tamen non eligit semper, nec facit optimum: producit etiam muscas, & non tantum Angelos.

EXPLICAT 3. Pallavicinus citat. n. 3. &

PONIT. In primis naturam duo voluisse, alterum ut ex nostra libertate penderet nostra felicitas, vel miseria perpetua, sic nimirum, ut nemo esset aut per suam naturam felix, nisi Deus, nec perpetuo miser.

PONIT 2. Rursus esse aliquas actiones, quæ suis prædicatis physicis, habent, conferre vel aduersari bono statui Reipubl. humanæ, quæ actiones simul etiam dicunt aptitudinem vel repugnantiam, cum privata felicitate operantis, ut ita per idem medium & privatum & publicum bonum habeatur. Ad has actiones, illarumque finem nemo invitatur nisi cognitione mediante: unde utilitas vel damnositas illarum actionum, debuit esse talis, quæ non inventetur in objecto, nisi quando causæ sunt ita dispositæ, ut implicet contradictionem, eas non cognoscit, alioquin non solum aliquando essent frustra, sed etiam illa damnositas in ordine ad ultimum finem, incurreretur à nobis ex fortuna, & non ex electione, ac proinde aliquis ex mera fortuna, posset reddi perpetuo miser, contra quam volunt natura.

PONIT 3. Quod objectum quod representatur à regula rationis, dictante aliquid esse honestum vel in honestum, sit hoc: si ego elegero hic & nunc tale objectum, hæc electio reddet me pulchrum vel non pulchrum, aptum vel inaptum in ordine ad meum finem.

Hac Explicatio

NON SATIS FACIT 1. Quia videtur confundere moralitatem formalē inclusam, in actionibus, cum moralitate objectivā: quia moralitatem objectivam explicat per electionem redendentem me pulchrum vel non pulchrum ad meum finem. Deinde non tradit regulam universalē: nam queri potest, ipsa me finis unde desumatur, quod sit honestus vel in honestus moraliter?

NON SATIS FACIT 2. Quia etiam posito, quod non nisi in actionibus liberis reperiatur pulchritudo vel deformitas; querere restat, unde sit dignoscendum quod hæc actio, quæ est fornicatio, non faciat pulchrum, & faciat pulchrum actio, quæ est conjugium?

Nox

NON SATIS FACIT 3. Quia nomine finis, vel intelligitur finis qui est Deus, & hoc jam im-
mediate in secunda explicazione refutatum.
Vel intelligitur finis quicunque, & de hoc ipso
queritur: unde & ipse finis & mediante fine
quod sumat pulchritudinem? Deinde haec ex-
platio nulla ratione probatur: Concedo,
quod pulchritudo & turpitudine sunt praedicata,
quibus nos voluit allucere natura: sed queritur,
qua sit taxa tam pulchritudinis & turpitudinis
objecti, quam actionis ratione objecti? Concede-
do, hanc pulchritudinem non debere esse in a-
ctione exteriori vel effectu illius. Sed cur non
ponit esse in objecto? & si est in objecto, qua
et regula illam dignoscendi? Quod autem di-
ciam nosdamnotitatem vel utilitatem non invenimus in
objecto, nisi quando sunt causae ita dispositae, ut
implicet contradictionem eas non cognosci, eò
quod ex fortuna & non ex electione id accide-
nit, id etiam non convincit. Non enim appetet
que finitalia objecta, qua implicet non cognos-
ci, ad quae implicet, nos non advertere. Rur-
sus, cur non sufficiet injici nobis primas de illo
objecto notitias aliunde, ut injiciuntur motus
etiam salutares, qui sunt in nobis sine nobis: ita
ratione nonnisi sequentium actuum, proce-
datur ad electionem. Quod item est ita damno-
sum objectum, in quantum usurpabile, ut impli-
cit contradictionem illius damnositatem non
cognosci?

Punctum Difficultatis 3.

*Moralitas objectiva, sive Convenientia
vel Disconvenientia ad naturam intellectualem?*

DICENDUM est affirmativè ita cit. Arriaga
& Oviedo, judicatque hanc sententiam
probabilem Pallavicinus. Ejus Explicatio pe-
tatur ex materia de Poenitentia, ubi de illius ob-
jecto formaliter. Sed insuper

EXPLICATUR haec sententia. Unaquaque
natura præter essentialia sua prædicata determi-
nat sibi bona quædam, cum quibus, ut ita dicam,
habet quandam Sympathiam, & cum quibus
illibene convenit, lic v. g. aqua præter materi-
am & formam aquæ, determinat sibi suam li-
quiditatem, quæ dum in glacie caret, malè ha-
bet, & cumilla spissitudine, non illi convenit,
appetitque dissolvi. Determinat item aqua fi-
brigus, quo, calefacta caret, habetq; cum ca-
lore antipathiam, nititurq; calorem debellare.
Quod autem dictum est de aqua, idem dicen-
dam est de natura intellectuali, quod præter es-
sentialia sua prædicata, determinat sibi bona
quædam, cum quibus bene illi est.

Quia vero triplex genus est bonorum utile,
delectabile, & honestum: natura intellectualis
qua talis, non determinat sibi solum utile qua-
tile, sub ratione utilis: quia etiam in sensitivis

multa sunt utilia, ut pluvia segeti: nec deter-
minat sibi solum delectabile sub ratione dele-
ctabilis: quia hoc etiam solis sensitivis, commu-
ne est: licet enim delectationes sint etiam ali-
qua propriae intellectualium, de genere tamen
suo non sunt ita determinatae, ut non possint
competere, etiam sensitivis, non quod ad illa
utraque bona non possint se extendere homo, sed
quod non sunt de linea, boni, nonnisi intellectua-
linaturæ, convenientis. Solum itaque est ho-
nestum, quod de genere suo est tale bonum, ut
nonnisi natura intellectuali competere possit,
qua, sola honestate, vel in honestate movetur.
Porro cum determinet sibi natura bonum, seu
se decens, sub ratione honesti, vel se decentis;
hoc ipso debet illi convenire illud bonum, con-
sonare, beneque afficere: sicut & aliae naturæ,
determinant sibi certa bona, suntq; illis, illa bo-
na, consona, convenientia, & cum quibus ha-
bent statu quem appetunt, quoque perficiuntur.
Itaque moralitas objectiva stabilit in ipsis ob-
jectis, qua sibi determinat natura intellectualis,
tanquam sua bona, sibi convenientia vel conso-
na. Moralitas autem objectiva mali, è contra,
est inclusa in ipsis objectis, cum quibus naturæ
intellectuali, qua tali, est male, tanquam cum
sibi disconvenientibus, & dissonis.

Quia vero hic queritur de tali moralitate,
qua sit regulativa ipsarum etiam actionum Dei,
ita ut ostendatur, quare aliquid etiam respectu
Dei, sit bonum vel malum: ideo nomine natu-
ra intellectualis, accipitur hic ratio communis
ad naturam intellectualem creatam vel incre-
tam, eritque haec ratio indefectibilis & æterna:
quia rationes communes & essentiæ rerum, sunt
indefectibiles & æternæ.

Qua ipsa dissonantia ad naturam intellectua-
lem, ne sit quid relativum, debet accipi radi-
caliter.

Si autem dicatur aliquid esse dissonum natu-
rae intellectuali, quia est de se malum, erit re-
sponsio per definitum: non vero per aliquid clari-
tius: nam definitio illius malitia de se, est dicta
dissonantia, eritque similis responsio ei, ideo a-
liquid est animal rationale, quia est homo. Ipsa
autem consonantia ab honesto, & bono naturæ
intellectuali, verbis differunt: sicut turpe, in-
honestum, malum naturæ intellectuali, a disso-
no eidem, verbis differunt.

Sed insuper est necesse addere, quomodo
ipsius dictamen rationis habeat se in ordine ad
moralitatem objectivam. Quod sic

EXPLICATUR. In honestas vel honestas in-
clusa in ipsis objectis tanquam disconveniens &
dissonans, vel tanquam convenientis & consona
naturæ intellectuali, est in illis omnino in anima-
to & mortuo modo: nec enim est in illis, vel per
vitam intellectualem, vel per vitam moralem: si
ergo est mortuo modo in illis, non est modo, qui
sit proportionatus naturæ intellectuali: si enim

m 3 conti-

P.
MŁOD-
OWSKI
A. et Z.
VI

continentia illa honestatis vel in honestatis non representetur, & quæ se habebit, atque si non est. Ut ergo sit conveniens vel disconveniens moralitas objectiva, modo intellectuali, debet esse per intentionem, hoc est vel per intellectiōnem vel per volitionem, in quibus duobus, stat intentionalitas. Quia verò pensare non spectat ad voluntatem, sed ad intellecōnem? hinc ad eam spectabit pensatio disconvenientia vel convenientia: non quod illa faciat convenientiam vel disconvenientiam; sed quod illam proponat, applicet, & notificet; ad eum modum, quo in jure, Praeco non format sententiam, sed proclamat. Lex autem ipsa sive divina, sive humana, habebit se ad moralitatem objectivam, tanquam ratio in multis immediata, quare hoc quidem bonum vel malum sit.

PROBATOR 1. Conclusio Auctoritatibus quas adducit Oviedo. Dyon. L. 5. de Div. Nomin. & ibidem cum illo S. Thomas, pro termino disconvenientia peccati Angelorum, naturam angelicam assignat. Aug. L. 11. de Civit. c. 17. & L. 12. de Civ. c. 1. in explicanda malitia ad naturam recurrerit. *Omne, inquit, vitium naturae noceat, ac per hoc contra naturam est.*

PROBATOR 2. Illud est moralitas objectiva, quod est ultimum resolutorium in honestatis vel honestatis moralis, & quod ipsum non resolvitur in prius in hoc genere: sed talis est dicta dissonantia: quod probatur, quia quæcunque rationes particulares alicujus turpitudinis v. g. referantur, ex omnibus, ultimè resolvi possunt, in dictam dissonantiam. Nam si dicas fornicationem esse malam, quia est bono prolis contraria; querere restat, quare fugiendum sit econtrarium, bono prolis? Respondebis, quia hoc dictat ipse intellectus; querere restat quod habeat fundamentum intellectus dictandi hoc esse malum? Respondebis, quia objectum in se est malum; restat querere, quæ possit esse regula taxandi, quod aliquod objectum sit in se malum? Semper respondebis vel per formales vel per æquivalentes terminos, quia est turpe quoddam, dedecens, & disconveniens naturæ intellectuali. *Quod autem hæc ipsa dissonantia non resolvatur in prius in hoc genere: Ratio est, quia nullum tale adferri potest.* Deinde sicut ipsa natura intellectualis in ratione intellectualis, non resolvitur in aliquid prius: nam in quod resolveretur, jam non esset intellectualis: ita & dissonantia in genere dissonantia intellectualis, itemque convenientia, non resolvitur in prius.

Porrò in hac resolutione, ita in peccato Theologico proceditur. Quare v. g. idolatria est mala? Quia illam prohibuit Deus; En rationem immediatam aliquid Theologicum continentem nempe legem divinam. Quæres, quare Deus lege sua prohibuit idolatriam? Ratio erit, quia dictamen divini intellectus propo-

suit hoc Deo tanquam malum: quærere restat, quare proposuit dictamen illud tanquam malum quid, idolatriam? Respondebis, quia dissonat naturæ divinæ intellectuali superstitiosus & indebitus cultus; quærere adhuc ulterius restat, quare hoc ipsum dissonat naturæ divinæ intellectuali? quia ut sic dissonum est naturæ intellectuali (qua universalius est natura divina intellectuali) quia inquam dissonum est naturæ intellectuali, exhibere cultum supremum, infinitè viliori colibili, & excellentiè longè minori. Quamvis autem etiam peccati Theologici ultima resolutio ad naturam intellectuali ut sic sit; adhuc peccatum erit Theologicum, quia specificatio actuum ab immeditis motivis habetur. Et ita quamvis omnium scientiarum actus resolvantur in hoc principium, quodlibet est vel non est: quia tamen immediata motiva sunt diversa, fit ut & actus illarum scientiarum, sint diversi.

PROBATOR 3. Quia dicta dissonantia convenit omni peccato, solum semper, & est prima genere moralitatis: idem proportionaliter descendit de consonantia. Ergo appetit moralitatem objectivam in dicto principio stare. Et certè hæc formalitas, quæ est dissonantia ad naturam intellectuali, est de se apta, ad faciendam actionem moraliter in honestatis, cur non enim etiam hoc titulo posset reddi in honestate? Ergo importat in se moralitatem objectivam: nam impossibile est sine objecto moralitatis, fieri actum morale, quæ ipsa v. g. dissonantia cum ad quæcunque particulares malitias habeat se per modum generis, utpote prædictibilis de specie distinctis v. g. malitiis, sit, ut se habeat per modum prioris: nam universalia semper sunt priora: cumque non habeat quidquam superius se ut dictum, bene erit ultimum resolutorium.

OBJICIT 1. citat. Pallavicinus nomine natura intellectualis, quatenus intellectualis, vel intelligitur natura intellectualis, quatenus differt quomodounque à naturis irrationalibus, vel quatenus intelligitur capax operandi honestè. Primum dicinon potest: nam etiam operationes somniantis vel ebrii, possunt habere aliquam conformitatem cum natura rationali, quatenus hæc differt ab irrationalibus; cum irrationalia non possint facere tales operationes, quales faciunt somniantes vel ebrii, cum illæ aliquæ penitentiae ab intellectu: quin etiam aliquæ operationes animæ vegetativæ possunt esse specialiter conformes, cum natura rationali materialiter accepta, quatenus scil. per eas efficiunt illa organa, & illi spiritus, per quæ corpus humanum differt ab aliis corporibus, & tamen in ejusmodi operationibus, nulla est honestas vel in honestas.

Si verò dicatur secundum: contra est, quia tunc non vitatur circulus: Siquidem natura

ratio-

explicatiō
tentia
um ea
um p
hone
R
natur
tinc
argu
lectu
ipso
data
Se
bonu
elbo
nifi
dona
effe
turam
tione
oppo
form
torm
distr
R
plac
ratio
hom
nes h
Dehi
run
mæ fo
lunt c
dicta
næ m
mes o
qua h
D
mis,
secu
sed d
dete
veni
lice
rista
let, p
radic
ras,
mient
tione
peric
ut di
mod
jam
cien
peac
tis si

Disputatio V.

139

rationalis prout potest operari honestè, debet explicari per actum honestum: sicut omnis potentia per suum actum, & omnis relatio per suum terminum: Ergo ulterius honestas explicari perid, quod rursus explicari debet, per ipsam honestatem.

R E S P O N D E T aliquis quod hīc accipiatur natura intellectualis, ut sic abstrahens à creatura & increata; & cùm operationes quas opponit argumentum non referantur ad naturam intellectualem ut sic, sed ad naturam humanam; hoc ipso non erunt consonæ consonantiæ per ordinem ad naturam intellectualem, ut sic speziam:

Sed haec Responsio non est plena: quia etiam bonum proli ex semine deciso ponendæ, non est bonum naturæ intellectualis ut sic, sed non nisi naturæ humanæ, & tamen quia in fornicatione inceditur hoc bonum; dicitur fornicatio esse mala moraliter. Quod si dicas dictare naturam intellectualem ut sic, non esse contra rationem, dispensandum semen; etiam dicent oppositi, quod natura intellectualis, ut sic, dicitur formæ ordinatae ad compositum intellectuale, formanda esse organa, spiritus & similia. Hinc dicitur

R E S P O N D E T U R Argumento. Quod duplices sint naturæ intellectualis, quæ talis operationes, & in particulari, ut assument arguens, hominis: quædam enim sunt non nisi operationes hominis, & physice ab eodem profectæ. De his in præsenti non tractatur, & tamen in ea summa sunt operationes somniantis, ebrii, animæ formantis organa, & similia. Aliæ autem sunt operationes humanæ moraliter: quia ergo dictæ operationes somniantis, non sunt humanæ moraliter: sit, ut non possint dici conformati cum natura intellectuali, conformitate de quâ hic.

Dicere ad argumentum dici potest, in primis, quod sumatur natura intellectualis non secundum quod est capax operandi honeste, sed quod sumatur natura intellectualis prout determinans sibi objecta aliqua, tanquam convenientia in genere moris, non recurrendo scilicet ad actiones, sed ad objecta: quæ ratio motus tanquam per aliquid vulgatum, explicari sollet, per laudabilitatem, vel vituperabilitatem radicalem, in objectis inclusam. Quod si quæras, unde hæc ipsa convenientia vel disconvenientia objectiva sumatur? jam ad hoc per rationem à priori responderi non poterit, ut experientia offendat, sed respondebitur persolam explicationem terminorum, inductione, &c. ut dixi in materia de pœnitentia: explicans quomodo notificari debeat definitiones. Unde jam vides divisivam argumenti non esse sufficiemtē: Nam datur tertium membrum, nempe acceptio naturæ intellectualis, determinans sibi aliqua objecta honesta, & aliqua inhonestæ.

sta: nec tunc sequetur, quod objectiva moralitas per actum formaliter moraliter explicari debat. Deinde quamvis operatio honesta formaliter debeat explicari per objecta, non tamen ipsa objecta debent explicari per actiones honestas formaliter: Nam sicut actus metaphysici definiuntur per objectum Metaphysicum; non tamen objectum Metaphysicum definitur per suos actus; sic & in præsenti.

I N S T A T Idem. Actio externa considerata secundum se, & non quatenus imperatur à voluntate deliberata, non habet convenientiam vel disconvenientiam ad regulam rationis; quapropter si quis in objecto, quod fibi representatur volendum, aut nolendum, non animadverteret nisi malum physicum, utique nec in honeste neque honeste ageret. Ergo regula rationis in ipsa actione externa, nullum potest invenire fundamentum, ratione cujus eam representet honestam vel in honestam.

R E S P O N D E T U R, præcisè in ipsa actione externa quæ externa, nulla est honestas vel in honestas moralis, nihilominus dependenter ab interna, invenitur fundamentum, ratione cujus representari possit, ut futurum honestum vel in honestum, non stando in actione interna tanquam ultimo resolutorio honestatis: hoc enim est moralitas objectiva explicata, sed in illa stando tanquam in immediato principio derivante honestatem in actionem externam.

O B J I C I T 2. Multa sunt quæ non sunt contranaturam, & tamen sunt mala: Nam motus primi sunt naturales, & tamen ex objecto sunt mali: efs carnium feriæ sextæ, est juxta inclinationem sensus, adeoque secundum naturam & tamen est malus: appetentia item gloriæ humanæ, non est contranaturam rationalem, & tamen est mala, licet conveniens illi foli: furtum furanti non est malum, sed non nisi injutor, & tamen etiam furtum est malum. Item non nisi aliqua sunt peccata contra naturam, ut peccatum Sodomitæ, & tamen multa sunt peccata quæ non sunt dictæ sceleræ; Ergo male explicatur peccatum ut sic, per oppositionem ad naturam intellectualem.

R E S P O N D E T U R. Motus primi vocantur naturales, h. e. ex determinatione ad unum proficientes sicut natura est determinata ad unum: sed non vocantur naturales h. e. convenientes & consoni naturæ intellectuali convenientiæ explicata: Efs carnium non est contra naturam acceptam pro appetitu sensitivo, sed est contra naturam h. e. disconveniens naturæ rationali, cui turpe est, non obediens præcepto superiorum, quale præceptum est, prohibito efs carnium. Appetitus vanæ gloriæ, non est contra naturam rationalem eo sensu: quia nulla alia natura illum principiat, sed est contra naturam rationalem, cui disconveniens est, vanitas laudis. Furtum non est physice ma-

m 4 lum,

P.
MŁOD
OWSKI
Act. Z:
VI

lum, sed moraliter ratione disconvenientia ad naturam intellectualem, cui dissonum est, uti alieno tanquam suo. Peccatum Sodomiae est dupliciter contra naturam: In primis quia importat malam administrationem feminis proposita à natura non nisi ad generationem; tale contra naturam, non habetur in omni peccato. Secundò est contra naturam quia est dissonum & non conveniens eidem: & eo sensu omnia peccata sunt contra naturam.

Objicitur 3. Spectato homicidio sine libertate illud non magis est in honestum homini, quam si fiat à bruto: Ergo ut apprehendatur in honestum, debet cognosci ut amabile liberè: Ergo debet fieri reflexio supra amorem liberum, illeque formalisabit ultimò malitiam.

Respondeatur. Non est necesse cognosci aliquod malum ut amabile libere, sed sufficit supposita via amandi liberè, appetere, ceteroqui dissonum objectum naturæ intellectuali. Plutibus hoc argumentum solvit Arriaga cit. à n. 38.

Instabis. Regula debet esse eadem, & tamen idem objectum respectu unius potest esse bonum, respectu alijs malum, & ita judici obsecra lictum est occidere reum, accusatori illicitum.

Respondeat. Oviedo ut actio (idem dicta de objecto) sit mala vel bona; debet sumi cum iisdem circumstantiis: Si enim non sumatur cum iisdem; non erit idem objectum.

DIFFICULTAS III.

De Objectiva Moralitate in ipsis, quæ w.g. mala, quia prohibentur.

Discussa objectiva Moralitate eorum quæ Deus præcepit pro libertate ne fiant, cum alias licet exerceri potuerint, discutiendum ulterius venit, quæ sit objectiva Moralitas legis naturalis. Circa utrumque habet suas adversaries Pallavicinus, quæ hic expenditæ sunt.

Explicat 1. Moralitatem objectivam in istis, quæ Deus liberè prohibet, dicitque quod objectum voluntatis, quæ Deus vult me obligare in hoc instanti, est, ut ego in hoc instanti, non possim velle oppositum illius objecti, ad quod dicor obligari, nisi per aliquam voluntatem intrinsecè malam. Quod ipsum sic explanat d. 9. q. 1. n. 3. Deus in hoc differt ab aliis Legislatoribus, quod hi non semper possint obligare prout desiderant; non enim possunt facere, ut notitia legis perveniat ad omnes, ad quos volunt, & permaneat in memoria, &c. Deus autem qui potest loqui in corde, quandocunque voluerit, nunquam desiderat obligare, quia in ipsa obligat: habet enim vocem, cui nullus est surdus. Et cum novit aliquid essentialiter incompossibile, cum eo, quod simul vult, non potest velle ignorantiam obligationis praedictæ, &

simul notitiam illius. Hinc voluntas obligandihic & nunc, nihil aliud erit, quam voluntas, quæ non vult mihi dare concursum, quo mediante ego non possim velle oppositum, nisi per voluntatem malam, &c. *Hæc explicatio*

Non Satisfacit 1. Quia alia moralitates, non debent explicari per actiones licitas vel illicitas. Ergo neque præsens moralitas.

Non Satisfacit 2. Quia non tradit ultimum resolutorium malitiae, actionis factæ contra prohibitionem, quod ipsum probatur, quia in primis si queratur ex Deo, quare tu non das mihi concursum cum quo ego licite operabor hic & nunc? Respondebit Deus, quia prohibui hanc actionem tuam; restabit querere, quare malum sit ponere actionem à te prohibitam? & quid prohibitio malitiae attulerit? debebitque Deus tunc per aliquid aliud respondere; & hoc potius erit quæsita moralitas, motivumque, quare non nisi talem Deus offerre posse concursum ad actionem alias prohibitat, erit ultimum illud resolutorium. Rursus, quando Deus vult dare non nisi selectum concursum, cum quo prævidet infallibiliter secuturam operationem gratiosam; debet prius respicere objectum feligibile, & formam constituentem, in ratione feligibilis: Ergo etiam quando Deus dicit se non daturum, nisi concursum talem, quo mediante ego possim oppositum velle, non nisi per voluntatem malam; debet per prius attendi ad objectum malum, & formam constituentem in ratione mali; de qua querere restat, quænam sit illa?

Non Satisfacit 3. Quia assumit aliqua principia, quæ patiuntur suam difficultatem. Tale illud est, admittere voluntatem, quæ Deus non vult mihi dare concursum, quo mediante ego possim velle oppositum, nisi per voluntatem malam: quia talis volitus repugnat sanctitati Dei, inferens peccaminosam actionem, ultimò referibilem in Deum, qui noluit mihi alium concursum dare, quam cum quo hic & nunc rem peccaturus: præcipue cum agnoscamus concursum non nisi indifferentes. Rursus concedo Deum differre à Legislatoribus aliis, promulgareque legem cum vult: sed quæro, objectum promulgationis in prohibitione, quid reddit malum objectivè hic & nunc? Concedo. Deus dum prohibet, non posse velle, ut haec actio licet exercetur; sed quæro illud objectum prohibitionis, agereque contra illam, quid reddat, ut non possit nisi illicita actione fieri? *Hinc aliter*

Explicatur dicta Moralitas. Deus attingendo infinitam suam perfectionem, & pensando varias suas excellentias, attingit etiam in se formalitatem Legislatoris, Principis, & Domini: consequenter agnoscit in se vim Obligatoriam, Directivam, Legislativam: Quia vero hæc perfectiones sunt connotativæ, recipiunt subditum

Disputatio V.

141

ditum & obligandum; habent se enim sicut jus de debito, ita ut sicut nullum est jus sine debito, ut alibi dicetur, notitiaque juris connotat notitiam debitum ex notitia principatus, quam Deus de se habet; recte tendit in subdivisionem creature; Quia vero haec subdivisio sumpta pro nobilissima sui specie, est subdivisio intellectualis naturae; agnoscit Deus, quod conforme sit naturae intellectuali creatura, ut suo juri, ordini, legislationi subdivatur. Hinc Deus exercitium Legis actionis fundat, in his duobus: in sua vicecipienda, & in consonantia ad naturam intellectualem, ut subdivatur suae legi, creatura.

Procedit autem Deus ad ferendam legem circa objecta, quæ aliæ honestæ actione exercitopotuerint; hac methodo. Advertit in primis intellectualem extrahendi objectum aliæ honestæ actione exercendum ad sciem objecti nonnulli in honesta actione exercendi, haecque et maxima perfeccio dominatus, quæ eo ipso, tanti perfeccissimo competere debet. Nam quando prohibet Deus, ea, quæ de se sunt mala; prohibet, sed constrictus ut prohibeat. Sed quando prohibet objectum, quod aliæ actione honestæ potuerit exerceri, tum maximè dominatio suo uititur: quia utitur potestate disponendi prout voluerit. Post notitiam talis honestæ, vel potius simul ratione cum illa, advertit obligationem in creatura, tum primum presentantur Deo rationes illi notæ, propter quas, exhibet illud objectum ad esse illiciti, præbitoque alieniillis motivis, tum primum format legem. Breviter ergo Moralitas objectiva in talibus, habbit in hoc: quia est objectum affectum prohibitione extrinsecâ Divinâ, fundata in illius precise vi legislativa, & ex parte creaturae, in consonantia ad naturam intellectualem, ut huic legi obediatur. Unde in interrogationibus tanta hanc moralitatem, standum in hoc erit, quia est consonum naturae intellectuali, legi cuiusque obediens, recursus autem ad naturam intellectualem, formalitatem legis non involvens importabit responsum, non spectantem alhanc materiam. *Hinc*

Colligeb immediatum resolutorium, formalifans etiam rationem peccati Theologici, hoc futurum: Quia scilicet haec quidem quæ de se non prohibuit Deus, cùm non posset non prohibere, resolvendo id ultimo in dissonantiam objectorum ad naturam, &c. Illius autem objecti, (circa quod honesta aliæ actio fieri possunt) malitia resolutorium erit: quia hoc Deus

prohibuit, cùm posset non prohibere, resolvendo hoc ipsum in id, quia consonum est naturæ intellectuali, Deum prohibentem audire: in quâ resolutione ultimo statur in hac linea, & altior resolutio, non spectabit jam ad hanc speciem.

An tunc voluntas Dei habeat seipsum pro objecto; de hoc egi in materia de condonatione peccati; & licet possit habere pro objecto una volitio aliam, hoc est prohibentem; non tamen habebit pro objecto seipsum formaliter: cùm prima non intelligatur esse prohibitiva, sed volens, ut fiat prohibitio.

EXPLICAT 2. Pallavicinus a. 4. Quæ sit Moralitas objectiva in ipsis, quæ sunt de lege naturæ. Dicitque legem naturalem esse constitutam eâ regulâ, quam quilibet prudens optaret in statu suâ possibilitatis, si pro eo statu posset ferre suffragium ad eam legem ferendam, suppositis ceteris proprietatibus naturalibus hominis: idque pluribus explanat. *Hac Explanatio*

NON SATIS FACIT 1. Quia pro statu possibilis vel haberet creatura rationalis rationem & motivum, propter quod appeteret illud objectum legi lata prohibere, vel non haberet rationem? Sinon haberet rationem, ergo pro illo statu, nihil operaretur, vel erronee operaretur: Si autem haberet rationem; quam illam? & haec potius erit, sola qua inquiritur, Moralitas objectiva, in legibus naturæ, accipiendo scilicet rationem & motivum, pro objecto ipso rationis.

NON SATIS FACIT 2. Quia videtur totam legem naturæ revocare nonnisi ad particularem legem naturæ: Nam particularis est lex naturæ: hoc fac alii quod tibi velles fieri: videtur enim hoc æquivalere huic propositioni: quod lex naturalis sit lex, quam quilibet prudens optaret in statu suâ possibilitatis.

NON SATIS FACIT 3. Quia ea, quæ assument, non convincunt: Concedo magnum esse bonum communitatem. Concedo leges naturæ debere esse in bonum communitatatis. Sed querere restat, quæ sit regula taxandi talia bona?

RESTABIT dicere, quod Moralitas objectiva in legibus naturæ, sit dissonantia ad naturam intellectualem, prout illam proponit ipsam naturam, quod additum formalitat rationem legis naturæ. Sed lex naturæ, cum jure naturæ, explicatur, in materia de Jusititia ubi de Divisione Juris.

DISPU-

P.
MLOD
WSKI
A:et Z:
VI

DISPUTATIO VI.

De Divisionibus Actus Moralis.

PLures possent adferri divisiones actus moralis, sed earum aliquæ debent nosci, ex matteriis philosophicis, quæ sit effectus divisionis in actum liberum, & non liberum. Tractatio autem de libertate non est hujus loci: perfstringemus itaque nonnisi ea quæ hic commodius absolvuntur posse.

QUÆSTIO I.

De Divisione in Actum Moralem internum & externum.

PRÆMITTO 1. *Ex dictis supra colligi potest, quod bonitas vel malitia objectiva, primò & radicaliter sit in ipsis objectis, & ex his derivatur in actus.*

PRÆMITTO 2. *Cum ipsis actus, quantum ad presens, sint duplices, alii quidem interni, alii externi, interna est voluntaria eleemosyna, externa porrectio illius; ponendum pro fundamento est: quod actui interno primò & per se conveniat bonitas vel malitia, derivativè autem & secundariò ipsi actui externo. Quia quidem doctrina, non ita communis est, ut non dentur qui oppositum sentiant, ut vide re est apud Oviedo h̄c Contr. 8. à n. 2. Ratio allati est, quia illi actui primò & per se convenit bonitas vel malitia, cui convenit primò & per se voluntarium & liberum. Nam bonum vel malum moraliter, fundatur in voluntario: & sicut quia non competit gradui vegetativo primò & per se esse sensitivum, sed animali; hinc etiam sensitivum primò & per se est animal: ita & in praesenti, cum primo & per se conveniat actui interno voluntarium; illi primò & per se convenient bonitas vel malitia. Hoc ipsum sic aliter proponitur.*

Si actui externo primò & per se conveniret esse bonum vel malum moraliter; conveniret ciratio specifica primo & per se, sine ratione generica, quod absurdum? Seq. probatur: quia ratio voluntaria, est ratio generica, & ratio boni vel mali moralis, est ratio specifica. Ergo cum actui externo, primò & per se non competit ratio voluntaria; nec primò per se competit ratio boni vel mali moraliter. Licet autem legibus humanis, primò per se prohibeat actio externa, secùs Divinis: quia lex Divina ad interna vel maximè attendit, illaque obligat. Neque inde sequetur ponit per nos bonitas & malitas quatuor nempe objectivam, formalem, internam & externam; rigorosè enim loquendo sunt nonnisi duas, nempe objectiva derivabilis in formalem, & interna derivabilis in externam.

PRÆMITTO 3. *Quid sit sentendum de illa doctrina cit. Oviedo n. 11, ubi docet, dari malitiam*

vel bonitatem objectivam ex objecto & circumstan tiis de sumbilem, quæ per se conveniat actui externo, priusque sit ipsa malitia formalis, sicut quodlibet specificarum, est prius respecificata? Hæc doctrina indiget explicatione: Si enim dicat, esse illam malitiam per se convenientem actui externo; vel quod secundum formalitatem præciam interni & externi, malitia vel bonitas per prius competit externo actui, falsa est propositio, propter immediate dicta. Si autem per se illi dicatur convenire, quia etiam in se habet malitiam quandam, & in quantum comparatur actus externus, tanquam objectum ad actum internum; vera est propositio, & ad hoc videtur respxisse S. Thomas q. 1. de malo a. 3. Peccatum primordialiter, & objectivè, prius est in actu exteriori, quam interiori, intellige si comparetur actus exterior tanquam objectum ad actum internum. Subdit S. Thom: Sed comparatio ratio peccati, & mali moralis, prius est in actu interiori quam in exteriori, h. e. si comparentur inter se secundum præcias formalitates interni, & externi; prius malitia reperitur in actu interno.

PRÆMITTO 4. *Quid sentendum, an objecta tribuant effectivè, an formaliter malitiam vel bonitatem actibus? de quo tractat Ariaga hic d. 16. f. 1. sed si nolimus de vocibus disputare: Ceterum est rigorosè loquendo, non tribui formaliter: quia, quod formaliter fit ab alio, fit per conjunctionem, & unionem cum eodem, & ita formaliter constituitur album, unita albedine: rigorosè etiam illa bonitas non communicatur efficienter ab objectis, cùm objecta non sint extensiva. Commodius itaque diceatur, quod objecta tribuant bonitatem vel malitiam terminativè, modò actus proportionetur meritis objecti, hoc est, ne malum ametur, bonum odio habetur.*

PRÆMITTO 5. *Quomodo ipsemet actus internus derivet malitiam in externum, de quo agit cit. Oviedo. à n. 40. quod videntur aliqui explicare per relationem, inter actum externum & internum. Sed hic modus explicandi*

NON SATIS FACIT; Quia explicatio ista, deberet esse per prima; Jam autem ipsum fundamentum relationis, prius est relatione, & per illud sufficienter explicatur dicta derivatio, ita ergo potius dicta derivatio in hoc, quia actus hic externus, fit dependenter ab interno, ita ut cum illo, constitutus unum actum moraliter.

De Actu externo comparato ad internum soler palmariter disputari, an actus externus superaddat aliquam bonitatem vel malitiam actui interno? Affirmat Ripalda de ente supernaturali,

rati, disp. 68. Sed quia illius argumentis respondit Lugo disp. 26. de Pœnitentia scit. 4. restauavit suam doctrinam Ripalda per appendicem disp. 75. utriusque partis momenta examinanda sunt.

DIFFICULTAS I.

Proponuntur Argumenta, quod bonitatem & malitiam actus externus interno super addat.

R. Evocabimus illa selectis nonnisi difficultatis tribus ad 3, capita partiamur difficultatem. Siquae

Punctum Difficultatis I.

Proponitur principale Fundamentum.

PRIMUM ARGUMENTUM est Ripalda, quod innititur huic fundamento.

Meritum & laudabilitas sunt distincta: meritum enim importat obsequium vel convenientiam operis cum bonis alterius; laudabilitas autem importat convenientiam cum dictamine rationalis suppositi operantis: ex quo sic arguit; Meritum est obsequium cedens in honorem aut commodum Principis, aut Reipubl. valentis illud compenfare: sed actio exterior auget obsequium Dei: quia actio exterior conductit maximam exortandam in aliis laudem, cognitionem Dei, affectus internos, &c. Ergo actio exterior augmetinum.

RESPONDET I. De Lugo n. 60. Negando Maj. dicitque meritum ut meritum posse sumi in ordine ad id, quod convenit ipsi operanti; non autem per convenientiam operis cum honeste & bonis præmiantis. Tum, quia non misericordia est, & aliena à proprio commodo conditio præmiantis & laudantis, & tamen laudans non attendit, quid sibi commodi attulerit ille quem laudat, sed quid in eo sit boni. Tum, quia præmia secundum gubernationem redit, non sunt instituta, ut ille qui præmiatur, honoretur; sed ut ille, cui præmium proponitur, bonus fiat. Unde si est et nonnisi sola creatura rationalis, illam etiam oportet allici præmio, ut deterret supplicis: gubernator enim, ut gubernator respicit bonum ipsius subditi. Hæc Responso

NON SATIS FACIT. I. Tum, quia non solum ingenuitatem obest intendere suum bonum, sed etiam obest bonum majus acceptum ab inferiore, & aequali proportionato non recompensare præmio. Ergo ad ingenuitatem attendendo, pro majori recepto commodo, vi meriti, debet reddi majus præmium. Tum, quia quod adfert de laudabilitate, disparitatem habet: eò, quod in Republica rationali debuerit respondere, & poni aliquod invitativum honestæ actionis, quamvis illa nonnisi bonum esset ipsius operantis, & hoc invitamentum est laus. Hinc

si in laudando aliquis attenderet ad suum commodum, hoc ipso perverteret ordinem, quem intendit Reipubl. rationalis in laudando: non perverteretur autem hic ordo, si pro majori recepto commodo, majus tribuatur præmium: quia Reipubl. rationalis providit præmium tanquam invitamentum majoris meriti: per quid enimad majus meritum quā tale invitaret? Neque valet si dicas, spectare hoc ad gratitudinem: Si enim gratitudo majori merito dat majus præmium, cur obsequio cedenti in commodum aliis, titulo illius commodi, non dabatur majus præmium? Tum quia, ut detur aliquid Responsioni, dici potest, aliam esse hanc propositiōnem: nisi hoc esset mihi utile, nullo modo significarem aliquarē redhibitione, id mihi placere, & aliam hanc; facio hanc redhibitionem, quia recepi etiam utile: hoc alterum est secundum leges ingenuitatis, secūs illud primum; videtur enim folidari præcisā quæstione sui, ad eum planè modum, quo dolere de inferno hāc mente; non dolerem nisi esset infernus, est actio folidida, & tamen dolere propter metum inferni, est actio honesta. Videantur dicta de Attritione.

NON SATIS FACIT 2. Quamvis præmia non sint instituta, ut præmians honoretur: Negro tamen, quod non sint instituta, quia honoratur. Quamvis autem dicatur, quod gubernator, quā gubernator, respiciat bonum subditi: id etiam stat cum dicto: hoc ipsum enim quod præmet utilitatem sibi allatam, cedit in bonum subditi præmianti.

NON SATIS FACIT 3. Ex iis quæ adfert Ripalda. Tum quia S. Th. I. secundæ q. 21. a. 3. in corpore docet, quod meritum & demeritum dicantur in ordine ad retributionem. Tum, quia præmium sive spectet ad justitiam commutativam, sive ad distributivam, semper dictum commodum præmiantis involvit; quia haec justitia semper sunt inter datum & acceptum. T. q. ex communī acceptiōne retribuere & remunerari, quod facit præmium; importat aliquid in ante tributum, aliquid munieris acceptum. Unde etiam victoria unius Reipubl. non est meritum erga aliam, quando non cedit in bonum illius.

RESPONDERI potest 2. ex eodem Lugo. Quia quamvis ponatur præmium & pena ordinaria ad lucrum præmiantis, adhuc hæc, pro foliis actibus internis, danda esent: cùm enim actus externi non sunt in nostra potestate, nisi mediis internis, sufficeret allicere hominem ad actum internum efficacem. Hæc Responso

NON SATIS FACIT. Tum, quia in Reipubl. quæ est inter homines, attenditur præcipue nonnisi ad actus externos: quia attenditur ad actus, quibus venitur in communionem vitæ, ad quam inter homines non venitur, nisi per actus externos, & seclusa communione vitæ, non exponi-

P.
MILO
WISKI
Act. V:
VI

porrigeret sese ad quidquam Respubl. humana. Tum, quia pone, quod homicida malâ etiam intentione neminem pergit occidere &c. quid ad Rempubl. humanam interioritas actus illius? Tum, quia quamvis actio externa dependeat ab interna: quia tamen Respubl. humana, magis curat externam actionem; illius intuitu potius, debuit assignare præmium. Et certè si attenditur ad actum internum, ergo pro voluntate militandi deberet numerari stipendum, & non pro sola militatione. Unde Respubl. dicit: Ego intendō actionem externam, hancque præmio, ad quam ponendam utere jure tuo, & tunc homo procedit ad actum internum tanquam gubernatorem externi, ita, ut æque esset contenta militatione externa, etiamsi illa nullo modo penderet ab interna voluntate, quantum attinet ad eventum suā defensionis. Quando autem dicit Lugo, sāpe actum externum a liis hominibus esse ignotum, & Angelos non possesse, an sit bona actio, cum nesciant intentionem; id etiam non convincit: quia sufficit illam actionem, quantum est ex illa posse esse manifestam, & Angeli actum externæ virtutis vindentes prudenter de intentione colligunt, attendendo ad alias circumstantias, quod sufficit, ut illa actio cedat in bonum Republicæ rationalis.

R E S P O N D E T 3. Lugon. 46. Quod in ordine ad debitum gratitudinis, attendi posuit ad effectum re ipsa sc̄utum, idque probat instantiis. Nam volentibus me duobus liberare à morte efficaciter, magis illi sum obligatus, qui de facto me liberavit. Item si duæ foeminae sanctissimæ, affectu æque perfecto, sese obtulissent ad concipiendum Verbum Dei, & altera illarum ad hoc eligeretur, ut fieret Dei Mater, quod attinet ad meritum, utraque fuisset æqualis, sed tamen Filius Dei plus deberet illi, cuius Filius eset, &c. *Hæc Responsio*

N O N S A T I S F A C I T. Tum, quia redit paritas in ordine ad gratitudinem. Actus externus adfert plus præ interno. Ergo & in ordine ad meritum. Tum, quia parum videtur interesse in ordine ad augmentum & complementum, ut ita dicam, fortunæ: titulonē gratitudinis debeatur aliquid, an titulo conferendi præmii? modo verum sit, propter externam actionem majorari aliquem. Tum, quia ipsa gratitudo munere aliquo significata vix voce differt à præmio: Ergo si actio externa depositit majorem gratitudinem, depositet & maius præmium.

R E S P O N D E T U R itaque aliter huic Argumento ex diversis principiis. In primis negando Min. & ad probationem illius dicendo, quod mera excitatio aliorum, quæ fit per actus externos, non augeat maius obsequium Dei: quia si aliquis non faceret hanc intentionem ut augearetur gloria Dei, sed cum positiva nolitione illius

gloriarē poneret actionem externam; ille non faceret maius obsequium Deo, quantumvis tunc alii excitarentur ad bonum: Ergo præcisa positio actionis externæ, non auget obsequium, sed illius tota dignitas, stat in actu interno volendi per hoc propagare gloriam Dei.

Neque valet si dicas, non omnem actum extēnum augere meritum, sed prout connexum cum interiori: non inquam valet, quia hoc ipsum prout connexum, refundit omne meritum in actionem internam: ad eum plane modum, quo quando dicitur paries, quā albus disgregat visum, sensus est albedo unita parieti, disgregavit, licet hæc denominatio albi, non sit etiam sine subiecto.

Deinde non videtur legitimū esse principium ad probandum, quod augeatur meritum per actionem externam: quia alii excitant illa actione ad bonum: pone enim impossibilēs alias creaturas rationales, præter Petrum: pone illū facientem obsequium etiam actionis externæ, nunquid né in principiis Ripaldæ, non superadderetur tunc novum meritum? & tamen non ratione boni exempli.

Neque valet si dicas: Quod illa actio, quantum est ex illa esset ædificativa aliarum creaturarum rationalium: hoc enim non videtur posse augere meritum: quia hæc formalitas, si hircocervi essent rationales ædificarentur bona coniunctione, non auget meritum concionis; ita cū etiam tunc supponerentur creature rationales esse, sicut hircocervi, ratione ædificationis illarum, quæ haberetur, si non implicarent contradictionem, non appareret, quomodo augeatur meritum.

Directè autem ad objectionem dici potest, quod scilicet actio exterior, augeat obsequium derivatæ honestatis ab obsequio interno, sed non auget in se, adferendo formalitatem obsequii; consequenter etiam erit non nisi derivatæ honestatis, quod infra explicabitur.

Punctum Difficultatis 2.

De Reliquis Argumentis.

S E C U N D U M A R G U M E N T U M est. Actio exteriora auget satisfactionem supra solam internam. Ergo auget etiam meritum.

R E S P O N D E T 1. de Lugo. Satisfactionis condignitatem, desum ex æquitate, ut quis voluntariè castigavit, & passus est penam laudabiliter, non cogatur iterum pati. At vero meritum & ejus condignitas, fundatur in æquitate, postulante, quod bonitas operis præmietur, & homines alliciantur ad amorem boni. Si autem ex defectu eventus consecuti, bonitas operis minus præmiaretur, homines minus allicerentur à præmio proposito ad studium virtutis, timientes, quod absque suā culpa, possent conatus boni fraudari præmio, ob effectum non con-

secu-

fecutum: oportebat ergo eos hoc metu liberari.

Hac Responso

NON SATISFACIT 1. Quia quamvis satis-factio defumatur ex dicta æquitate non depo-
fendit penæ &c. si castigatio externa nihil su-
peraddit internæ, quomodo ejus haberi potest
respectus? si autem superaddit, cur non super-
addeur etiam formalitas meriti, & cur æquita-
tis postulant suam etiam formalitatem bonita-
tis, non addet in ratione meriti quidquam, a-
bus externus? cum debuerint allici homines ad
amorem, etiam actionum externarum.

NON SATISFACIT 2. Qui ne deterren-
tur homines à faciendo bono internè sufficie-
bat fecuros esse, quod actio interna etiamsi non
subsequatur externa sit præmianda; sed ad hoc
affleurandum, non erat necesse ponere præ-
mium æquale soli internæ, ac si externa actio
inconjugeretur; idque ideo, quia talis afflu-
tio redderet illos ad actiones externas pigros.
Ecce, quamvis Deus titulo gratitudinis per
Logonem magis præmet actionem etiam ex-
ternam, quam solam internam, nec per hoc red-
duntur homines ad bene operandum pigri; sic
quamvis non præmiet tantum sola actio in-
terna, ac cum adjungitur illi externa, non red-
duntur per hoc homines pigri ad operandum.

NON SATISFACIT 3. Quia restaurat ar-
gumentum Ripalda: æquitas postulat ut non
caglietur à Deo peccator à se ipso voluntariè
cagliatus: Et etiam postulat æquitas, ut præ-
metur iustus, exhibens obsequia externa, ce-
dencia in ipsis & Reipubl. rationalis bonum
&c. *Hinc*

RESPONDETUR aliter eidem argumento.
Quod actio externa augeat satisfactionem,
nonnulli derivative non augendo formaliter.
Disparitas etiam assegnari potest, quia in satis-
factione imponitur v. g. opus externum, & cum
satisfactione nihil aliud sit, quam posito exigiti in
recompensam, tota formalitas satisfactionis
habitetur in ipso actu externo: In merito au-
tem non ita evenit: quia ad meritum non suf-
ficit velle ponere actionem externam, nec me-
ritum per hoc definitur: Ergo, quamvis in Sa-
tisfactione attendatur ad solam actionem ex-
ternam, non erit necesse ad eandem attendi in
merito.

TERTII ARGUMENTIUM est. Quia de-
facto tam status Ecclesiasticus, quam Politicus
decem præmia, vel penas actionibus exter-
nis: & idem poterit facere & Deus. Ergo ap-
paret, quod actio externa, superaddat malitiam
vel bonitatem.

RESPONDET Lugo. Argumentum mul-
tum probare: quia Ecclesia punit actum exter-
num, tunc etiam, quando effectus consequitur
post penitentiam: & ita evadit quis irregula-
ris, etiam post penitentiam, si ab eo propina-
tum venenum occidat alium. Deinde Ecclesia

non punit etiam externa æquali poena, & ita
duobus in eundem jaculantibus inimicum, non
punit irregularitate aberrans. Addit Eccle-
siam multum reservare ad Dei judicium, &
cum non puniat de internis, expectat externa,
per quæ metitur quantitatem culpæ internæ.
Hac Responso

NON SATISFACIT 1. Quia concedo non
in omnibus Deum debere sequi conditionem
Ecclesiarum in modo procedendi ad puniendum:
sed queritur, cur non possit Deus & Ecclesia in
hoc se æqualiter habere, ut decernant specia-
lem penam vel præmium actui externo, idque
ad exigentiam exteritatis?

NON SATISFACIT 2. Quia ut urget Ri-
palda si infunderet Deus principio creato noti-
tiam cordium, adhuc præmia & supplicia, po-
tuissent statu actui externo, qui confert vel offi-
cit bono publico; cui tamen potestas creata pro-
videre tenetur: Ergo non debet ad hoc recurri;
ideo actus externi præmiari vel puniri: quia non
noctuntur interni.

NON SATISFACIT 3. Restaurat enim Ar-
gumentum Ripalda. Potestas creata decer-
nit supplicia, non solum propter actus internos,
externo, notificatos, sed etiam propter illum-
met ipsum externum, quatenus consulit bono
publico. Ergo sunt præmiables vel punibles
à Principe creato: Ergo & à Deo.

RESPONDETUR aliter. Distinguendo in-
primis secundam Illationem. Ergo apparet,
quod actio externa superaddat malitiam vel
bonitatem derivatam, concedo: In se formaliter
stantem, nego. Unde & pena imponetur
actui externo prout habenti derivatam malitia.

Ex alio principio non concludit argumen-
tum: procedit enim de posse infligere penas pro
solo actu externo: circa quod dici posset, pro solo
actu externo, etiam non conjuncto interiori
malitia, posse Deum destinare aliquid malum
perpetuum; est enim absolutus nostri Domi-
nus, licet illud malum non sit habiturum for-
malitatem penæ, quia hæc supponit culpam,
culpa actum liberum, libertas interioritatem.

Quæ adferuntur de Judice temporali, non
convincunt: quia ille fallibilis est, & unusquisque
ad abditum securitatis, ante illos recurre-
ret, nempe: quod internum actum non habue-
rit; debuit ergo ad actum interiorē, ab illo
non attendi. Imò etiamsi aliunde constaret
de carentia interioris malitiae, possent permul-
tos judicare secundum allegata & probata, cir-
ca solum actum externum, scientiaque illa quæ
foret per accidens, non posset interturbare sta-
tum eius, quod perse est.

QUARTUM ARGUMENTUM est. Quia po-
sito quod actus externus addat malitiam vel bo-
nitatem novam, multò facilius explicantur.

PRIMUM, quod facilius explicatur, est: Cur
non sufficiat ad Sacramentum penitentia, di-

P.
MLOD
WSKI
A:et Z:
VI

cere solum actum internum, & efficax desiderium, sed est necesse dicere actum externum?

R E S P O N D E T Lugo n. 66. Præceptum Confessionis non est confitendi demerita, sed peccata: Si ergo actus externus non auget peccatum in ratione peccati, nec erit obligatio illum confitendi. *Hæc Responso*

N O N S A T I S F A C I T. Tum, quia non respondeat ad punctum, quare scil. actum externum confiteri debeamus, si ille non auget peccatum: Tum, quia facile dicerent oppositi quod actus externus solus, non sit peccatum, sed coniunctus interno, addat malitiam. Tum quia, ut addit Ripalda etiam demerita subdantur clavibus: quia non solum absolvimur à culpa, sed etiam à penâ.

R E S P O N D E T 2. Idem. Quod eodem modo esset obligatio confitendi effectum securum ex peccato, si actus externus superaddit malitiam. *Hæc Responso*

N O N S A T I S F A C I T, quia concedit sequentiam Ripalda n. 62. *Sed aliter*

R E S P O N D E T 3. Ex eo actum externum confitendum esse: quia habet derivatam malitiam ab actu interno praesenti formaliter vel virtualiter, & sicut justa est causa confitendinoris malitiae: Ita justa erit causa confitendi, malitiae derivatio, accedente præcipue Institutoris Christi mente: quam nobis doctrina Ecclesiæ applicuit.

S E C U N D U M, quod facilius in hac sententia explicatur, est: Quare desideranti efficaciter Martyrium neget Deus præmium speciale Martyris.

R E S P O N D E T Lugo. Martyrium consummatum ex peculiari privilegio adferre augmentum, vel etiam infusionem primam gratiæ. Unde sicut confert justificationem, non est in irum, quod Deus voluerit etiam illi conferre laureolam accidentalem, ex opere operato, ultra dignitatem operis, præcipue quia illa laureola non est pars præmii condigha: Nam totus valor referetur ad gratiam & gloriam, sed est præmium quoddam correspondens merito congruo, quod præmium potuit Deus velle dare, quando ponitur actio externa, saltem ex gratitudine. *Hæc explicatio*

N O N S A T I S F A C I T. Tum, quia in ordine ad gratitudinem, actus externus martyrii, auget aliquid. Ergo & in ordine ad meritum augitet valorem. Tum, quia vel datum est actu extero hoc privilegium ex merita gratiæ, vel certè ex exigentia objecti? non primum: quæ enim hujus ratio? Communisque fidelium apprehensione, advertit in actu extero martyrii, eam proportionem ad aureolam, quam non dicit osculum terræ. Si atitem dicatur secundum? Ergo apparet in actu extero, haberi aliquid meritorum specialis præmii, quod negatur, posito lo-

lo actu interno moriendi, qui id fit, si nihil actus externus superaddit bonitatis? Tum, quia confessio, quod illud meritum aureola per actum externum, sit meritum de congruo, non debet inde inferri; quod non augeat meritum, sed potius oppositum, quamvis illud meritum, non sit de condigno. Tum, quia non apparet, cur ex eo quod illud meritum, sit de congruo aureola, dejiciatur actio externa à ratione meriti: Nam vel ex eo dejicitur, quia nullum est meritum de condigno ad finalē perseverantiam: & ex hoc fundamento nihil concluditur: quia etiam actus interni, de condigno, non merentur finalē perseverantiam: & tamen illis tribuitur perfecta formalitas meriti: Vel ex eo dejiceretur actio externa à ratione meriti de condigno: quia non fieret in gratia præhabita? sed id non convincit: sepe enim præhabetur; & sicut actus interni, qui sunt merita non nisi de congruo, verè sunt merita, habentque suam bonitatem; ita poterunt habere eandem etiam actus externi. Tum, quia ut urget Ripalda: Meritum congruum dominorum accidentialium, vel non est dividuum à merito gratiæ: quia Deus non accepit alias actiones ad accidentaria præmia, nisi simul ad promerendam gratiam: Si autem est dividuum, ex eo esset dividuum, quia valor est exiguis actionis, qui non sufficit & quare magnitudinem præmii substantialis, ex quo ipso sequitur, quod competat actu extero ratio meriti.

R E S P O N D E T aliter. Quod scil. actio externa martyrii, habeat in se rationem derivatam bonitatis, cui non nisi ita derivata, decrevit Deus se daturum præmium, licet non habeat primariam rationem meriti.

T E R T I U M, quod facilius in hac materia explicatur, est: Cur Deus in decernenda gloria Praedestinatis, non attenderit ad prævisionem filii interni desiderii ad moriendum, quod habuit Christus, sed ad prævisionem ipsius actus externi mortis obitæ; ad quam exterenitatem, cur attenderetur si non auget meritum?

R E S P O N D E T Lugo. Deum exspectasse mortem ipsam Christi; quia usque ad illam duravit meritum actuale ipsius Christi, cum usque ad ultimum illud instans, semper meruerit per actus internos; voluit autem Deus, salutem nostram per omnia metita Christum obtinere; & quamvis non durasset meritum usque ad ultimum instans, sufficit durasse satisfactionem, quam auget actio externa. *Hæc Responso*

N O N S A T I S F A C I T. Tum, quia si actione externa augetur satisfactio. E. augetur & meritum. Tum, quia videtur ab omnibus supponi quod nulla fuerit actio Christi satisfactiva, quia fuerit meritoria. Tum, quia hoc ipsum effarbitarium, dicere, quod exspectat Deus non positionem actus externi, sed solos internos.

Hinc aliter

R E S P O N.

Disputatio VI.

147

R E S P O N D E T U R. Quod scilicet externa passio Christi habuerit etiam derivatam bonitatem, & hanc fuisse exspectatam.

Q U I N T U M A R G U M E N T U M est ab Auctoritate: nam Aug. 3. Doctrin. 15. dicit, malum voluntate quisque miser efficitur, sed miserior potestate, quia desiderium malae voluntatis implietur.

R E S P O N D E T U R. Hic Augustinum nihil agere de acto externo, esque hunc sensum dedit: mitem quidem sumus actu peccando, sed in hoc peccato distinguendo desiderium peccandi, & ipsum actualē peccatum, deterius est & magis completum, ipsum peccatum actualē.

R E S P O N D E N T alii, quod actione externa, miserius homo reddatur occasionaliter, ut frequenter efficaciusque velit malum.

Recurrendo ad dicta: Dici potest miseriorem hominem reddi actione externā tanquam deri-
vatam malitiam participante.

Opponit insuper sibi Arriaga, sequi ex opposita sententia, quod qui vellet dare quantum est ex infinitam eleemosynam, mereretur infinitum præmium. Sed hoc Argumentum etiam opposito solvendum, quia nemo negat, actu internum esse meritorium: cur ergo pro illo appetitu non dabitur infinitū præmium? Directe negatur seq. Ratio, ut meritum sit infinitum: non sufficit ut terminetur ad aliquid infinitum: Nam hoc facit illud meritum esse non nisi extimisce infinitum, sed est necesse ut illud merum in entitate sit infinitum, idque ratione ad-
vertentiae infinitæ, voluntarii infiniti &c. quod quia illa actione non competit; sit, ut illa non sit infinita.

DIFFICULTAS II.

Argumenta oppositæ partis, & Deci-
sio Difficultatis.

P R I M A R A T I O est ab Auctoritate.

A U C T O R I T A S 1. est S. Paul. 2. ad Corinth. 8. quemadmodum promptus est animus voluntatis & perficiendi ex eo quod habet. Si enim voluntas prompta est secundum id quod habet; acceptum: non secundum id, quod non habet.

R E S P O N D E T U R ex Vasqu. & Arriaga, hanc Auctoritatem non esse ad propositum. Neque enim Apostolus mentionem illuc ullam fecit de aequalitate actuum, quoad intensionem, vel quoad id, quod illa voluntas tanquam objec-
tum appetit. Fortè etiam loquitur illic Apostolus exhortando illos ad collationem eleemosynæ indigentibus, quæ sola juvat eos, non actus internum; esque pauperibus accepta, secundum quod prodit in actu externum. Aliam ex-
planationem adfert Arriaga, ut scilicet darent eleemosynam: quia illa etiam minor, ob bonum animum & ob difficultates, tam accepta est Deo, quam alia longe major in Divite.

A U C T O R I T A S 2. est S. August. qui lib. 1. de Lib. Arbitr. cap. 3. docet; Eum, qui vult, sed non potest abutri alienā uxore; non minus esse reum, quam si de facto abuteretur. Unde etiam & Gregor. Hom. 5. in Evang. dicit de Deo: Cor namque non substantiam penitit.

R E S P O N D E R I potest. Quod hic loquatur Aug. de voluntatibus inter se comparatis, & dicat: Si sit voluntas unius abutendi alienā sine effectu, & voluntas aliis cum effectu; haec voluntates si inter se comparentur, non minùs est una peccaminosa quam alia ob æqualem primitivam malitiam. Sed non negat Aug. derivatam malitiam actui externo.

A U C T O R I T A S 3. est S. Leonis Ser. 40. de Junio 10. mensis. Subinde equatur merito, qui distat impendio: quia potest pars esse animus, ubi dispar est census.

R E S P O N D E T U R eadem, ut ante, Respon-
sione.

Quando autem universaliter dicunt PP. Vol-
untatem stare pro facto; Respondet Ripalda disp. 68. n. 34. in primis retorquendo Argumen-
tum: Nam desiderium operis interni omnium confessione pro opere completo non reputatur: neque enim desiderantes merita. Beatissimæ, habent merita ejusdem. Deinde dicit, volun-
tatem apud Deum pro facto reputari, quia scilicet Deus in ordine ad poenam & præmium non æstimat præcisæ actiones externas, ut homines solent, sed potissimum attendit ad interiora. Vel voluntas pro facto reputatur, hoc sensu; ut si impediatur voluntas ab actu externo, non im-
putetur illi in poenam, negatio actus externi, cum tamen inter homines, impeditio ne aliquis actu externo v. g. militet, dejiciat hominem ab habendo stipendio.

R A T I O 2. est. Difficile & durum videtur, quod ex duobus voluntibus efficaciter occide-
re, alter mereatur apud Deum majorem poenam, præcisæ propter actuum externum; cum sine omnino æquales in affectu & peccato interno: & tamen PP. dicunt juxta mensuram malitiae & culpæ, futuram poenam.

R E S P O N D E T Ripalda cum æquali culpa ceteris paribus absurdam esse inæqualitatem poenæ, secus ceteris imparibus. Quia vero ac-
tio externa addit aliquid suprainternam; ra-
tione hujus magis punitur.

Conformiter ad dicta concedendum est; es-
se illic æqualitatem in primitiva malitia, sed in
derivata, esse excessum, ratione externi actus qui magis punitur.

I N S T A T Lugo, quod in Sententia Ripaldae major peccator sapienter mitius puniretur quam qui minus peccasset; quia fieri posset, ut cum minori malitia interna ponat actuum externum, & alter sine actu externo, graviota peccata committat.

H. 2. RESPON-

P.
MLO
WSKI
Act. Z:
VI

RESPONDERI possit, quod actus externus augeat malitiam ceteris paribus, ita, ut si in utroque interna malitia sit aequalis, qui ponit aetum insuper externum, augeat illam malitiam: sed si cetera non sint paria, potest sine actu externo augeri haec malitia: quando scilicet tantus excessus actus interni, ut supereret illud ad lamentum, quod poni posset ab actu externo. Quo etiam modo responderi debet ad alia, quae adfert idem Lugo.

Advertit Ripalda conditinctas esse formalitates, reprehensibilitatis, & vituperabilitatis: quia vituperare potest etiam inferior, reprehendere non nisi superior: alia etiam est formalitas laudabilitatis, & alia remunerabilitatis: quia prior potest haberi etiam ab inferiori, posterior non nisi a superiori. Unde etiam potest esse actus magis laudabilis & minus remunerabilis: quia fieri potest, ut bonitas actus sit major, quem sequitur laudabilitas, & tamen dignitas subjecti quam sequitur remunerabilitas, minor sit.

RATIO 3. communis est. Actio exterior non est formaliter libera, & procedit sine novo exercito libertatis, cetero enim modo obediunt potentiae exteriores, voluntati efficaciter impenetranti, & multo magis quam bruta: proinde, sicut ex eo, quod equus moveatur, quando ego velo, non augetur meritum meum, vel demeritum; ita neque ex eo, quod moveatur pes vel manus. Tamen enim unus motus est necessarius, quamalius, supposita mea efficacia voluntate. Ergo Actio exterior, non auget meritum vel demeritum.

RESPONDETUR. Actione externâ non augeri meritum vel demeritum primitivè, augeri derivativè. Quod autem dicitur, similes esse actiones externas actionibus brutorum; id non convincit: Nam nullam habent honestatem derivatam bruta ex aliquo imperio, habent autem actiones externæ, constituentes cum internis, eandem moraliter actionem. Et sicut ipsæ actiones externæ penales, sunt etiam satisfactiæ per oppositos, & tamen actiones brutorum non habent vim satisfaciendi; Ita poterint etiam habere derivatam bonitatem vel malitiam. Quamvis ergo concedatur, quod aequæ subsint actiones exteriores dominio voluntatis atque actiones bruti curatur; quia tamen actiones priores, sunt actiones principii rationalis, capacitatem habere possunt, alicuius honestatis, saltem derivatae; quod non convenit actionibus brutorum.

Paulo aliter eidem argumento respondet Ripalda: quod scilicet quamvis per actionem externam utpote in se non liberam, non augeatur bonitas moralis, quæ sumittit per respectum moralis, ad objectum propositum à dictamine suppositi operantis; tamen auget conducebat in bonum extrinsecum Dei & Reip. rationalis.

INSTAT pluribus Instantis Arriaga. Si quis jaculetur animo occidendi alium, & ille se subducatur; non minus erit reus coram Deo, ac si occidisset. Ponamus duos aequali volitione volentes confidere tertium, obstupefaciat unus manus miraculose; nunquid uterque non erunt aequales in culpa? Comedat aliquis carnes die Jovis putatis esse diem Veneris cum non sit non minus peccabit, quam si re vera esset dies Veneris & similia.

RESPONDETUR. Quod attinet ad illas occisiones, ostenditur aequalitas non nisi quod malitiam internam: inde tamen non sequitur, quod actio externa nullam importet malitiam. Allata de comestione non faciunt in oppositos, dicent enim: quod illic ponatur actus exterior talis, qualis ponetur si re vera esset dies Veneris: Unde haberetur tota completa malitia astans in actu externo & interno. Ut tandem deciderat difficultas,

PRÆMITTO 1. Duplicem posse nos cogitare honestatem vel in honestatem quandam primam, quæ stat in ipso usus libertatis recto dictamine præformatæ, & quandam honestatem vel in honestatem derivatam, quæ est honestas, vel in honestas, actionis ex præsuppositione prioris oriunda, non continens in se formalem libertatem.

PRÆMITTO 2. Rationem derivati in quinque materias duplicem haberi posse. Primo ut in illo ipso in quod derivatur, nihil plus sit, quam vel denominatio extrinseca, mera intentionis, vel physica à primitivo, sive g. denominatio cogniti in objecto extrinseco, est denominatio extrinseca & sola attractio objecti, tanquam termini cognitionis. Similiter etiam est derivatio albi in parietem ab albedine, in quem etiam albedo se derivat nihil illipsum spectato communicando ex se. Secunda Ratio derivati, ita potest haberi: ut primario quidem originativè & radicaliter sit aliqua formalitas in primitivo, ita tamē, ut etiam in ipso derivato, habeatur aliquid, licet non codem modos ita v.g. aqua originativè habetur in fonte, derivativè in alveo. Calor etiam originativè est in igne, derivatur tamen etiam in fumo. Homo cū non sit sui ipsius causa & suz entitatis; non habet rationem primitivam etiatis, habet tamen derivatam & participatam à Deo, per quam verè constituitur, ne sit nihil.

PRÆMITTO 3. In quo sit derivata ista honestas vel in honestas, concreta tamen suo modo præcisæ in ipsa actione externa: & non stat quidem, ut dixi, in continentia usus formalis libertatis præformatæ recto vel pravo dictamine: quia hic usus, est in ipsa volitione, quæ est quid internum. Sed stat in hoc: quia in circumstantia illius prioris, habet convenientiam vel disconvenientiam ad naturam intellectualem; habet quādam regulatam vel irregulatam struturam

QUÆSTIO II.

De Divisione in Actum imperantem & imperatum?

Non pauca hic discutienda essent, quæ alias in Ethicis & Animistica tractata sunt. Ut, an actus imperatus sit liber? Quis influxus actus imperantis in imperatum? sed illis missis aliquam hinc attingenda.

DIFFICULTAS I.

An Actus supernaturalis possit imperari ab Actu malo?

Probatum quidem universaliter quæri: An actus malus possit imperare actum bonum? quia tamen aliqui cum Hurt. d. 135. de Fide §. 41. censem actum bonum naturalem, vitiari posse ex fine extrinseco, & imperari à malo, non tamen actum supernaturalem; unde effet argumentatio à majori ad minoris: Si actus supernaturalis potest imperari à malo actu, poterit & naturalis. Hoc ut decidatur

Dicendum est. *Actum bonum supernaturale posse imperari ab actu malo*, est Conclusio Cajet. ex nostris eam docent Ripalda de ente supernaturali d. 50. Oviedo Tr. 4. controv. 7. n. 4. Arriaga d. 18. n. 2. Salaz, Granado, Lugo de Pœnit. d. 15. 5. 4. contra Suar. Vafq. Valent. Tannerum, & contra Koning qui medium viam init.

PROBATORIUM AUCTORITATE.

1. **Auctoritas** est S. Thom. Quæst. 2. de malo c. 4. ad 2. Ubi expresse docet, configit tamen actu, secundum se bono, adjungi aliquem actum malum, secundum aliquem ordinem, & secundum actum malum, bonus dicitur aliquando malificari; non quod in seipso sit malus: sicut dare elemosynam pauperi, vel diligere Deum, est actus secundum se bonus; sed referre actum hujusmodi ad finem aliquem inordinatum, scil. cupiditatis aut inanis gloriae; est quidem aliud actus malus.

2. **Auctoritas** est PP. quos adfert Ripalda cit. S. 4. ex quibus universaliter colligitur, monere eosdem, ne actus bonos mala intentione faciamus. Unde supponunt hoc ipso fieri posse illos tali intentione. Quæ verba PP. cum non loquuntur de solis actionibus externis, accipi possunt ut sonant, adeoque universaliter cum extensione etiam ad actus internos. Ita loquitur Aug. in pl. 120. explicans illa verba: Super manum dexteram suam: *Si propter vitam aeternam opereris; dextera sola operatur: Si autem habet intentionem ad vitam aeternam, sed subrepit tibi cupiditas vite temporalis, ut attendas etiam ipsa quando facis opus bonum, ut sic tibi aliquid retribua-*

P.
MLO
WSKI
Aet. Z:
VI

Et utam operis externi, decentis vel non decentis rationale principium, & ita mala omnino & quidem mala primario est voluntas homicidii, sed ipsa laneria corporis humani, effusio sanguinis, crepito vita violenta, dicit etiam in se turpitudinem & inhonestatem, constituitque heterogeneous, ut loquitur Ripalda demeritum: hoc est, non ut pars homogena, in qua seorsim ab aliis sit demeritum, sed quæ simul cum aliis, faciat demeritum.

DICENDUM est. *Quod actio externa licet adferat nec augeat primitivam malitiam vel honestatem, hec enim ut dixi, stat in ipso libertatis usu qui inter nos est, adferat tamen & augeat malitiam, vel honestatem derivatam derivatione explicata.*

PROBATUR 1. Conclusio consensu etiam oppositorum, qui admittunt etiam derivatam dishonestatem, licet forte non ita eam explicitent.

PROBATUR 2. à Definitione: Derivata honestas vel dishonestas actionis externæ, est discordia vel convenientia ad naturam intelligentiam actionis externæ, procedens ex suppositione boni vel mali usus libertatis. Sed datur talis convenientia vel disconvenientia actionis externæ ut dictum sup. Ergo datur dishonestas derivata. Et certe detestationem & horrorem rationabilem experimur in nobis, non solum actionis internæ homicidii, sed etiam externæ, fine jure patrata.

PROBATUR 3. Non habet se actio externa sicut merus effectus, qui sequitur. Unde etiam oppositi docent, quod effectus, non sit necessario subjiciendum confessioni, subjicienda actio externa; & tamen tam actio externa quam effectus dicunt etiam conjunctionem cum malitia interna tantum cum suo principio: Ergo apparet, quod non ex hac conjunctione, sed insuper ex continentia malitia licet derivata in ipsa actione externa, oriatur haec obligatio.

Videtur tamen superesse hæc difficultas, quod scilicet improbabile sit, ut si aliquis velit dicere coronam & non possit, impeditus ab alio velab aegritudine; non habeat æquale meritum cum illo qui dicit: quia illi expeditus est dicere. Et quidem quod ad voluntatem illius attinet; uterque habet meritum: sed non appetet etiam iustum, ut negotio actionis & positio, saltem derivatam honestatem habentis, æquale habeat premium. Et sicut oppositi docent, quod in exercitu actionis externæ, augeatur meritum per accidentem, propter repetitionem actuum; ita & hinc augebitur meritum, per actionem honestam derivatæ. Cæterum dolor ille & alii affectus quos habet aliquis, quod actionem externam meritoriam non ponit expedite; supplet defectus actionis externæ, pertinetque ad propria Divinam æquare illos duos. Sed si peraliquem staret, ne ponat actum externum; indubie minus merebitur.

tur; misceret se finis tra operibus dextrae: Hoc verat Deus. Similia habet Basil. in Constit. Monast. c. ii.

3. AUCTORITAS est S. Scripturæ; Matth. 6. dicitur; Attendite, ne justitiam vestram faciat coram hominibus &c. esse autem h̄c rem principaliter de actibus internis suadet Lyranus. Deinde quia Sanctitas morum in operibus internis consistit; unde de illis debuit esse sollicitus Christus.

PROBATOR 2. Rationibus Auctorum.

RATIO 1. est ex Ripalda n. 15. Actus elicitus absque fine honesto sibi debito non est simpliciter bonus. Sed actus supernaturalis potest fieri absque fine sibi debito: quod ipsum probatur: quia potest Deus imponere homini præceptum, ut nullum actum supernaturalem eliciat, quin eum dirigat in finem charitatis; quæ enim in hoc repugnantia? Sed tunc poterit homo elicere actum fidei supernaturalem, non eliciendo illum propter illum finem? Ergo. Jam autem violari illud præceptum non potest, quin re verâ ponatur actus supernaturalis absque fine charitatis: de tali enim actione procedit præceptum.

RESPONDENT 1. Hurt. apud Oviedo, n. 28. Actum illum manere absque illa malitia mixtura: quia tota malitia resideret in omissione directionis, ex qua in actum dirigendum non refunderetur.

CONTRA est. Quidquid sit de hac quæstione: An ille actus sit futurus malus: restat difficultas: Cur actus ille supernaturalis, non posse imperari ex directione, quæ non sit charitatis, quæ directione erit mala. Unde sic procedit Ratio. Vel potest tale præceptum, de quo Rip. poni à Deo, vel non potest? Non potest, cur si potest, illud præceptum jam positum vel potest violari, vel non potest: Si non potest, cur jamque otiosum esset illud imperium. Si quidem ante omnem prohibitionem inviolabile esset. Si autem est inviolabile, vel est inviolabile per actum fiduci naturalis, vel per actum fidei supernaturalis. Si primum: Ergo præceptum non violatur: quia illud procedebat de actu supernaturalis fidei. Si autem sit supernaturalis. Ergo ille potest imperari intentione malâ, quod intendebatur.

RESPONDERI potest 2. ex Oviedo: Malitia primario est in ipsa omissione directionis; cuius malitia, non potest derivari in ipsum actum fidei: quia omissione directionis, non est causa neque effectus fidei. Ergo in illam non potest derivare suam malitiam: quia hæc derivatio non nisi ex influxu derivantis & derivati procedit.

CONTRA est. Tum quia transeat, quod omissione directionis, in ratione omissionis spectata, non sit causa illius actus: est tamen causa, intentione alius finis, quam charitatis, quæ intentione, cur non potest imperare actum supernaturalis? et si illum imperat: hoc ipso fit actus su-

pernaturalis malâ intentione. Tum quia, quamvis omissione directionis non sit causa actus fidei, importare tamen potest voluntatem disobedienti, quæ voluntas disobedienti, non potest impleri, nisi positione actus supernaturalis, nec tamen directi, in finem charitatis. Tum, quia non datur, ulla omissione pura libera, de quo alias. Si autem illa omissione stat in exercitio actus voluntatis, cur illud exercitium non poterit esse imperativum actus supernaturalis?

RATIO 2. communis est, quia voluntas, quando existit cum omnibus requisitis proxime parata ad actum supernaturalem misericordia, potest affectu absoluto vanæ gloriae velle homo existentiam illius. Nam intentio vanæ gloriae, & actus misericordiae, non respiciunt objecta contradictoria: & ex alia parte actus misericordiae potest conducere ad objectum sive intentionem vanæ gloriae; actus autem conducens ad finem, & non continens objectum contradictorium fini, expeti potest à voluntate ex intentione finis. Sed tunc fit actus bonus ex intentione mala: quia fit actus misericordiae ex intentione vanæ gloriae. Ergo.

RESPONDENT 1. aliqui ap. Ripaldam: quod actus misericordiae conductat ad obtainendam gloriam, sed non est capax, ut fiat & producatur ex intentione vanæ gloriae:

CONTRA est: Tum quia arbitriariè assumitur, quod talis actus non sit capax fieri in intentione. Tum quia, quando ego volo facere actum bonum, v. g. & superior me illum velle facere in intentione, nullaque alia; arbitrium esset dicere, illum non fieri hac intentione. Tum, quia concedo quidem aliquos actus non posse fieri intentione aliqua, v. g. volo detestari omnem vanam gloriam, & habere propterea vanam gloriam, quia hoc est contradictionis: scil. nihil velle gloriae vanæ, & aliquid vellegloriae vanæ. Sed tales termini in presenti non inveniuntur. Imò etiam vanæ gloriae detestatio, ex speciali motivo potest fieri, cum intentione vanæ gloriae. Nam potest aliquis detestari vanam gloriam in materia bonorum temporalium, ut habeat vanam gloriam sanctitatis.

RESPONDENTUR 2. Quod positâ illâ intentione malâ, non detur influxus ullus illius in actionem bonam ex eo: quia Deus non exhibet suum concursum in actum supernaturalem imperatum intentione malâ. Sicut non exhibet suum concursum, ut habitus fidei concurrat ad objectum falsum.

CONTRA est, quia hoc asserere est arbitriarium: neque enim de hoc vel per rationem, vel per Auctoritatem constat: de fidei habitu dispar est ratio: quia ille habitus est essentialiter & definitivè certissimorum, non est autem habitus certissimorum, si circa objectum falsum procederet. Nulla autem pars definitiva actus supernaturalis, importat exclusionem imperii mali. Rursus, experitur homo

R.
THE
zian
Tom.
I.

homomoveri se ex illa intentione mala, cur ergo Deus ex sua parte, subducet concursum suum tanquam causa prima supernaturalis? Cum alio lunde nihil obfit. Deinde urget Ripalda: In intelligibile est, voluntatem moveri efficaciam actus imperantis, ad actum supernaturalem imperatum, quin actus imperans, exerceat causam in actum imperatum, cum illa causalitate in movendo & determinando. Ergo apparet, quod tunc exerceatur actus ex motione & causalitate actus imperantis: & sicut Deus conferit concursum suum ad consecrationem huius imperatam mala intentione, ita conferat & ad actum supernaturalem.

Tum quia, sit obligatio ponendi aliquem auctum supernaturalem; in tali circumstantia Deus dat gratiam vi sui promissi, & si non daret, non essemus lecuri, Deum in opere salutis facere quantum est ex illo, & non denegare gratiam: cum tamen id importent locutiones PP. Porro in circumstantia talis obligationis, cur non poterit se jungere vana gloria, & tamen cum suppositione gratiae collatæ? Tum quia, ponamus aliquem esse in articulo obligationis resistendi gravissimæ tentationi, idq; sub mortali jungatur tunc illi appetitus veniabilis vanæ glorie, perte non conferetur illi gratia supernaturalis. Ergo cadet: Quia sine gratia supernaturali gravissimæ tentationi resisti non potest. Quaro, in illo casu peccabitur mortaliter vel non? si non peccabit? Ergo erit tunc voluntarius consensus, gravissimæ tentationi & ad refrendum graviter obliganti, sine ullo peccato? Si peccabit? Ergo peccabit, & tamen non potest non peccare, siquidem non habuit vires non peccandi, non enim data est illi gratia supernaturalis, miscebatur enim vana gloria. Tum, quia in tali circumstantia vel non datur etiam gratia sufficiens? & obstabunt doctrinae Theologicae in hac materia, vel tantum non dabitur efficax, & queritur cur non?

RES PONDETUR 3. Implicare, ut actus supernaturalis referatur in finem vanæ glorie, quia haec non habetur, nisi ratione actuum exterritorum.

CONTRA est. Nego, quod vana gloria, non possit intendi, ratione actuum internorum in casu, quo saltem miraculose nocantur. Rursum etiam actiones externæ merentur gloriam apud homines, nonnisi ex supposita connexione cum interioribus, & in materiis Christianæ vita, ex suppositione actuum supernaturalem. Ergo si actus exteriores possunt imperari à voluntate mala, poterunt imperari saltem indirecte, etiam supernaturales interni. Deinde nullatenet in hoc repugnantia, ut sit Angelus vanæ glorie capax etiam habendæ ab aliis: pone ergo illum velle hanc vanam gloriam, cur tunc non poterit imperare sibi actionem internam? quam solam manifestet alteri, modo suæ locu-

tionis, non autem faciendo actum externum. Quod autem dicitur, intervenire tunc duas voluntates, quandam bonam imperantem etiam actum internum bonum, & quandam malam, imperantem actum externum.

CONTRA est. Quia hoc ipsum arbitriare dicitur. Rursus, cum eos actus, quos significat possumus facere, possumus etiam uno actu complecti: & ita genus & differentia, quæ alias noscuntur distincto actu, possunt a nobis attinigi uno actu indivisibili; cur ergo etiam illas duas actiones, non posset unus actus complecti, ut ei respondeat tota illa actio interna supernaturalis? Tum, quia conniti potest homo, ut non nisi malâ intentione ponat dolorem, confessionem &c. cur ergo affingetur illi tunc alia intentio bona, quam ille in se non experitur?

3. RATIO est, quâ utitur Oviedo cit. n. 5. Motiva actus imperantis & imperati sunt inter se distincta, distinctos efficientia actus: Ergo inter se non sunt incompossibilia: sicut non sunt incompossibles duo actus in eadem voluntate, quorum unus respiciat pravum objectum, a quo malitiam trahat, & alius objectum honestum. Ergo idem dici poterit de imperio malo, & de actu imperato supernaturale bono.

PROBATUS 3. Conclusio Argumento negativo, scilicet quia id non implicat contradictionem.

DIFFICULTAS II.

Solvuntur Argumenta in oppositum.

OBICTUR 1. Actus fidei non potest impetrari à voluntate mala. Ergo nec actus supernaturalis v.g. amoris vel spei.

RESPONDET 1. Arriaga, disparitatem assignando: quia amor non pendet ab ullo prævio imperio: hinc bene poterit ex supererogatione impelli voluntas ad illum, a naturali actu, & consequenter etiam a malo. At actus fidei petit necessario determinativum, & cum in se sit valde perfectus & supernaturalis; exigit etiam proportionatum determinativum sibi & sui. Ergo supernaturale.

RESPONDET 2. Appetitus vanæ glorie ex actu fidei, potest in primis considerari secundum quod non importat etiam virtuale imperium intellectui, ut assentatur objecto inevitabiliter, sic sumpta vana gloria, non potest esse influxiva ad positionem actus fidei: quia adhuc tunc responderet intellectus, ego non possum assentiri liberè: quia non sum liber: non etiam possum assentiri actu necessario: quia ego non assentior nisi rebus certis & evidentibus, quantum est ex me, mihi autem objectum revelatum, non est evidens: ex alia parte non inclinor à voluntate imperante hoc mihi: & sicut, si appetitus vanæ glorie imperaret actu volandi homini; diceret potentia executiva, non possum:

n 4 quia

P.
MLOD
WSKI
Act. Z:
VI

quia non habeo requisita ad volandum, quæ executioni applicare possim; nec vana gloria, potest efficaciter imperare illum volatum; ita & in præsenti efficaciter non imperabit actum fidei, cum præcise attendat ad solam excellentiam vanam, ad imperium non accedendo, quale alias requiritur. Quod si illa vana gloria, sit simul imperium virtuale imperans intellectui, ut etiam obiecto inadvertenti assentiantur, nihilominus præcise, ex vi imperii talis, non prodibit actus fidei supernaturalis: quia per Patres requiritur voluntas credendi, sicut oportet ad salutem, & voluntas credendi, quæ est donum Dei, quibus & similibus phrasibus ostendunt, antecedere debere indispensabiliter, pro præsenti ordine, actum voluntatis supernaturalis. Hinc si ille non ponatur, non ponetur actus supernaturalis fidei. Secus fit in aliis materiis, quia PP. sentiunt ex vana gloria posse nos moveri ad bona opera, sine addito: bonorum autem operum nomine sine addito, veniunt operationes supernaturales, salvâ exceptione actus fidei, quam faciunt iidem PP. Quamvis autem supra dixerimus non intervenire duplē voluntatem in positione actuum supernaturalium; id intelligendum est salvis exceptionibus: præcipue cum etiam experientia ostendat, præter appetitum vanæ gloriæ, dari imperium credendi.

OBJICIT 2. Suarez. Motivum actus mali est valde imperfectum. Ergo non sufficit ad excitandam voluntatem pro actu bono & supernaturali in se perfectissimo.

RESPONDET Arriaga, hoc argumento faltem non probari, quod actus bonus naturalis, qui non est perfectissimus non possit imperari à malo.

Alio ex principio satisfit, quod tunc solum motivum imperfectius, non possit ponere actum perfectiore longè, quando illud motivum, est necessariò requisitum, & aliunde non suppleibile: ad actus autem supernaturales, non requiritur illud motivum antecedens vanæ gloriæ: & determinatio illius actus ad esse, potest haberi ex ipso motivo, ut ita dicam, intrinsecō actui. Quanquam videmus etiam causas ignobiliores & quievocas, concurrens ad nobiliorem in ratione entis effectum, & instrumentum ferreum, producere annulos aureos.

OBJICIT 3. Repugnat sanctitati Dei ad actum supernaturalis ex hac intentione concurrens.

RESPONDETUR. Sicut sanctitas Dei non vetat, quod iniñus Deus, ut causa prima naturalis, ad ipsam pravam intentionem concurrit; ita nec verabit, ut in ordine supernaturalis ad tam actum concurrit.

INSTABIS 1. Quamvis Deus habeat jus & dominium vitæ & mortis, possitque vitam auferre Petro, tamen non potest eam auferre, si id

ab eo petam malā intentione. Ergo neque currere potest ad actum supernaturalem malā intentione faciendum.

RESPONDETUR. Disparitatem esse, quia in priori casu Deus esset causa specialis & particularis ipsam illam occisionem per se ponendo, vel ejus medium per se applicando; in casu autem consequentis, Deus se haberet ut causa prima supernaturalis, non denegans suum concursum. Rursum, duo illic interveniunt actus: in primis intentio mala; ad hanc non concurrit Deus supernaturali concursum: secundò intervenit actus supernaturalis, ad quem concurrit quidem Deus tanquam Auctor supernaturalium; sed ille actus retinet in se totam bonitatem intrinsecam. Jam autem, si Deus ad instantiam illius odii occideret Petrum; & odium, & instantia, & occidio, secundum has circumstantias esset mala, Deusque cooperaretur mala: cooperando autem actui supernaturali, non cooperatur mala. Quod ulterius in hoc resolvitur, quia motivum intrinsecum illius occisionis, esset malum, nempe odium petentis: motivum autem intrinsecum actus amoris Dei, imperata vana gloria, esset bonum, nempe bonitas Dei.

INSTABIS 2. Actum illum supernaturale detestatur Deus, propter illud imperium voluntatis, licet non detestetur propter illummet ipsum: ad eum modum, quo actum exterrit non detestatur Deus propter illummet ipsum, sed propter malitiam internam.

RESPONDETUR, quod illa detestatio compatiat amorem illius actus in se. Unde detestabitur illum Deus in quantum dicit relationem ad vanam gloriam; non detestabitur autem in quantum est à principio supernaturali & ex motivo intrinseco bono: quod motivum in hoc actu, habet rationem principalis.

INSTABIS 3. Ex iis, quæ sibi opponit Ripalda cit. n. 2. Actus supernaturalis non potest fieri sine gratia per Christum, actus autem vitiosus non potest fieri auxilio gratiae per Christum, quia Christus non est mortuus, ut operaremur vitiosè.

RESPONDETUR. Actum vitiosum extrinsecè, intrinsecè autem bonum, posse fieri auxilio gratiae per Christum: quia illud auxilium non nisi actum illum supernaturalem causaret. Unde negatur illum actum in se esse malum, adeoque non esse talem, ut melius fuerit illo carere, sed sola illa intentio est mala. Addit Ripalda. Melius fuisset damnato non habuisse auxilium sufficiens quam habuisse, & reddidisse non operans, & tamen etiam illud, habet rationem domini. Sic & actus ille in se spectatus, habebit rationem domi, licet melius fuisset, non habuisse talem intentionem.

OBJICITUR 4. Non potest fieri id, quod ponit Conclusio, idque ex natura & conditione ipsummet virtutis: quia per August. *Virtus est bona*

R.
Th. V.
ziano
Tom.
D.

bona qualitas mentis qua nemo male utitur. Quan-
do autem sit actus virtutis supernaturalis sed
malo fine, male tunc utimur virtute.

R E S P O N D E T U R. Cùm nonnisi extrinsecè
 illa actus sit futurus malus, & intrinsecè bonus;
 nec dum virtute quis quam male utetur. Unde
 admittimus duplex motivum, extrinsecum in
 ipsa scilicet vano gloria inclusum, & moti-
 vum intrinsecum formalisans v. g. amorem,
 diciturque: Si sit motivum intrinsecum bo-
 num, hoc est motivum, sine quo impossibile est
 ponit illum actum; & ipse actus, erit bonus.

I N S T A B I S 1. Bonum est ex integra causa,
 malum vero ex quocunque defectu. Ergo ille
 actus erit simpliciter malus.

R E S P O N D E T U R. Bonum esse ex integra
 causa quoad prædicta intrinseca actus, licet
 quod extrinseca sit aliquis defectus. Neque
 valer si dicas, quod sit extrinseca actui prohibi-
 tio, tempus, & similia, & tamen hæc omnia vi-
 tient actum. Ergo idem dicendum de illa mala
 intentione. Nam sunt quidem hæc extrinseca
 adumphyseis, sed non extrinseca moraliter, non
 enim est extrinsecum actui malo, fieri contra
 prohibitionem, quæ etiam prohibitio formalis-
 tur malitiæ. Actio autem virtuosa supernatu-
 ralis extrinsecè non est mala, quamvis sit dislo-
 num imperium, quod illam imperat, quod im-
 perium non formalisat illam extrinsecè.

I N S T A B I S 2. Actio quæ essentialiter pendet
 a mala intentione, non potest esse bona, ille au-
 tem actus supernaturalis essentialiter pendet à
 mala intentione.

R E S P O N D E T U R. Majorem esse veram de-
 actionibus, quæ insuper in se non dicunt moti-
 vum intrinsecum bonum. Ad Min. dici potest,
 quod per accidens sit illud imperium, & nonnisi
 acti reduplicative accepto essentialie.

I N S T A B I S 3. Circumstantia finis est potissi-
 main objecto. Ergo cum sine malo, non potest
 esse objectum bonum.

R E S P O N D E T U R. Finem & motivum intrin-
 secum, esse circumstantiam potissimum in ob-
 jecto, non autem finem extrinsecum. Amor au-
 tem v.g. Dei, habet aliud motivum intrinsecum,
 & non vaham gloriam.

O B J I C T U R 5. à pari.

1. P A R I T A S e s t : Actus exterior imperatus
 est malus malitiæ imperantis mali. Ergo & actus
 illa supernaturalis, erit malus malitiæ imperan-
 tis. Ergo cum non possit esse malus actus super-
 naturalis, non poterit imperari ab actu malo.

R E S P O N D E T U R. Cùm non habeat actus
 exterior proptiam suam bonitatem, debet de-
 nominari malus, vel bonus nonnisi ab interno
 imperante. Hinc si imperans sit malus, etiam
 derivabit malitiæ in externum. Cùm autem
 internus actus, habeat malitiæ & bonitatem
 propriam, sicut & propriam libertatem; poterit

rit in conditionem boni vel mali per sua intrin-
 seca transire.

2. P A R I T A S e s t . Actus bonus non potest
 imperare malum. Ergo nec malus bonum.

R E S P O N D E T U R. Si actus bonus impera-
 ret malum, esset bonus, ut supponitur: non es-
 set autem, quia actus cuius objectum est ma-
 lum, quod prosequitur voluntas; & ipse est
 malus: potest autem actus malus habere ob-
 jectum bonum, esse tamen malus, eò quod non
 debito modo illud bonum appetatur. De actu
 autem habente simul motivum bonum & ma-
 lum infra dicetur. Fusus de hac objectione
 tractat Arriaga n. 23.

3. P A R I T A S e s t , ab effectu malo causa voca-
 tur mala. Ergo & è contra à causa mala, deno-
 minabitur effectus simpliciter malus.

R E S P O N D E T U R. Arriaga, dispartitatem esse: quia
 causare malum, est simpliciter malum, ponitq;
 illa causa malitiæ, etiam in effectu, qui postea
 etiam denominat suam causam malam: jam au-
 tem causare bonum, non est quid malum: hinc
 illud bonum, non refundet malitiæ.

Q U Ä S T I O III.

*De Divisione in Actum indifferentem bonum
 vel malum essentialiter, aut accidenta-
 liter.*

ORDO inferius ponendorum titulorum se-
 quetur ordinem jam factum.

D I F F I C U L T A S I.

An dentur Actus indifferentes.

Nomine actuum indifferentium per PP.
 antiquos veniunt opera, quæ nec sunt meritoria,
 nec demeritoria, adeoque naturalia. Et
 ita Hieron. epist. 19. ad August. cùm numerâ-
 sit aliqua opera naturalia; subdit: *Hoc nec bo-
 num, nec malum est, sive enim feceris, sive non fe-
 ceris; nec in justitiam habebis, nec in iustitiam.* In præ-
 senti non est de hoc ulla quæstio. Sed procedit
 de hoc: An dentur in specie, & individuo in-
 differentes actus? Nomine autem in specie in-
 differentium actuum veniunt actus, qui versan-
 tur circa objectum secundum se, nec bonum,
 nec malum, ut hanec vocem explicat, Ripalda
 d. 69. n. 1. Nomine autem actus indifferentis in
 individuo, venit actus exercitus, qui neque sit
 bonus neque sit malus. Unde prior actus ad
 objectum attendit, posterior ad modum versandi,
 & actus in se spectati conditionem.

Non est dubium dari actus indifferentes in
 specie, estque communis Theologorum cum S.
 Th. f. secundæ q. 18. a. 8.

R A T I O. Tum, quia actus versantes circa ob-
 jecta neque bona in se, neque mala in se, sunt a-
 ctus indifferentes in specie, ita enim definiuntur.
 Sed dantur actus circa talia objecta: sic
 enim præcindere mystaces, neque est bonum
 in se

P.
 MLOD
 WSKI
 Act. Z:
 VI

Tractatus II.

154

in se neque in se malum. Ergo; Tum quia, si non dantur objecta indifferentia in specie; nullum poterit fieri præceptum de novo, cum posset non fieri: hoc non potest dici, cum de facto talia præcepta existent. Seq. probatur, si enim esset illud præceptum de novo factum, vel faceret objectum illud bonum ex malo, vel malum ex bono, cum nullum jam esset indifferentes, sed non potest fieri bonum ex malo ex se, nec malum ex bono ex se, idque ex vi præcepti. Ergo nullum esset præceptum de novo factum. Tum, quia ex una parte non implicat talis actus, ex alia parte etiam objecta talia inveniuntur. Ergo poterunt dari, & actus indifferentes in specie.

Tota Difficultas: An dentur actiones in individuo indifferentes. Negat illos communis sententia Thomistarum cum S. Th. cit. a. 9. & de malo q. 2. a. 5. quibus accessit Granado, Tann. Valent. Bellarm. Azor, omnes apud Oviedo tr. 4. contr. 7. n. 64. quam etiam sententiam docet Esparza hic q. 27. Oppositum sentiunt Scotista cum illis Vafq. Hurt. Oviedo cit. & Arriaga disp. 21. n. 42.

DICENDUM est. Non dari actus indifferentes in individuo.

PROBATOR 1. Quia & essent indifferentes in individuo ut supponitur, & non essent: quia vel fierent illi actus ex deliberatione: vel non fierent: si non fierent ex deliberatione, non essent humani, adeoque neq; actus, de quibus hic quæstio: quia hic queritur de actibus humanis, in individuo tamen indifferentibus: si autem fierent ex deliberatione, proponeret ratio posse illos rationabiliter fieri, & tales actus sunt boni, si autem proponat ratio non posse illos rationabiliter fieri, jam essent mali.

RESPONDET Oviedo n. 80. Hominem eo ipso, quod rationalis est, debere sua opera metiri regulâ rationis, antequam ea exerceat, ex vi cuius mensuræ, distinguetur homo in modo operandi, à brutis; semel autem hâc mensurâ facta, licet illi exercere omnia, quæ positivè contra rationis regulam non invenerit, etiam si juxta illam positivè esse non deprehendat, sed tantum à ratione permisla.

CONTRA est. Tum, quia si homo regulâ rationis omnia opera sua metitur; Ergo & illa indifferentia in individuo, adeoque non erunt jam indifferentia in individuo: quia opera formalisata à regula bona actionis, sunt bona, facta autem secundum mensuram rationis opera, sunt opera formalisata à regula bona actionis. Tum quia, quando dicit, illa opera non esse juxta rationem positivè, sed solum permisivè, quare vel judicat ratio posse adhiberi actiones permissas à ratione, vel non judicat: si non judicat, ergo sunt mala: si judicat, ergo sunt bona; ita ut ratio permissa, sit non nisi materialis, formalisetur autem à regula recte operandi, nempe ratione dictante, hæc adhiberi posse, licet

sufficiat, non ita clarum, ad hoc, praedictum iudicium. Tum, quia datur aliquis actus bonus ideò, quia regulatur dictamine rationis. Ergo etiam actus, quem tu appellas indifferentem in individuo, & permisum à dictamine rationis, erit bonus: quia utrobius idem formale.

Ad discutiendum vim hujus rationis, posset queri: An motus primi debeant dici boni moraliter? Si dicas, nihil esse bonum moraliter, nisi liberum, non erunt illi actus boni moraliter: quia non sunt liberi. Si autem concedas, etiam actus necessarios esse bonos moraliter, per actus bonos moraliter intelligendo actus humanos, sic actus illi non erunt boni moraliter: quia actus humanus, est actus secundum deliberationem, illi autem actus, sunt indeliberati: De quibus ipsis adhuc restat querere: An sint indifferentes in individuo? Quod non sint: Ratio: Quia dantur motus primi primi etiam supernaturales, vocanturq; Gratia, quæ est in nobis sine nobis; quomodo autem supernaturalia, non sunt bona? Sed hæc ratio non convincit. Quia si darentur actus in individuo indifferentes naturales, possent per nos dari etiam supernaturales, totaque illorum bonitas est in ratione Entis, non in ratione Moris: Ita & in præsenti contingat. Rursus ideo illi actus possent dici non indifferentes in individuo: quia non vetat ratio illos haberi; cum sciat ab illis inchoari debere deliberationem. Sed ad hæc omnia salvanda sufficeret illos esse indifferentes: remotè enim non nisi ratio circa illos versatur, ut pote tanquam circa indeliberatos: habereq; se ad illos illud dictamen sicut dictamen de malitia operationis. Quod si hic & nunc non reluat, malitiā non adfert.

Neque valet si dicas illos motus, si sequatur bona operatio fore bonos: si mala; malos: Nam non est ratio cur reddantur boni vel mali cum jam sint transacti. Deinde si sunt maliciæ subsequentis malæ operationis; Ergo, Deus illos injicere non potest: Et tamen prima cogitatio habet determinationem à Deo, vices bonæ fortunæ supplente.

Indecisum hoc relinquo. Transito autem: An actus primi sint indifferentes. Neg. Conseq. Disparitas est: quia in actibus indeliberatis non habetur forma, quæ illos constitutat in ratione boni vel mali: neque dictat positivè ratio, posse illos ponit vel non ponit: jam autem in omni actu deliberto, dictat ratio, illum posse ponit vel non ponit, consequenter habetur, quod illum actum dejiciat à ratione indifferens.

PROBATOR 2. Tum, quia actus aliquis A indifferens secundum speciem, factus intentione bona supernaturali, habet meritum. Ergo etiam si fiat intentione hac, quia licitum est sibi illum ponere, erit etiam actus bonus, & oppositus illi malus: nullus autem actus indifferens

per

R.
THIN
ziano
Tom.
D.

Disputatio VI.

155

perte est, quiclibet ponit non possit. Tum quia, qui exercet libertatem suam, modo sibi licito, bene facit; alias si male ageret, non faceret modo sibi licito. Sed qui ponit actionem indifferentem in individuo, ut tu dicis, facit modo sibi licito; Ergo facit illam bene. Ergo & ipsa est determinata jam ad bonum. Tum quia, quando opera ceteroqui indifferentia intenduntur ex bono aliquo fine, & ratione ejus evadunt materia praecepti, si fiant illa opera erunt bona. Ergo etiam si sine hoc fiant, quia illa ponere licet, & quia dicta ratio talia posse usurpari, bona erunt: quia operari secundum dictamen, est ratio generica boni. Et si opus ceteroqui malum modò putetur esse bonum, evadit ex subiecto bonum; multò magis actio illa indifferens erit bona, si putetur secundum dictamen narrationis, posse illam ponit.

PROBATOR 3. Non sunt multiplicanda enī sine necessitate. Ergo nec ponendi actus, ppter bonos & malos, indifferentes in individuo, cum illorum ponendorum, non sit necessitas.

CONFIRMATUR. Verba otiosa sunt mala per Evang. Ergo & opera praedicta si darentur, essent mala, adeoque non indifferentia in individuo. Cons. probatur. Quia eadem est ratio utriusque.

RESPONDETUR 1. cum Chrysost. Theophylacto, Maldon. Vasquez etiam citato cap. viii. & post illos Arriaga cit. n. 43. nomine verbis otiosi intelligi verbum nocivum, detractionum, mendax, calumniosum, hinc non immērito de illo reddituros homines rationem.

Colligit hoc Arriaga ex ipso Evangelio. Nam cum Christus dixisset, Matth. 12. *Progenies vestiarum quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali?* Subiungit de reddenda ratione de omni verbo otioso, quod ad propositum non fuisset: nam ad dignocendum quod homo sit fraudulentus, lites, & odia fovens, parum resert, quod interdum inutilia sibi & aliis proferat.

CONTRA est, quia Hier. Basil. Greg. Bern. facientibus etiam oppositis, definiunt verbum otiosum, quod sine loquentis & audientis utilitate profertur, cui auctoritatē accedit communis sensus & suppositio istius vocis jam recepta. Argumentum autem Christi videtur esse à minori ad majus, si verba otiosa judicanda sunt, multò magis quæ indicant pravum animum internum.

RESPONDET 2. Oviedo n. 79. Quod scil. verbum otiosum sit, quod nec ob commoditatem aliquam naturæ, nec ob honestam causam producitur. Adducitque Joan. Sanchez quod dicte, sole v.g. fervente, dies calidus est, non sit verbum otiosum, additque ex eodem, quod ratissime proferatur verbum otiosum, quod peccatum sit, pricipue in hominibus prudentibus: cum ferè semper enuntietur ob aliquam

naturæ commoditatem, ad eam v.g. sublevandam, complacendum amicis, ostendendam dexteritatem ingenii, ad vitandum silentii molestiam, non ob pravum finem, ne agrestis quis judicetur non confabulans &c. Verbum ergo erit otiosum dictum ob meram garrulitatem. Quod ipsum resolvit Arriaga in hoc principium: quia homo qui rationalis est, tenetur operari ob aliquem finem bonum, saltem physice, si non moraliter, quod non servatur in verbo otioso.

CONTRA est. Quia verbum erit otiosum, adeoque malum, si homo non operetur ob aliquem finem ceteroqui bonum; Ergo & factum indifferentes in individuo, erit etiam malum, si non sit ob aliquem finem ceteroqui bonum, vel si sit ob illum finem erit bonum. Ergo nullum datur indifferentes in individuo.

OBJICIT 1. Oviedo cum Vasquez. Dantur actus ex sua specie indifferentes. Ergo dantur & in individuo indifferentes: quia hi cum nullam ex objecto malitiam habeant, & nullum aliud caput est, ex quo illam trahant, debebunt esse in individuo indifferentes.

RESPONDETUR. Dat fundamentum quare aliqui actus sint in specie indifferentes: Nempe quia sunt circa objecta, quæ possunt bona vel mala actione exerceri; nullum autem est fundamentum salvans actiones indifferentes in individuo. Caput autem unde sumunt bonitatem vel malitiam, est, quod fiant, vel non fiant modo rationali, quæ formalitas est intrinseca aribus humanis. Unde illa bonitas, vel malitia, non peteretur ex objecto, sed ex formalitate transcendentali modi agendi inclusibilis in omni actione humana; ita ut non sola omissione operandi humano modo sit mala, sed etiam ipsa operatio sine tali modo, sit mala; quia tunc tantum omissione alicuius, est mala, & non operatio, quando non est defectus praedicti intrinseci & transcendentalis in actu ad illum reddendum bonum: fieri autem humano modo, est tale praedicatum.

Aliaphrasi dicta Consequentia probatur, quia scil. cum non possit dari species in individuo, si dantur actiones in specie indifferentes, debebunt dari & in individuo indifferentes. Sed hoc non convincit: nam potest dari species per Thomistas sine individuis. Deinde hoc sensu dantur actus in specie indifferentes, quia sunt versantes circa objectum, in se nec bonum nec malum. Sed non eo sensu indifferentes, quasi detur collectio aliqua actuum individuorum, neque bonorum, neque malorum.

Neque valet si dicas, per nos concedi non nisi actus in genere indifferentes, non autem in specie: quia species defumuntur ab objectis; cumque hic indifferentiam ostendamus ex objecto, fit, ut ostendamus indifferentiam in specie.

OBJICIT 2. Arriaga. Non debemus voluntati ullam obligationem imponere sine illo fundamen-

P.
MLOD
WSKI
Act. Z:
VI

damento. Ergo pro sua libertate poterit etiam actus in individuo indifferentes ponere.

R E S P O N D E T U R. Fundamentum esse hoc, quia non est liberum voluntati, ut sine culpa, humano modo non operetur, quo modo si operetur, bona erit actio, adeoq; nulla indifferens.

O B J I C I T 3. Idem. Fricare caput ob naturae commoditatem, neq; est bonus actus: quia ut alii urgent, non sit ex motivo virtutis: nec est laude dignus: nec est materia voti: non etiam est actus malus, quia aliis caderet sub absolutionem.

R E S P O N S U M in Ethicis fricationem capit factam ob naturae commoditatem, esse bonam: quia conformem dictamini rationis, dictantis faciendum aliquid, ob naturae commoditatem. Consequenter esse etiam hoc laudabile: quamvis id usus non ferat: eò quod laudanda censuerunt homines debere esse singulare. *Suar. Lib. 2. de voto c. 4. n. 5.* censet actum ex sua specie indifferente posse esse materiam voti, modo ciadjungatur bona intentio.

O B J I C I T U R 4. Actus fricandi caput sine fine praedicto, nulli opponitur virtuti: Ergo non est malus.

R E S P O N D E T U R. Esse illic oppositionem ad dictam rationis, quidquid sit, an detur specialis virtus, ad talia dictamina attendens.

O B J I C I T U R 5. Multi actus exercentur ex opinione probabili, sed hi sunt indifferentes in individuo.

R E S P O N D E T U R. Negando Minorem, quia rationabile est sequi opinionem probabilem.

Quid sentiendum de actibus supernaturales?

Restat decidendum, an dentur actus indifferentes in specie & individuo supernaturales tamen? *Suar. dicit 1.2. Tr. 3. d. 9. s. 2.* hanc questionem se primum movisse: sed Ripalda disp. 64. dicit, se illam exposuisse discipulis 1624. cum tamen suum illum tomum ediderit *Suar. 1628.* Quidquid sit de historia, negat cit. *Suatez*, posse dari actus supernaturales in specie indifferentes cum *Turriano* & *Salaz*: licet hic loquatur cum aliqua distinctione. Affirmat *Ripalda* cit. & *Oviedo* n. 46. cum *Arriaga* n. 27.

Ad decadendam difficultatem

N O T O 1. Non implicare actus supernaturales in specie indifferentes. Ratio: Tum, quia ex una parte, ut suppono ex materia de supernaturalitate, Actus supernaturalis non requirit objectum supernaturale: quo posito: si dantur objecta actus naturalis, quae nec sunt bona vel mala: poterit dari actus supernaturalis circa illa versans, adeoque indifferens quoad speciem. Unde est argumentum à pari: Potest esse actus naturalis indifferens quoad speciem: Ergo & actus supernaturalis poterit esse talis. Tum, quia hoc, quod est praescindere mystaces ob re-

verentiam sumendi calcis, potest esse actus supernaturalis, & tamen versans circa objectum de se nec malum nec bonum. Tum, quia immemor nos patres spirituales ad minutias operum Deo offerendas instigarent, si illæ ut plurimum indifferentes ex objecto, non possunt exerceri actione supernaturali.

N O T O 2. Non dari tullos actus supernaturales indifferentes in individuo. Tum, quia nondantur naturales ejusmodi: Ergo nec dabuntur supernaturales. Tum, quia Patres, quando loquuntur de actionibus supernaturalibus, loquuntur semper de iis tanquam de bonis. Tum, quia congruit, ut ea, quæ optimus artifex Deus tanquam causa specialis facit, sint bona, ostendantque artificem.

N O T O 3. In alio rerum ordine, supposito, quod possint fieri actiones humanæ, & tamen in individuo indifferentes, possit dari actio supernaturalis in individuo indifferens. Ratio, tum quia ex una parte dari possit actio naturalis in individuo indifferens: ex alia parte non esset ratio, cur non etiam possit fieri supernaturalis. Tum quia, quod Deus non possit esse causa supernaturalis peccati; vertat ejus Sanctitas: quia non potest esse causa specialis mali: sed quare non potest esse causa specialis, rei indifferens. Tum, quia nec ex ratione generica, ut sic supernaturalitatis habetur, ut sit aliquid bonum moraliter: dantur enim de facto supernaturalia, quæ tamen non habent ullam honestatem moralis: qualis est actio conservativa quantitatis, sine omni subjecto. Nec etiam id habetur ex ratione specifica; quod enim hujus fundamentum? Ergo non implicabit actio supernaturalis in alio rerum ordine indifferens in individuo, si cateroqui talis actus non repugnet in ordine naturali.

DIFFICULTAS II.

De Bonitate vel Malitia Actuum ex Circumstantiis.

P RÆM I T T O 1. Frequenter meminisse Aristotelem Circumstantiarum, illasq; appellat singula in quibus est actus. Quænam autem sint ista singula, sic explicat Eth. c. 1. Considerandum igitur est, quid & quis, & circa quid, aut in quo agat. Interdum etiam quo instrumento, & cuius causa, usulatus: & quomodo, ut sensim an vehementer: habet enim omnia, nisi insanus sit, nemo ignorat. Infraautem subdit: Cum in omnibus igitur his, in quibus est actio, ignorantia contingat, sit, ut qui aliquid ex his ignoraverit, in vitiis egisset dicatur. In hoc extenu duo videntur esse Contradicторia: Nam affirmit Aristoteles, has etiam circumstantias neminem ignorare nisi insanum, ponit postea in his omnibus ignorantiam contingere. Priori parti soli institutus *Vasq. 1. 2. d. 30. n. 12.* ex quo inferit, Aristotelem non eo sensu accepisse circumstantias, quo Theologi; quia Theologi accipiunt illas

Disputatio VI.

157

illas pro accidentibus actionis. Arist. autem non accepit. Quod probat Vasquez. Quia per circumstantiam Quis intelligunt Theologi non substantiam personæ, sed qualitatem, dignitatem, &c. Arist. autem intellexit substantiam personæ. Quia hæc sola non potest nisi ab insano ignorari: Cum tamen multi dignitatem suam & qualitatem ignorant. Idem probat de Circumstantia Quid: Nam nomine hujus apud Theologos venit solum prædicatum accidentale objecti, v.g. magnitudo, intensio &c. & tamen Arist. intellexit substantiam objecti: Nam in exemplum ponit præditionem Mysteriorum Cœreri, secreti autem revelatio spectat ad substantiam actionis. Sicque de reliquis discurrit Val. Secundæ autem parti adhæsit cum communis Suar. Arriaga d. 13. n. 3. interrq; Arist. intellexisse circumstantias, quales cognoscunt Theologi: quia nomine Circumstantia Quid intellexit Aristot. id, quod aliquis ignore non potest, ut ostendunt illa verba allata: Nemo autem substantiam suæ personæ ignorat, nec ignorat se esse lapidem, cum sciat se esse hominem. Posuit tamen Aristot. etiam Circumstantias, ex quibus in ipsis agentibus potest variari actio, sed non ex substantia personæ variatur, sed ex accidentalibus perfectione; Ergo hanc intellexit. Exemplum de revelatis mysteriis Cœreri non convincit: Quia ratio secreti potest esse accidentalis interdum circumstantia: ut cum situr hoc vel illud aliquem dixisse, & nescitur, voluisse, hoc esse secretum. Circumstantia estim filicidii potest esse accidentalis homicidio. Conciliat hunc utrumq; locum Arriaga, quod si omnes simul circumstantiae non possint esse ignota, licet possint esse ignota non nisi aliqua.

PREMITTO 2. *Quenam sit divisio Circumstantiarum.* Alias sunt circumstantia Physica, alia Morales. Et ita circumstantia est Physica manœccidisse, quæ non est moralis: parum enim refert, nisi forte ex aliquo accidenti, ut si homicidia, magis sub crepusculum inhibeantur. Cum hoc tamen stat, ut sint aliqua accidentia physica, quæ respectu actus physici sint accidentia, respectu autem actus moralis sint essentialia. Sic v. g. libertas actui physico est circumstantia accidentalis, actui autem moralis essentialis. Rursus Circumstantia morales dividuntur in Circumstantias tenentes se ex parte objecti, & ex parte actus, tenentes se ex parte actus sunt illæ. Quis, Quid, Ubi, Quibus Auxiliis, Cur, Quomodo, Quando. Denique in Circumstantias mutantes speciem & aggravantes. His præmissis, sit

Punctum Difficultatis I.

An dentur Circumstantia Actus moralis. Et quomodo nectantur cum Actu?

A dentur Circumstantia actus, divisi sunt Autores. Nam aliqui dicunt dari quidem

circumstantias actuum physice spectatorum, sed nullas actuum moralium: eò quod circumstantiae actus moralis, sint vere specificative illius, & essentiales actui: Citatur pro hac sententia Alensis, Durand. Navarr. Alii concedunt circumstantias actui externo, non tamen interno, talis fuit Gabr. Occ. & innuit Durand. Differunt hæc duæ sententia inter se, quod prior actui ut sic, modo physice spectetur; tribuat circumstantias; adeoq; tam actui interno quam externo. Posterior autem loquitur de solo externo actu, qui independenter ab interno, non habet proximè bonitatem vel malitiam, habet tamen fundamentaliter & remotè. Ad eum modum, quo unus paries albus, non est nisi fundamentaliter similis, licet non proximè & formaliter. Sed contra.

DICENDUM est. *Dari Circumstantias actuum humanorum moraliter spectatorum, easq; tam specificantes, quam aggravantes.* Circumstantiae aggravantes sunt vere circumstantiae & per modum accidentium se habentes: Circumstantiae autem specificantes, non sunt vere circumstantiae & accidentia, quia tamen adveniunt actui jam in se ceteroqui specificato, vocantur circumstantiae: ut cum factilegium advenit furto. Vel certè vocantur ex eo circumstantiae: quia sunt accidentia actus humani secundum se spectati: sicut accedit animali rationalitas: Neque enim animal vi essentialiæ suæ, est rationale.

PROBARI 1. solet conclusio. Quoad hanc partem quod dentur circumstantiae mutantes speciem: quia usui corporum propter deletionem, accidentale est, quod sit aliena, vel non aliena; & tamen usus alienæ, est distinctus ab usu non alienæ. Sed

RESPONDERI potest. Hoc ipsum fuisse probandum, diceret enim aliquis actum cum aliena, ab actu non cum aliena, differre intra eandem speciem, sicut furtum majus & minor.

Quod autem dentur circumstantiae aggravantes. Rationem communem dat Ov. T. 4. cont. 2. n. 23. Quia dantur circumstantiae, quæ ad rationem actus moralis accidentaliter pertinent, eò quod nec primò speciem constituant, neque novam malitiam specie distinctam adferant.

RESPONDERI etiam huic rationi posset, quod illæ circumstantiae non accidentales sint, sed specificantes actum moralem. Hinc aliter

PROBATUR 2. Conclusio Auctoritate S. Th. & recepta doctrinâ jam in Scholis.

PROBATUR 3. ratione. Specie ea distinguuntur, quæ notabiliter distinguuntur, sed dantur aliquæ circumstantiae notabiliter distinguentes, alia non notabiliter distinguentes; Ergo dantur circumstantiae mutantes speciem, & aggravantes. Min. probatur: circumstantias alias facere notabilitate differre, est facete, ut

P.
ALOD
WYSKI
Act. Z:
VI

re, ut in actione vel objecto reperiatur aliquid tale, quod idem, vel illi aliquid æquivalens, non reperiatur in alia actione, vel objecto: Contra autem, alias circumstantias non facere notabiliter differre, sed solum aggravare; est non adferre actioni vel objecto aliquid tale, quod idem vel æquivalens non reperiatur in alio, sicut dictum est in Anomasticis. Sed dantur tales circumstantiae. Quod ipsum probatur. Quia in simplici fornicatione est usus corporum, non secundum educationem prolis, nam in adulterio est etiam idem: quia tamen adulterium adfert circumstantiam usus non suæ, quam non habet fornicatio; fit, ut usus non suæ, sit circumstantia specificans. Jam autem quod sit uxor Pauli vel Andreae, id non addit malitiam, sicut Paulus & Andreas inter se non distinguuntur specie. Et quamvis distinguenterur specie, ad considerationem moralem non adferrent prædicatum speciale. Sicut bestialitas non distinguitur specie, cum quoque animal fiat. Jam autem sive furoris decem, sive viginti; erit circumstantia aggravans: quia licet hæc physice differant, in consideratione tamen morali nullum speciale prædicatum adferunt. Reliqua petantur ex regulis de dignoscendis his circumstantiis.

OBJICITUR 1. ex S. Th. 1.2. q. 18. a. 6. in corpore. Sed illo loco hoc tantum dicit S. Thom. quod accidens respectu cuius est accidens, da respectum non possit, secus respectu cuius non est accidens. Et ita in justitia respectu intemperantia est accidens, secus respectu adulterii.

OBJICITUR 2. Quod est per modum objecti voluntatis, estque volitum, non est circumstantia respectu illius actus; sed quidquid augget bonitatem vel malitiam debet esse per modum objecti voluntatis. Ergo

RESPONDETUR. Id quod respectu uno, potest se habere tanquam circumstantia accidentalis, potest etiam proponi tanquam circumstantia, adeoq; & appeti, consequenter non erit motivum voliti, sed circumstantia motivi.

OBJICITUR 3. Nulla est regula discernendi, quod aliqua circumstantia sint mutantes speciem & aliæ aggravantes.

RESPONDETUR. Negando assumptum. Porro,

1. REGULA discernendi circumstantias specificantes ab aggravantibus traditur à S. Th. 1.2. q. 18. n. 11. in corpore. Quod scil. circumstantia aggravans præsupponat jam malitiam, circumstantia autem dans speciem, non præsupponit illam malitiam sed adfert: Hoc ut defendatur; Tenendum est. Intemperantiam v.g. posse esse circumstantiam aggravantem, interdum circumstantiam mutantem speciem. Erit circumstantia dans speciem, si non præsupponat aliam malitiam ante se: Et ita, quia comedere multum, quamvis præsupponat come-

dere parum, quia illud comedere parum, non est malum sed bonum; fit, ut comedere multum sit circumstantia mutans speciem: non enim præsupponit malitiam ante se: Quia autem posito quod comedere s. sit multum, evenire potest, ut quis comedat octo; Sed quia illa comedio 8. præsupponit ante se malitiam comestiois s. fit, ut illa circumstantia comestiois, ut 8. sit nonnisi aggravans. Unde etiam malitia v.g. furti mortalis, cum non præsupponat ante se malitiam ejusdem rationis, hoc est malitiam mortalem; fit, ut acceptio multum det speciem. Sed supposito quod accepis 10. quod est mortale, si accipias 20. erit circumstantia nonnisi aggravans: quia 20. acceptio præsupponit mortalem malitiam in acceptio 10. inclusam. Malitia etiam sacrilegii non præsupponit ante se irreverentiam rei sacrae, licet præsupponat acceptioem alieni: Unde fit, ut sit circumstantia mutans speciem.

2. REGULA quam ponit cit. Oviedo n. 25. Quæ regula in hoc tandem ultimò resolvitur, quod scil. ex sint circumstantiae mutantes speciem, quæ dicunt diversam habitudinem oppositionis ad diversum principium, & ita usus non suæ in adulterio opponitur huic principio: non licet uti alieno, fitq; ut illa circumstantia sit mutans speciem. Quia autem eidem principio opponitur accipere mortaliter 10. & accipere mortaliter 20. fit, ut hæc circumstantiae sint aggravantes.

3. REGULA est. Quam tradit Arriaga: Tunc à circumstantia extrahitur actus ad novam speciem, quando circumstantia est contra distinctam virtutem, ab ea, contra quam est substantia actionis: & ita circumstantia acceptio rei sacrae, est circumstantia mutans speciem: quia extrahit actionem, ut cum deberet esse contra solam justitiam, opponatur etiam religioni. Hæc regula indiget hac modificatione: quod scil. hæc species debeat accipi quoad specificationem non subalternam, sed atomam: quia unus idemque actus peccaminosus est contra obedientiam & reverentiam Dei.

DICENDUM est 2. Actum internum bonum ratione objecti & circumstantiarum non posse transire in malum. nullà variatione positâ, & è converso.

PROBATUR 1. Conclusio. Impossibile est transire à contradictrio ad contradictriorum sine sufficienti mutatione, ut alibi probatum. Sed hic nulla esset mutatio; Ergo nec transitus à bono in malum.

PROBAT 2. Oviedo. Ut actus sit bonus, debet respicere honestatem objecti, addo & circumstantia, sed actus malus ex objecto, aut circumstantia afficiente objectum, non potest respicere honestatem propter ipsam. Ergo actus internus malus non potest transire in bonum v.g. nulla variatione positâ.

PROBATUR 3. Quia si actus malus transiret in bonum, vel retineret suam malitiam, vel non

R.
Thi.
ziano
Tib.
D.

non retineret? si non retineret, ergo non ille est; sed alius, si retineret; Ergo bonus non est: quia bonum est ex integra causa. Mutatis enim circumstantiis potest actus bonus moraliter esse, non moraliter bonus; Ut si fiat necessario cum ante fieret liberè. Imò potest fieri malus moraliter accedente aliqua circumstancia: Sic eadem comedens ob sanitatem est bona, titulo disobediendi mala.

Ex occasione haec tenus dictorum, inquiret: An quando non presupponendo malitiam ejusdem rationis, & interdum nullam, sed ullam adferendo, constituitur aliqua actio in ratione mala, an inquam illud constitutivum in ratione mala, sit adhuc verè circumstantia? Affirmat Arr. cit. n. 17. Negat Vasq.

Sed possent conciliari dicendo, quod circumstantia illa si comparetur ad ipsum actum, qualis tunc absolutè evadit, non sit circumstantia vere; licet sit verè circumstantia, si comparetur ad moralitatem antecedentem. Prioris partis ratio est, quia circumstantia verè non est essentia actionis, illaque ablatâ, debet posse permanere, vel saltem intelligi, eodem modo quod substantiam, se habere, illa actio: hic enim est conceptus verè circumstantia. Jam autem circumstantia, primò extrahens ad rationem mala actionis, est de essentia illius actionis, illaque ablatâ, non intelligeretur esse mala. Ergo non est verè circumstantia.

Partis Ratio est. Quia si cogitet præcisè aliquis de hoc capite, quod comedere carnes, profic illius sanitati, nihilque cogitet de die Venetiis, hic actus habet suam moralitatem, defumptam ex honestate satisfaciendi sanitati, accedit advertentia, quod dies ille sit dies Venetiis, velit tamen comedere, hæc formalitas comparata ad priorem est verè circumstantia: Ratio, quia est verè accidentis illius, habetque se ita sicut rationale ad animal, vel dulce ad album. Unde consequenter dici potest illam moralitatem posse manere, & advenire illi hanc alternam. Ratio, quia nulla est incompossibilitas inter has duas moralitates, quin secum stare possint, quid enim repugnat talem actum fieri, et quidem hoc communum sanitati, sed malum anima, comedam tamen. Illaque moralitas comedens propter sanitatem fuit bona in individuo & non indiferens, ut volunt aliqui.

Est quidem verum duplēm indifferentiam posse in illa comedione spectari; Prima est indifferentia, quod possit motivo malo vitiari, hæc indifferentia fuit in illa comedione, tolliturque tunc. Alia indifferentia cogitari potest, quod illa actio non fuerit facta secundum regulam bona vel mala operationis, hæc autem indifferentia actuum in individuo jam est supra negata, sed fuit determinatio ad rationem bonæ actionis, quæ etiam tunc manet.

Est verum, quando unum elementum convertitur in aliud, non manere jam tunc elementum: quia non manet forma elementi: Sed in praesenti manet adhuc forma prioris moralitatis, nempe satisfaciendi sanitati, manens vel insc, vel in simili sibi actu.

Punctum Difficultatis 2.

Vtrum Circumstantiae, ut formalent actum, debeant esse intentæ?

Alli eundem titulum sic proponunt: An ad bonitatem formalem actus requiratur tendentia in objectivam honestatem, propter illam ipsam. Utraq; quæstio est libi affinis. Non debere intendi docet Sal. Montef. Lorca, Cornejo Hurt. Oppositum Vasq. Suar. Occ. Cont. 3. n. 25. Arriaga d. 15. n. 37. Tann. d. 3. q. 2. dub. 3. Utraque pars convenit in hoc, quod illæ circumstantiae debeant esse præcognitæ, idque ob rationes, quæ dictæ in materia de Ignorantia.

DICENDUM est 1. *Vt actus sit bonus circumstantia ex parte objecti se tenentes debent esse formaliter & directe volite.* Est difficilis ratio conclusionis inventu. Pensandæ erunt variorum Probationes.

RATIO 1. ex Arriaga d. 17. n. 31. Quia si illæ circumstantie directe non amarentur, nec amarentur indirecte, & tamen concedi debet saltem indirecte illas amari, quomodo enim spectarent ad voluntatem? seq. prob. quia cum independenter ab ea circumstantia supponatur bonitas in objecto, ratione cuius illud amat, non possumus dicere, actum illum esse virtutem ejus circumstantia amorem, nisi habeat aliquid de novo, ratione cuius in eam feratur.

RESPONDERI potest. Haberi illic aliquid de novo virtualiter ad actum: quod virtuale in hoc stabit, quod scil. ametur directe objecti honestas, quamvis advertatur ita circumstantionata, intervenitque tunc voluntarium indirectum.

RATIO 2. *Quia plus requiritur ad bonitatem, quam ad malitiam;* Ergo, si sufficit ad malitiam indirectum voluntarium, requiretur directum ad bonitatem.

RESPONDERI potest. Illud plus quod debet reperiri in actu bono, non esse determinatum: Unde quodcumque plus ostendetur satisfiet Axiomati, si forte sit Axioma: nam de hoc dubitat Arr. citatus. Porro plus requisitum ad bonum in hoc stare poterit, quod ad reddendum actum malum sufficiat vel una circumstantia mala, ad actum autem bonum non sufficit, sed debet esse bonum ex omni circumstantia. Rursus, omne bonum debet esse contractivum entis, debet adferre aliquid, quod in ente secundum se spectato non sit: quia autem malum non contrahit ens, & si contrahit, contra-

P.
ALOD
WISKI
Act. Z:
VII

hit per defectum, adeoq; nihil adferendo; sit ut plus requiratur ad bonum, quam ad malum.

RATIO 3. est Oviedi n. 42. Qui tribueret eleemosynam propter levandum miseriam pauperis, etiamsi prævideret ratione eleemosynæ accepta à paupere, alia bona opera esse ab illo præstanda, malave vitanda, dum voluntas nullo modo curaret de bonis secuturis, actum meliorem moraliter non elicret: quia objecta non tribuunt bonitatem auctibus per imputacionem, sicut tribuunt malitiam, sed per tendentiam positivam in ipsam honestatem.

RESPONDERI potest. Hoc ipsum negari, tribui honestatem per ipsam nonnisi tendentiam in bonum. Adhuc autem hæ circumstantiae distinguuntur à circumstantiis tenentibus se à parte operantis, ipsa sui conditione, licet convenienter in modo sua attingibilitatis, casu quo sufficeret utrasque indirectè attingere.

RATIO 4. est ab auctoritate Aristotelis 2. Eth. c. 4. quam proponit cit. Tann. ex variis versionibus.

RESPONDERI potest. Feliciani translationem dicere hoc solum, quod res non tantum bona & justa fieri debeat, sed & bene & juste: sed inde non probatur solum indirectum voluntarii, non sufficere ad derivandam honestatem.

Versio quâ utitur S. Th. in Eth. hoc habet, quod ad participandam honestatem sufficiat, si qui agit aliquo modo effectus agat: sed hoc verificaretur, etiamsi ponatur indirectum voluntarium honesti. Argiropilus vult ut bonum quis sciens & eligens faciat: sed cur non sufficiet indirectè velle?

Dificilior est versio Perionii, quia ille dicit, quod debeat esse eligens propter ipsa. Sed concedi potest, illum quidem sic vertisse, Græcum tamen textum id non depositare, tantum enim dicit, quod debeat esse eligens: stat autem elecio, quamvis sit circa aliquid, nonnisi indirectè versans. Fortè etiam Perionius ly propter ipsa accipit prout significat, quod eligens non debeat cogiab alio, & non accipit ly propter ipsa opponendo illud ad volitum indirectè.

RATIO 5. Tanneri. Commune hoc est habitibus intellectualibus, ut actus ab illis eliciti, non ferantur in suum materiale, nisi sub propria ratione motivâ; Ergo idem dicendum de virtutibus, propria autem ratio earundem est ipsa met propria cuiuscunque virtutis honestas.

RESPONDERI potest, argumentum probare, etiam malitiam objecti, debere semper intendi indirectè. Deinde sicut non semper objectum directè attingitur, & tamen salvatur formalitas cognitionis; Ergo etiam salvâ ratione bonitatis poterit bonitas indirectè intendi. Denique disparitas dari potest, quia nisi objectum materiale attingat intellectus sub sibi propria ratione, non erit ullum specificativum actuum, & distinctivum eorumdem: & ita si sub formali

Ethicæ, etiam Physica attingeret actus voluntatis, hoc ipso ille actus Physica, esset jam actus Ethicæ. Quamvis autem voluntas etiam indirectè attingat bonitatem, habebit sufficiens sui distinctivum. Unde quamvis non sufficiat fieri in solum materiale virtutis, sufficiet fieri indirectè in formale, eritq; adhuc actus bonus & ex integra causa: quia bonum est quod appetitur, nisi oppositum probetur, de quo infra.

Quod autem dicit Tann. verum virtutis moralis actum procedere ex prudentia quæ respicit honestum, non autem utile: id etiam non convincit: Cur non enim poterit attendi nisi indirectè ad honestatem: Præcipue cum prudentia extendere se possit etiam ad utile, licet non tanquam ad proprium bonum. Actus autem v. g. indirectè volens abstinentiam potest dici, quod generet novum habitum: sicut aliis est habitus directe & oscens patrem, & aliis nonnisi indirectè attingens eundem.

Quanquam posset dici, quod idem habitus tunc generetur, sicut etiam concedi potest, quod si una honestas directè ametur, & alia indirectè, quod tunc non tam ipsa ametur, quam illud aliud; negando tamen, quod etiam illa alia non ametur, & quod indirectè amata non sit formalisativa honestatis in actu, licet alio modo.

Bene etiam addit Arriaga, quod si ad gratitudinem sit requisitum dare propter motivum quod petatur ex ipsomet accipiente, sequitur, quod pro eleemosyna data, amore Dei, nemo teneretur gratias agere, quia daretur non intuitu accipientis, sed Dei. *Interim sic*

PROBARI potest Conclusio: quia si praecognitæ boni objecti circumstantiae non amittuntur directè, cum possint amari, hoc ipso non esset illa bona actio: negatio enim directi amoris, non posset honestari. Quod ipsum probatur. Negatio amoris directi circa circumstantiam aliquam in honestam, non potest ponni, nisi actione quæ in se præcise spectata sit bona: sic v. g. qui nollet comedere carnes sub hac formalitate, quia sunt prohibite, ponere actionem bonam; Ergo etiam negatio amoris directi, verantur circa circumstantiam aliquam honestam, non potest ponni nisi actione, quæ in se præcise spectata non sit bona. Et sicut quando nolimus in honestam circumstantiam, proportionatur actio objecto, estque exinde præcise spectata, bona; ita cum bono improportionata ponatur actio, nempe nolitus amoris, non erit actio illa bona: quia haec debet esse ex integra causa.

OBJICITUR I. Sufficit ad contrahendam malitiam indirectè appetita malitia; Ergo & ad contrahendam bonitatem sufficer eandem indirectè appetere.

RESPONDETUR. Disparitatem esse, quia si aliquis non nisi indirectè amaret bonum, hoc ipso non esset illa bona actio: quamvis autem non nisi indirectè ametur circumstantia mala, salva-

Disputatio VI.

161

silvari adhuc poterit ratio malæ actionis: nam enim est ex singulis defectibus. Deinde non sunt multiplicanda entia sine necessitate, adeoq; nec requisita ad constituendum aliquid in ratione formaliter mali: est autem necessitas, ut bonum sit ex integra causa.

Aliam dat disparitatem Arriaga; quia malitiam potest esse aliter volita, quam indirectè: non enim malum ut malum potest amari. Unde inferrur id sufficere, ut derivetur in actum; alioqui nullus unquam posset esse actus malus, non dicamus bonitatem indirectè amari: & brevi id negemus, non potest tunc dare bonitatem actui; quia habet se planè per accidens repositu operantis, perinde ac si ibi non esset.

Objicit 2. Montefino. Si est neccesse amabilitatem propter se: Ergo, qui minus bonus v.g. eleemosynam eligit propter Deum, & qui eligit propter eundem Martyrium, non plus merebitur.

RESPONDETUR. Posse tribui ipsis mediis honestatem majorem, quantumvis dici possit, si exuta sint paria, utrumque æqualiter meaturum.

Objicitur 3. Ergo Deus, quia non amat objecta virtutum propter illa, sed propter se, non habebit actus virtutum moralium.

RESPONDETUR. Habitum, quia moveatur etiam honestate.

Quando charitas dicitur forma virtutum, non eo sensu dicitur, quod omnium formale motivum sit, sed quod sine gratia factæ virtutes non sint virtutes formatæ & meritoriae. Cærum quando indirectè aliquid boni volumus, id volumus ita, ut positivo actu vellemus illud non esse, eo casu, nihil augeretur meriti, alias nolentes fieremus boni: si autem non refellatur illa bonitas, indirectè tamen appetatur, auget non multum meritum.

DICENDUM 2. Ad contrahendam malitiam sufficere indirectè ferri in circumstantiam annexam.

PROBatur. Quia ex communi sensu recepta doctrina, quinovit hanc esse alienam, vel letique illam non esse alienam, abutitur autem illa, verè est adulter, & tamen non fertur directè in circumstantiam alienæ. Ergo ad contrahendam malitiam sufficiet indirectè voluisse.

Quod ulterius sic resolvit Arriaga, quia non aliud habet objectum materiale voluntas, quam quod amat ut medium utile ad finem intentum, ad finem autem delectationis carnalis quod adulter intedit, non est medium utile quod sit aliena.

Neque tamen sequetur, ut inferebat Cajet. fore infinitas malitias in peccato: Si enim infinitæ non præcognoscuntur, quomodo infinitæ erint indirectè volitæ? Per hoc tamen non ergo transcendentes malitias plures in eodem peccato inveniri.

Utraque Conclusio tandem in hoc princi-

pium redit. Quia cùm bonum sit perfectum perfectum autem carens defectu, hoc ipso si habetur defectus, malum erit, adeoq; si habeatur defectus circumstantiae dishonestæ etiam indirectè volitæ, erit defectus non quidem tantus, nec ita explicitus, atque si ipsa circumstantia dishonesta directè appetetur, sufficiens tamen, ne ab illa specie malitiae extrahatur, malum enim est ex singulis defectibus. Econtra si non habeatur perfectio directè volitæ circumstantiae honestæ, refuteturq; illa virtualiter, ex circumstantia illa nulla refundetur honestas, ut dictum suprà. Si autem non refellatur illa honestas, complacentia in illa ut supponitur deliberata, augebit quidem meritum aliquo modo, sed non constituet in ratione formaliter illius virtutis, qua posset haberi, si circumstantia illa directè amaretur; idque ideo, quia si esset illi actus bonus, illoq; genere bonitatis, careret defectus in illo genere bonitatis, quo carere illi proprium est, & tamen non caret defectu directi amoris.

DICENDUM est 3. Circumstantias tenentes se ex parte ipsius actus alias non esse prænoscendas, ut tribuant bonitatem vel malitiam.

RATIO. Quia sive quis noscat se habere Deigratiæ, sive non noscat, habeat illam tamen, semper elicit opus gratiosum. Dixi alias circumstantias, quia si quis se humiliaret nesciens se esse Regem non tantum mereretur. Tunc autem circumstantia. Quis saltem implicitè nosci debet, quando defectus notitia mutat in sensu prudentum moralitatem.

Circumstantia Quid pro quantitate sumpta, debet etiam esse prævisa & indirectè saltem volita. Ratio, quia si quis furaretur gemmas putans esse pisa, non peccaret tantum, ut volens furari gemmas.

Circumstantia UBI & QUANDO, nisi sit directè volita, nec bonitatem, nec malitiam auget: parum enim refert sive die Dominico, sive in Polonia, sive alias furetur quis.

QUANDO tamen sumptum pro duratione sive noscatur, sive non noscatur auget moralitatem: major enim malum, est diutius idem voluisse.

Circumstantia QUOMODO. Si sumatur pro intentione sive noscatur, sive non, auget moralitatem: quia sive noscas, sive non noscas te amare ut 8. amabis ut 8.

QUIBUS AUXILIIS. Denotat personas & instrumenta: hæc circumstantia interdum præcognita auget moralitatem, ut augetur in Sodomia, si fiat cum persona sacra: interdum non auget, parum enim interest, quo genere ferri aliquis occidatur.

CUR. Sumptum pro fine extrinseco, saltem indirectè prænosci debet.

Ratio, quia cùm finis moveat intentionaliter, quomodo id præstabit sine præcognitione.

• 3 DIFFI-

P.
ALOD
WYSKI
A.e.Z:
VI

DIFFICULTAS III.

An sumatur Bonitas vel Malitia à fine?

PRÆMITTO I. Non posse dici, quod finis sit circumstantia aggravans: quia hæc est accidentalis, & tamen finis non se habet tanquam accidentis, respectuationis. Non etiam finis est circumstantia mutans speciem, quia primò illam constituit: neque enim in intentione, ante finem, præsupponitur specificatio.

Procedit autem id de fine intrinseco non de extrinseco. Actio exterior respicit finem non nisi tanquam circumstantiam: quia eadem manere potest, ob quemcunq; finem fiat: non erit autem eadem entitatè intentio ex alio fine; respectus enim unius finis, non est respectus aliis finis.

PRÆMITTO 2. Posse ab una eademq; intentione, duos non solum inadæquatos, sed etiam adæquatos fines respici. Ratio, quia assensus conclusio-nis potest haberi ex duabus præmissis inadæ-quatè concurrentibus, & propter duo motiva æqualia, potest eidem objecto assentiri intellectus, cur non ergo & voluntas. Porro illa plura motiva non se habebunt, ut componentia eundem actum, neq; tanquam partes integrantes ejusdem, si enim actus inadivisibilis est, quo modo partes componentes habebit: sed erit illic non nisi inadivisibilis tendentia in plura objecta, quæ sunt extrinseca aetui: & nec in tenden-tia, nec in se identificantur sibi; ad eum planè modum, quo dum dico, Petrus non est lapis, eadem inadivisibilis entitas est expressio & Petri, & lapidis; licet nec Petrus, nec lapis, inter se iden-tificantur, habentq; se in ordine ad illum actu n per modum non nisi termini, & objecti.

Posito autem, quod diversi fines diversis actibus attingantur, illi actus non possunt fieri unum identificatione: quia implicat duo distincta realiter identificari: non etiam possunt fieri unum, hoc est unitum; non enim ad se ordinantur ut materia & forma: nec possunt fieri unum unitate confimili ei, quæ contingit, dum intenduntur gradus spirituales: quia licet loca-liter uniri possint, non tamen unientur unione intensiva: quia illi actus cum sint circa diver-sos fines, sunt diversæ rationes, habentq; se sicut frigus & albedo, quæ se non intendunt: & etiam si essent circa eosdem fines coniungeren-turq; non se intenderent: nam intentione redidit aliquid magis operativum & efficax, ordinatq; entia ut se invicem juvent, nec æque se bene habent, si signatim ponantur. Jam autem una intentione non redderet magis operati-vam aliam, nec ordinantur à natura, ut se invi-cem juvent. Hinc nec depositent simul secum stare &c. Et sicut duæ visiones non faciunt magis visum sed pluries, ita & illæ cogni-tiones.

PRÆMITTO 3. Nullam actionem humanam esse sine fine. Ratio, quia omnis actio humana est voluntaria, si voluntaria. Ergo ex præcognitio-ne finis.

DICENDUM est. Desumi moralitatem actio-nis humanae à fine.

PROBATOR I. Quia actio formaliter mora-lis, accipit moralitatem ab objecto. Ergo & fine supple intrinseco. Finis enim intrinsecus & objectum verbis differunt.

PROBATOR 2. Ex absurdis, quia alijs seque-retur, omnes actiones esse æquales, à quo enim una præ alia attolleretur, si non ab objecto & fine?

PROBATOR 3. Consensu coœmuni Auditorum.

NOTA I. Quod attinet ad electionem me-diorum; vel intentio boni finis, est causa elec-tionis boni medii, & sic quod melius est medium, melior erit intentio; quia medium tunc transit in objectum: Et ita melior est intentio, titulo mortificationis exhaustiopus, quā in oculan-di terram, vel intentio esset causa electionis ma-li medii, & sics ipsa intentio erit quidem intentio boni, quia supponit finis ipse esse bonus, sed non erit bona: quia bonus est ex integra cau-sa; non esset autem ex integra causa, si involve-ret mali volitionem. Causa autem quo præse-ndat intentio efficax à mediis; relinquendo hoc scil. decernendum pro posteriori, si electio fiat mali medii, intentio transacta erit bona; quando enim fiebat, erat bona, quando autem facta, non potest non esse facta, qualis facta fuit, ade-que bona: si tamen adhuc duraret actu, debe-ret non continuari: quia jam non maneret bona, accidente scilicet circumstantia mala elec-tionis.

NOTA 2. cum Arriaga, si quis habeat bo-num finem, & eligat malum medium, minui malitiam ipsius medii: Ratio, quia quando of-fertur minus curari malitia, minuitur volun-tarium erga malitiam; hoc autem tum tempori-s fit: quia non eligit medium, nisi intuitu finis, qui censetur bonus. De hoc dubio vide Arri-agam D. 15. tota Sect. 6.

NOTA 3. Quid sit sentiendum: An bonitas, vel malitia electionis, præcisè ex mediis sumi-tur? Indubie sumitur ex medio malitia. Et sic si quis velit eleemosynam in sua intentione, & eligat furtum tanquam medium, electio illius est mala, quia est circa objectum malum, prole-quendo illud.

Sed præcisè à bono medio, desumiturq; bo-nitas electionis, & quidem bonitas novæ speciei? Negat Vasq. cum distinctione loquitur Suarez, sed affirms S. Thom. Tann. & cum illis Arria-ga, d. 15. n. 26.

RATIO, quia potest directè ipsummet illud medium attingi, adeoque potest voluntas illud propter se amare, non per exclusionem, ne re-feratur bonitas illius ad aliud, nempe finem; sed

Disputatio VI.

163

sed per exclusionem non attachmentis directe, potius illud directe appetendo: & cum etiam medium in se speciale bonitatem habeat, quare illa directe in se appetita, non adferet bonitatem speciale: sicut adferunt bonitas aliae. Et certe melius est eligere martyrium propter Deum summe dilectum, quam propter eundem eligere deambulationem; & tamen hic diversitas veniet nonnisi à medio.

Nec valet si dicas, in electione melioris mundi, crecere meritum nonnisi ratione intentio- nis, qua tunc est intensior; quia nullā positi majori intentione, non repugnat illam bonitatem defumi. Argumentumque factum procedit de tendentia in ipsum medium melius quam tale; ad quod per accidens se habet intentionis intentio. Urget etiam Arriaga, quod voluntatis pro sua libertate possit amare intense levem aliquam mortificationem & remissè valde amare aliam longè majorem; nullaque posita melioritate in fine, potest sequi melioritas a- dus, ex melioritate medii in se appetiti; pro curabiturque tunc majus bonum divinum, sed contentum nonnisi in meliori medio: cumque utilitas illius medii in finem, non in fine, sed in ipso medio habenda sit, ex ipso etiam medio, defumetur bonitas major.

DIFFICULTAS IV.

De Actibus essentialiter bonis vel malis.

ASSE RO I. *Actus intrinsecè bonus, seu non idèo bonus, quia imperatur, non potest reddi intrinsecè malus; sed neque actus intrinsecè malus, seu non idèo malus, quia imperatur, potest reddi intrinsecè bonus.* Idem assertum sic alii ponunt. *Dantur actus, quibus essentialis est sua morali- tates.*

RATIO 1. est. Quia eo casu & redderetur ille actus non bonus & non redderetur; redde- retur quidem ut supponitur; non redderetur autem; quia ad hoc contradictionis membrum verificandum nulla posset adferri sufficiens mutatio: velenum esset extrinseca, & sic intrin- secè non redderet objectum malum: non etiam intrinseca, quia quounque intrinseco alio de novo posito, jam non hic actus intrinsecè spe- catus erit malus, sed alius alia intrinseca dicens.

RATIO 2. est. Quia impossibile est, ut es- sentiae rerum mutantur. Ergo nec actus qui est essentialiter bonus, potest reddi essentialiter malus.

RATIO 3. Quia dantur objecta aliqua im- mutabiliter bona. Ergo & actus dabuntur im- mutabiliter boni.

ASSE RO 2. *Actum intrinsecè bonum vel malum posse reddi bonum vel malum non morali- ter.* Utor potius hac phrasi bonum vel ma- lum non moraliter, ut ostendam eadem in- trinseca prædicata manere actus, licet extrin-

secè vitientur. **RATIO** Asserti; quia idem actus manens cum sua intrinseca bonitate potest fieri necessariò; Ergo erit bonus non moraliter: quia actus bonus moraliter debet fieri liberè ut suppono; sed idem actus bonus potest fieri non liberè. Ergo. Quod etiam continget in odio Dei, si idem numero fiat in phrenesi, quod fieret in pleno potentiarum usu.

ASSE RO 3. *Posse actum intrinsecè bonum su- pernaturalem reddi extrinsecè malum ratione pro- hibitionis.* Circa hoc assertum divisi sunt Au- tores. Aliqui concedunt accidente prohibi- tione posse illum reddi malum; ita docuit Dur- randus, Capreolus, Vasquez, Tannerus, Hurtado, & post illos Ripalda d. 50. f. 8. Negat au- tem Suarez, Kon. Granado, Gabriel, & post illos Oviedo Cont. 7. n. 37. Alii autem cum O- viedo n. 45. concedunt actum supernaturalem posse prohiberi non tamen fieri malum. Alii concedunt, quod aliqui actus prohiberi possint, negant id de actu charitatis, in qua sententia fuit Basil. Legionensis, Lorca.

Et quidem quod Deus possit prohibere actum supernaturalem.

RATIO. Tum quia, ut urget Ripalda cit. si Deus non posset prohibere actum intrinsecè bonum eumque supernaturalem, id ideo esset, quia non potest odire bonum, sed sine ullo odio boni potest illum actum prohibere, quod ipsum probat; sine ullo odio actus supernaturalis, potest Deus nolle existentiam actus supernaturalis: libera enim est illius existentia. Ergo & prohibitione potest illam non-existentiam decernere. Tum, quia nulla in hoc repugnantia, possuntque Deo subesse rationes justæ, quibus moveatur, ad formandum hoc præceptum, v.g. etiam ad exercendum suum dominium circa objectum nullam involvens turpitudinem indi- gnam Deo. Tum, quia per multos ex oppositis potest prohiberi actus naturalis bonus; Ergo prohiberi poterit & actus supernaturalis bonus: immo videtur de facto intercessisse prohibi- tione aliquorum supernaturalium: est enim su- pernaturalis conversio Eucharistica, & tamen illa prohibetur fieri v. g. in peccato mortali, & si fiat, ratione illius prohibitionis, redditur ex- trinsecè mala.

DICES 1. Si posset prohiberi actus supernatu- ralis intrinsecè bonus, præceptum illud nullius valoris esset: quia daretur de objecto, quod non est transgressibile: & sicut præceptum da- tum Petro ut sit homo, est præceptum nullius valoris; independenter enim ab omni prohibi- tione oppositum non potest fieri: sic etiam sup- posita prohibitione actus supernaturalis, non posset jam fieri supernaturalis actus; involve- ret enim turpitudinem, cuius Deus specialis causa esse non potest.

RESPONDE TUR. Negando quod tunc in- volveret ille actus supernaturalis turpitudinem

P.
ALOD
WSK
A:et Z:
VI

intrinsecam, sed haberet nonnisi extrinsecam turpitudinem ratione prohibitionis; idem enim invariatus actus posset manere, etiam si non ficeret prohibitio. Unde ad illum actum secundum illius intrinseca, posset specialiter concurrere Deus, licet ad complacentiam in transgressione illius praecepti, Deus tanquam specialis causa, concurrere non posset. Specialitas porro in praesenti non in hoc stat, quod ad illum actum concurreret Deus cum inclinatione, sed quia concurreret concursu excedenti, quem tamen quantum ex illo nollet tunc fieri: sicut nollet quantum ex se Deus, ut fiat conversio Eucharistica, in mortali.

DIC 2. Non potest explicari, forene illus actus intrinsecè malus?

RESPONDE TUR. Non fore intrinsecè malum. Ratio, quia eadem in individuo conversione Eucharistica, posset fieri in gratia. Fore autem illum actum extrinsecè malum. Ratio est, Tum, quia actus qui procedit secundum meritata objecti, & nihilominus ultra illa sua predicata, habet aliquam dissonantiam, est actus extrinsecè malus, sed ille actus est talis, ut probatum supra, habetque annexam transgressionem praecepti: Ergo est extrinsecè malus. Tum, quia actus bonus, qui fit ob finem vanæ gloriae, est extrinsecè malus; Ergo idem in praesenti dicendum. Tum, quia malitia separabilis ab actu, est malitia intrinseca, sed illa malitia est separabilis ab actu: manens enim idem in entitate actus, posset fieri, si non esset prohibitio.

DIC 3. Si actus supernaturalis esset extrinsecè malus, posset etiam esse extrinsecè malus actus amoris Dei: hoc non potest dici, quia actus qui est conformis ultimo fini non potest prohiberi, ille actus est conformis ultimo fini. Ergo

RESPONDE T RIPALDA. Actum dilectionis non esse conformem ultimo fini; ita ut excludat omnem disformatatem etiam offendit venialis; licet excludat offendit mortalem: Quod si non excludit offendit veniale, poterit sub illa prohiberi.

DIC 4. ex Oviedo. Posita cognitione praecepti prohibentis illum actum, non potest esse ille actus honestus, destruiturque objectum illius honestum. Quod ipsum probatur. Quia objectum talibus circumstantiis affectum honestum non est; quia honestas ut sic, excludit quamlibet malitiam. Jam autem virtus eo ipso, quod inclinet ad hanc specificam honestatem, inclinat ad rationem communem honestatis, quæ dicit carentiam omnis turpitudinis.

RESPONDE TUR. In primis retrorquendo argumentum, quiscil. fieri possit, ut imperetur ab actu malo, actus bonus. Neque valet si diccas, disparitatem esse, quia actus imperans præcedit imperatum: Sic enim & malus finis, & notitia præcepti, & volitio transgrediendi pot-

est præcedere actum supernaturale. Directe autem dici potest, quod honestas ut sic, honestas inquam simpliciter, excludat malitiam ut sic; licet non excludat omnem malitiam honestas ut sic, communis ad honestatem simpliciter, & honestatem secundum quid. Tu autem nondum probas non dari honestatem ut sic, communem ad honestatem simpliciter, & honestatem secundum quid.

INSTABIS 1. Illud objectum judicatur simpliciter honestum, quod est conveniens homini ut rationali, & quod hic & nunc omnibus pensatis consonum est rationi; Ergo, eo ipso, quod objectum habeat circumstantiam prohibitionis, hic & nunc non censetur honestum.

RESPONDE TUR. Instantiam esse præter suppositionem: negamus enim esse illud objectum honestum simpliciter; quia non est exclusivum omnis turpitudinis, sed est honestum, si sumatur præcisè actus secundum motivum suum intrinsecum.

INSTABIS 2. Etiam si circumstantia cadat supra actum, & non supra objectum extrinsecè tamen afficit objectum, & facit ne objectum hic & nunc proponatur, ut honestum: quia ad hoc ut objectum honestè ametur, non est judicandum tantum cum honestate quasi intrinseca, sed etiam cum extrinseca honestate objectiva, ita ut judicetur hic & nunc ex omni capite capax esse terminandi actum simpliciter honestum, quod potest judicari, dum judicatur actum ad ipsum terminatum, fore dishonestum.

RESPONDE TUR. Posse tunc proponi objectum ut honestum intrinsecè; quod enim semel est honestum intrinsecè, semper est honestum intrinsecè cum hoc tamen stat ut judicetur dishonestum extrinsecè. Nego autem rectius ad honestatem intrinsecam, ut judicetur actus etiam extrinsecè honestus.

INSTABIS 3. Implicar voluntatem tendere in objectum propter sui honestatem, dum cognoscitur hanc esse quasi extrinsecè impediat, ad seipsum actui communicandam; hoc autem tum temporis fit.

RESPONDE TUR. Etiam tunc tendi in objectum propter illius honestatem, non per exclusionem omnis turpitudinis, sed per inclusionem honestatis intrinsecæ, in seipso directè attactæ. Negoque tunc non posse actui honestatem intrinsecam communicari.

DIC 5. Quando objectum indifferens prohibetur, jam non manet indifferens; Ergo nec actus supernaturalis prohibitus, erit bonus.

RESPONDE TUR. Disparitatem esse, quia nomine objecti indifferens, venit objectum, ne extrinsecè quidem prohibitum: Nego autem quod nomine actus intrinsecè boni veniat actus, ne quidem extrinsecè prohibitus. Quantum rigorosè loquendo objectum de se indifferens,

ferens, nunquam redditur intrinsecè malum, cum actus circa illud, posset fieri idem in entitate bonus. Illud quod in tali peccato habet intrinsecam malitiam, est non obediens superius, quod objectum non est indifferens ad malitiam.

Videtur tamen esse specialis turpitudo, ut factus extrinsecè malus, & tamen supernaturalis.

ASSERO 4. *Aliquem actum non posse reddi malum extrinsecè malitia mortali.*

RATIO. quia tale præceptum in aliquo actu esse impossibile transgressu. Quod ipsum probatur, quia non posset illud præceptum transgreedi quisquam mortaliter nisi habendo illum actum; sed datur talis actus, qui non potest haberi, quando est mortalis prohibitus; nempe auctus amoris super omnia, quia hic actus non stat cum mortali.

ASSERO 5. *Aliquem actum non posse reddi malum extrinsecè etiam malitia veniali.* Talis actus est v.g. nolle etiam venialiter transgredivi præcepta Dei.

RATIO. Quia habens talum actum, & peccaret venialiter, ut supponitur, transgredere enim præceptum sub veniali; & non peccaret; quia actus qui ne venialiter quidem peccare vult, non peccarur venialiter.

ASSERO 6. *Actum intrinsecè malum posse esse extrinsecè bonum.*

RATIO. Quia ex intentione bona potest eligi aliquid medium v.g. furtum ad dandam elemosynam; & cur tunc non erit actus ille extrinsecè bonus?

ASSERO. *Actum externum eundem posse de malo in bonum, de bono in malum transire.*

RATIO. Quia unus idemque actus exterius potest nunc à bona, nunc à mala voluntate impetrari.

DIFFICULTAS V.

An unus idemque actus possit bono & malo motivo simul moveri?

ASSERO 1. *Impossibile esse unum eundemque actum esse intrinsecè bonum & intrinsecè malum ratione ejusdem intrinsecè predicati.* Ratio, quia verificantur tunc duo prædicta contradictionia, de eodem, ratione ejusdem: nempe non esse bonum, esse bonum.

ASSERO 2. *Possibile esse unum eundemque actum, moveri motivo intrinsecè bono & motivo intrinsecè malo.* Est assertum post alios Ovidio cit. n. 36. post alios contra Arriaga d. 21. n. 10. & contra Epiphar & Rosmer.

RATIO. Quia ex una parte potest unus idemque actus, ut suppono ex Animasticis, pluribus motivis moveri, & ex alia parte nulla effugientia, quæ probet illa motiva coniungi secum non posse. Deinde, quia si ali-

quid obstaret asserto, maximè obstaret, quod bonum debeat esse ex integra causa: sed hoc non obstat: quia quamvis aliquo orto defectu non possit esse denominatio simpliciter boni, inde non sequitur, quod nihil jam boni habere possit; sic v.g. quamvis aliquis non possit denominari sanus, qui laborat dentibus, cum hoc tamen stat, quod possit habere sanos oculos. Argumentum item negativum non tantum non respuit, sed etiam depositum præmissam unam affirmativam: peccatum ipsum supposito, quod in negativo consistat, formaliter non respuit entitatem physicam auctus: & sic de reliquis. Ergo nec malitia motivi depositum exclusionem motivi boni.

Quod autem dicit Arriaga, contingere posse v.g. sanitatem in uno membro, aegritudinem in alio; quia illæ partes sunt distinctæ realiter non convincit. Nam quod potest esse ratione partium distinctarū realiter, cur non potest esse ratione etiam finium, & motivorum distinctorum realiter? Et sicut unum eundemq; realem actum potest specificare ens & non ens; ut si dicam indivisibilis actu, ens dicit negationem non entis: cur etiam eundem actum specificare non poterit duplex motivum bonum & malum.

ASSERO 3. *Actum illum non fore simpliciter bonum.*

RATIO. Quia bonum simpliciter, est simpliciter perfectum, perfectum simpliciter, est simpliciter carens omni defectu: ille autem auctus, non careret simpliciter omni defectu: haberet enim defectum aliquem, includendo scil. etiam malum motivum. Imo auctus ille erit simpliciter malus: quia idem in entitate non poterit poni, ut sit simpliciter bonus; licet possit etiam appellari secundum quid bonus, ratione alius boni motivi: ad eum modum quo aliquis dicitur simpliciter æger, licet secundum quid v.g. secundum auriculas sit sanus.

DICES 1. cum Suarez. Non potest derivari honestas nisi propter se ametur: tunc autem propter se non amatitur; non enim potest apprehendi honestas in objecto vitiato cæteroqui.

RESPONDETUR. Sub diverso respectu apprehenditur illud objectum ut bonum, & propter se amat illa formalitas.

DICES 2. cum eodem. Omnis honestas regulatur per prudentiam; prudentia autem excludit omnia mala, etiam accidentalia.

RESPONDETUR. Etiam tunc prudentia excludit illam malitiam, sed solum dictat, illam alteram honestatem esse bonam; hæcque pendet a prudentia; formalitas autem malitii motivi opponitur prudentia.

DICES 3. ex Arriaga. Eadem indivisibilis entitas, non potest respectu ejusdem hominis simili & semel prohiberi, & mandari: Ergo nec habere motivum bonum & malum.

RESPONDETUR. Unam eandemque indivisi-

P.
ALOD
WSK
A.e. Z:
VI

Tractatus II.

visibilem entitatem, excludentem diversas formalitates, connotationes, non posse & prohiberi, & mandari: sed ratione diversarum formalitatum, potest id stare.

Eundem medium terminum sic proponit Rosmer, pag. 425. Non potest eadem indivisibilis entitas placere Deo, & simul eadem desplicere: non potest Deus velle efficaciter, ut eadem indivisibilis entitas ponatur à parte rei, & simul nolle efficaciter quantum est ex se, ut non ponatur à parte rei. Sed ex dictis

R E S P O N D E T U R. Unam eandemque invisibilem entitatem, ratione diversæ formalitatis posse placere & desplicere Deo: posse sub una formalitate efficaciter appeti, sub alia efficaciter respici: licet non possit dici, quod simpliciter appetatur efficaci voluntate illa actio; cum negemus illam esse simpliciter bonam.

D I C E S 4. Cum eodem Rosmer, ut aliquod objectum sit adæquatè honestum, non sufficit, ut secundum se consideratum habeat honestatem objectivam; sed præterea ut excludat omnem circumstantiam malam.

R E S P O N D E T U R. Cum illud objectum per nos non sit simpliciter bonum, nec etiam est adæquatè honestum.

I N S T A T Idem. Ex asserto sequitur, quod homo non est obligatus ad vitandum peccatum, & quod est obligatus ad vitandum actum honestum quâ talem: quod implicat. Sequela probatur. Qui non est obligatus ad aliquid vitandum, non potest esse obligatus ad vitandum id, quod est necessariò & essentialiter connexum cum illo; hinc qui non est obligatus ad prosequendum efficaciter aliquem finem, non est obligatus ad effugientium unicum medium, necessarium ad illum finem consequendum. Atqui homo non est obligatus ad vitandum illum actum quâ honestus est formaliter; Ergo neque erit obligatus ad vitandum eundem quatenus malus est. Sequitur etiam, quod est obligatus ad vitandum illum actum quatenus honestus est: quia est ad vitandum peccatum obligatus, quod illic reperitur.

R E S P O N D E T U R. Negando sequelam & quamvis qui non est obligatus ad aliquid vitandum, non potest esse obligatus ad vitandum id, quod est necessariò & essentialiter cum illo connexum, si illud connexum non habeat diversam suam moralitatem, ut medium quâ medium, non habet diversam bonitatem à fine; & si illud connexum non sit tale, quod licet quidem per libertatem connectatur, ita tamen ut depositat unum motivum, quantum est ex illo, non connecti cum illo alio motivo. Jam autem motivum malum & habet diversam moralitatem, & motivum bonum, quantum est ex illo petit non conjungi cum malo motivo.

D I C E S 5. cum Esparza ex Matth. 7. ubi dicitur, non posse arborem bonam malos fru-

ctus facere, colligitur ex bona intentione non posse proficisci nisi bonam electionem, & bonum moraliter opus. Ergo electio & opus procedens ex intentione bona, non est bonum & malum simul, sed bonum tantum. Ipsa etiam intentio non potest esse bona simul & mala: quia aliás divisio tradita à Spiritu S. dictis locis esset inadæquata, si ultra intentionem tum bonam tum malam, superesset tertium intentionis genus, quæ bona simul esset & mala.

R E S P O N D E T U R. Etiam intentio bona sub sua formalitate bona, non ponit electionem nisi bonam, quantum ex sua parte præcise. Quamvis autem intentio non possit esse bona simpliciter, & mala simul; potest tamen esse bona secundum quid. Quod autem illa divisio sit adæquata & doctrinalis, inde deducitur, quod adhuc talis intentio dicenda erit simpliciter mala: unde ad membrum, quod est intentio mala revocabitur. Deinde nego intendisse Spiritum S. tradere divisionem adæquatam, sed voluisse proponere doctrinam vulgarem ceteroqui, de divisione actus meritorii & demeritorii, boni & mali. Denique posito etiam quod intenderit Spiritus S. dare divisionem adæquatam: nego quod dederit per ultimata jam membra, reliquitq; Theologis reliqua membra: hinc membrum illud, quod est malum, potest subdividi in malum exclusivum omnis omnino bonitatis; & non exclusivum omnis bonitatis.

I N S T A T idem primò. Dupliciter potest moveri voluntas fine. Inprimis, ut sit aliquid tanquam removens, prohibens, nec directè appetitum. Secundò potest movere positivè, tanquam influens in actum ratione sui formaliter. Ex priori illa causalitate, nulla in actum redundat moralitas; quia libertas est de conceptu moralitatis: cum ergo finis & causalitas tota existat independenter à libertate operantis, nec insit ipsi libera facultas, illam impediendi, nulla profectò moralitatis species, potest inde redundare in actum, qui sequitur. Ex posteriori autem modo, evadit actus moraliter bonus, fine existente honesto; & malus moraliter eodem existente in honesto, & quidem bonitate vel malitiâ adæquatè intrinsecâ actui, quod ipsum probat, quia actui liberè elicito, est adæquatè intrinseca omnis ratio libertatis, quæ exercetur per ipsum

R E S P O N D E T U R. Actui liberè elicito est adæquatè intrinseca omnis ratio libertatis, per exclusionem oranis exercitii, & usus libertatis per diversum motivum. Nego: est adæquatè intrinseca, hoc est, non petibilis ab extrinseco. Transeat: De hoc enim, in præsentinon queritur, sed infra. Deinde assumit aliqua, quæ non convincunt: nam assumit, quod directè appeti debeat circumstantia mala. Non satis etiam liquet, quomodo causalitas finis tota existat independenter à libertate operantis. Deniq; cum ly ad-

R.
THAN
ziano
TOM
ID.

ly adæquata actui libero elicito, adæquata inquam incrinsecè, sit per illum omnis libertas, ubi ly adæquata per illum excludit motivum malum; nescio cur idem ly adæquata non excludat etiam motivum bonum, secundum vel tertium concurrens ad eundem actum, quod arias probatum.

INSTAT 2. Commune est Dionysii Axio-ma, *Bonum ex integra causa*: quod ita est accipendum, ut negetur aliquam relatiæ ad aliquod objectum bonitatem moralem, posse convenire actui, cui convenit aliqua ratio malitiæ, imputabilis operanti propter eundem actum: quia actus ut habeat bonitatem aliquam morallem, relatiæ ad aliquod objectum, necesse est ut placeat Deo: nullum autem objectum potest placere Deo prout conjunctum cum objecto aliquo malo.

RESPONDETUR. Bonum positum in Axio-mate est bonum sine addito, si sine addito, ergo

simpliciter bonum: non negamus autem bonum simpliciter, esse ex integra causa: hinc & prædictum actum non dicimus esse bonum simpliciter; cæterum quid repugnat esse aliquod bonum secundum quid? & si in physicis datur sanum secundum quid, coloratum secundum quid; si in Logicis & Animasticis dantur formalitates attingentiarum diversi objecti, intra eandem entitatem actus: demonstrabile item secundum quid: cur non dabitur etiam bonum secundum quid? Quod ipsum in hoc fundatur: quia fieri potest ut duo aliqua inter se conjungantur, neque tamen unum agat in aliud, destruantque ipsum: consequenter ut se duo illa compati possint, non apparent autem quomodo motivum malum, agat in motivum bonum. Quod si datur bonum secundum quid, non debet dari ex integrâ causa, hoc ipso enim non esset bonum secundum quid, si esset ex integrâ causa.

DISPUTATIO VII.

*De Prædicato Actuum humanorum, quod est
Libertas.*

Voluntatem humanam libertate pollere probant contra hæreticos Controversistæ, & præstitum est in Ethicis. Et certè nullæ deberent assignari pænae pro male factis, & nulla præmia, si nemo libertate peccat, sed necessitate. Nullusque virtuosus est, si necessariò talis est. Ut reliqua explicentur.

PRÆMITTO 1. *Spontaneum & Liberum rigore loquendo distincta esse.* In primis ratione subiectorum quibus convenient: nam spontaneum etiam brutis convenient: liberum non convenient, ita Aristoteles 3. Moral. c. 4. *Eius, inquit, quod spontaneum vocant, participes sunt pueri & animalia alia.* Item distinguuntur ratione terminorum quibus opponuntur: spontaneo enim opponitur coactio & violentia, non opponitur necessitas: & ita sponte canis appetit cibum, hoc est non coacte nec violentè; & tamen necessario: liberum autem opponitur necessario & coacto.

PRÆMITTO 2. *Spontaneum appropriari in secundum eum rationali:* ut illud appropriat Aristoteles 3. Moral. c. 3.

PRÆMITTO 3. *Libertatem posse à nobis concipi secundum quod in re est, & sic non aliud est, quam ipsa potentialibet: vel ipsum exercitum libertatis.* Secundò possumus concipere libertatem tanquam formalitatem quandam ex modo con-

cipiendo concrecentem cum potentia & actu, facientemq; concretum hoc, quod est liberum, formando scil. illud & differentiando. In hac posteriori consideratione vix aliqua de libertate attingentur. Ut sub priori consideratione explicetur. Sit

QUÆSTIO I.

De Libertate secundum se.

QUæremus in primis, quid definitivè Libertas? Deinde, an esse liberum sit prædictum essentiale & intrinsecum actui?

DIFFICULTAS I.

Quid definitivè Libertas?

DICENDUM est. *Definitivè Libertatem esse Potentiam, que positis omnibus præquisitis ad operandum, potest agere, vel non agere oppositum.* Siautem displaceat ista enumeratio: sufficiet dicere quod libertas sit Potentia, positis omnibus præquisitis indifferens ad operandum. Si autem spectetur libertas in actu, tunc sic definicitur, quod sit actus, qui positis omnibus præquisitis ad operandum, poterat non esse.

PROBATUR 1. Definitio Auctoritate.

1. **A**UCTORITAS est. Aristotelis ex 9. Metaph. c. 5. & c. 7. inquit: *Cui nihil addendum tollendum ve sit, ut agere vel non agere possit.* 3. Ethic. c. 5. *In quibus, inquit, in nostra potestate situm est agere,*

P.
ALOD
WSKI
Act Z:
VI

agere, situm est etiam non agere, & in quibus non agere simili etiam modo agere. Cap. etiam 7. dicit: Ea esse sit in nostra potestate, in quibus, inquit, non solum agere, sed etiam non agere possumus, ita ut tam Non, quam Etiam, juris nostris & arbitrii.

2. AUCTORITAS S. Thomae ita in Philosophicis commentando. 3. Eth. c. 5. Le. c. 2. Si operari, inquit, est in nostra potestate, oportet etiam quod non operari sit in nostra potestate: si enim non operari non esset in potestate nostra, impossibile esset nos non operari: Ergo necesse esset nos operari: & sic operari non esset in nobis, sed in necessitate. Quæst. etiam 22. de veritate, Art. 6. Secundò, inquit, voluntas est indeterminata respectu actus: quia circa objectum determinatum potest uti actu suo cum voluerit, vel non uti. Et ibid. ad 1. Ipsa, inquit, voluntas determinat sibi suum velle, & ideo quamvis esse sit immutabile, tamen velle indeterminatum est, ac per hoc in diversa flexibile. Quæst. 6. de Malo. Quærerit an elecdio sit necessaria? Respondeo, inquit, dicendum quod quidam posuerunt, quid voluntas hominis ex necessitate moveatur ad aliquid volendum, nec tamen ponebant, quod voluntas cogetur, non enim omne necessarium est violentum, sed solum id cuius principium est extra. Vnde & motus naturales inveniuntur aliqui necessarii, non tamen violenti &c. hac autem opinio est heretica. Et ibidem q. 3. ad 5. Dicendum, inquit, quod voluntas cum sit ad utrumlibet per aliquid determinatur ad unum, nec oportet hoc esse aliquid agens extrinsecum. En. S. Thomam agnoscentem determinationem ab intrinseco. Et ibidem q. 13. art. 2. ad 3. & art. 6. similia habet.

In sua Theologia 1. p. q. 83. a. 3. in corpore. Proprium, inquit, liberi est electio: ex hoc enim liberi arbitrii esse dicimus, quod possumus unum recipere, alio recuato. Prima 2. q. 10. a. 4. Quia agitur, inquit, voluntas est actuum principium, non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad multa; sic Deus ipsam moveat, quod non ex necessitate eam ad unum determinet, sed remanet motus ejus contingens & non necessarius, nisi in iis ad quæ naturaliter moveatur. Similia habet ibid. q. 13. a. 2. ad 3. Et ibid. q. 9. a. 6. ad tertium: Deus moveat voluntatem, sicut universalis motor, & sine universalis motione homo non potest aliquid velle, sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud. Similia habent in secunda secundæ q. 6. a. 4. Et in 2. Dist. 25. q. 1. a. 1. ad 3. Qui locus recitat in prima parte, censeturque inter efficaces. Similia habet 1. contra Gentes, c. 66. & 88.

3. AUCTORITAS est Augustini.

1. Locus fit de Actis cum Felice L. 2. c. 4. Habet, inquit, quisq. in voluntate, aut eligere, que bona sunt, & esse arbor bona, aut eligere, que mala sunt, & esse arbor mala. Et ibidem c. 3. Esset autem liberum arbitrium atque inde peccare quenquam si velit, non peccare si nolit, non solum in divinis Scripturis, quas non intelligitis, sed etiam in verbis ipsius Manichæi tibi probo. Similia habet c. 5. qui enim

servare legem non vult, in potestate ejus est si velit. Et paulò infra: Hoc ergo quod in eorum voluntate est, ut nolint, peccatum est, & certè sine aliqua necessitate.

2. Locus ex Homil. 12. de 52. Deo auxiliante nostrum est, vel eligere vel repudiare quod suggerit (supple Sathan) similia habet de duabus Animabus contra Manich. c. 12. & c. 15. Retract. ubi voluntatem seu liberum arbitrium dicit esse motu in animi liberum ad faciendum, vel non faciendum. Epistola item 46. lib. 22. contra Faustum, & lib. de Gratia & Libero arbitrio per plura cap. 1. 2. 4. 8. 78. ubi citato cap. 2. ait. Nempe, ubi dicitur noli hoc, & noli illud: Vbi ad alii quid faciendum vel non faciendum in Divinis misericordiis opus voluntatis exigitur; satis liberum demonstratur arbitrio.

3. Locus est ex lib. de Praedestinat. & Gratia c. 9. Ita inter se atque homines Deus tempora officia, distribuens ordinavit, ut vocazione ipsius bonorum principia sumeremus: Vocati autem agi illuminati vias mandatorum Dei boni ingenit intelligentia nosceremus, & eas libero vel eligeremus, vel relinquemus arbitrio.

4. Locus est lib. 3. de Libero Arbit. cap. 3. Quidquid fit quando volumus, & non fit quando nolumus, liberum est.

5. Locus est ex lib. de Gratia Christi c. 18. Habet posibilitatem utriusq. partis à Deo infinitam. Similia habet L. 1. contra Julianum. Ex quo autem homo incipit uti libertatis arbitrio, & peccare & non peccare potest.

6. Locus est ex lib. de Praedest. Sanctorum c. 5. Non quia, inquit, credere vel non credere est in arbitrio voluntatis humanae, sed in electis preparatur voluntas ad Dominum. Ad quod alludit L. Retract. 1. circa lib. 3. de Libero arbitrio c. 16. Quid, inquam, quisque secundum & amplectendum eligat, in voluntate se positum constituit.

7. Locus est, lib. 1. contra Julianum cap. 4. Victoria, quia peccatum vincitur nihil aliud est, quam donum Dei in isto certamine adjuvantis Liberum arbitrium. Et Epist. 89. Neque enim voluntatis arbitrium ideo tollitur, quia juvatur, sed id juvatur, quia non tollitur.

Quando autem August. videtur negare Liberum arbitrium, non negat illud in quantum importat potentiam animæ ad utrumlibet indifferenter; sed in quantum non habet expeditem sui usum propter impedimenta, vel sponte, vel aliunde, hoc est à concupiscentia postita. Unde lib. de Gratia Christi c. 25. explicans, quomodo & velle & operari Deus operetur in nobis: Non quia, inquit, nos non volumus aut nos non agimus, sed quia sine ipsis adjutorio nec volumus aliquid boni nec agimus.

PROBATOR 2. Ratione: Si non consistet Libertas in illa indifferencia, consistet in negatione coactionis, quamvis cum hoc fieri, quod necessario velit; ut volunt nupeti habe-

R.
TH. A.
ziano
Pim.
T.

tic Janenista, & ante eos Calviniani. Sed libertas non stat in illa negatione coactionis: quodipsum ordinariè probatur: quia Beati non coguntur amare Deum, & tamen illum non liberant. Intellectus supposito assensu præmissarum non cogitur ut assentiat Conclusio- nis coactio enim & invitum, in hoc genere coin- cident, non invitus autem intellectus assentitur Conclusio. Et certè circa objectum suum versans potentia actu à se profecto, non facit id alia dicerem potentiam sensitivam invi- delectari, si vel semel cum tendentia in objec- tum contemplatum principiis potentiae ten- dentis, dicatur stare invitum.

Deinde negatio coactionis videtur esse ali- quid negativum, cum tamen esse libertum sit quod excommuni apprehensione positivum.

R E S P O N D E B I S. Quod intellectus violentiam revera haberet in assentiendo Conclusio- nis non est potentia necessaria.

C O N T R A : Quia præscindendo à questio- ne de voce; Quæro, an cogatur, vel non cogatur intellectus ad assentiendum? si cogitur? re- dit argumentum factum. Si non cogitur: Er- go consentit libere: quod falsum: quidquid sit, indebet dici pati violentiam id quod necessaria est. Deinde etiam potentiae necessariae pollunt pati violentiam: nam Lapis deorsum tam projectus cum imperu, violentiam habet, & tamen est potentia necessaria ad motum de- orum: homo item habet potentiam necessaria- um productivam motus progressivi, & tamen in motu progressivo violentiam pati potest, si protrudatur.

P R O B A T U R 3. Tum quia vel liberum est homini esse liberum, vel non est liberum? neu- trum decipotest: Ergo neque decipotest liberum stare in negatione coactionis. Min. pro- totaur, si non est liberum homini ut sit liber, ergo cogitur, ergo contra rensum voluntatis est li- ber. Si autem est liberum illi: Ergo non cogi- tur ut sit liber: quod ipsum non cogitur ut si li- berum rogo fensum haberet: si enim dicas, non cogit homo se, ut sit liber; ridiculum est: nam pro illo priori, quo debet poni homo, debent prentelligi principia productiva illius, adeo- que productiva illius in esse liberi: non suppo- nit autem ante positionem hominis, homo non se cogens ut sit liber. Non etiam potest dici, quod Deus non cogat hominem ut sit li- ber, adeoque libere est liber: quia si id verum est, tunc hujus propositionis, homo est liber, fensus erit, hominem non cogit Deus, ut sit li- ber: quod dici non potest. Ponamus enim, quod cogat Deus hominem; vel erit liber, vel non: Sinon erit liber, ergo falsum est illum co- giur sit liber: Si autem erit liber: Ergo cum coa- ctione sit libertas. Tum, quia possibilis est ta- lis libertas quæ sit cum indifferentia, & cur non erit nostra? Tum, quia quando aliquid in

rationalibus sit contra rensum voluntatis, illud est coactum & tollit libertatem: tunc quæro, ille rensum voluntatis, vel supponit potentiam liberam vel non supponit? Si non supponit: Ergo nec facit: quia nullus actus in eo esse consti- tuit potentiam, quod ab ea participat: atque ita cùm rensum voluntatis sit liber, debet suppone- re potentiam à qua proficiscitur liberam: Si sup- ponit potentiam liberam: Ergo datur libertas ante elicitum rensum voluntatis, contra quem agit coactio.

Neque valet si dicas, quod sola actualis liber- tas consistat in negatione coactionis, non autem ipsius potentiae. Non enim est major ratio u- nius quam alius: & si libertatem actus salvas per indifferentiam, salvare poteris & potentiae li- bertatem. Tum, quia falsa est hæc affirmati- va, omne necessarium habet indifferentiam ad utrumlibet, alias & objecta haberent indifferentiam: Ergo vera est hæc, nullum necessarium habet indifferentiam ad utrumlibet, quia in propositione necessaria, si sit affirmativa falsa, debet esse vera negativa. Posita veritate illius negativæ, vera erit opposita hæc alia diversæ appellationis, omne scilicet contingens habet indifferentiam ad utrumlibet: Quæ simul est contraria illi negativæ nullum necessarium ha- bet indifferentiam ad utrumlibet. Cùm au- tem omne liberum sit contingens, omne etiam liberum habebit indifferentiam ad utrumlibet. T. q. per oppositos non paucos in idem coinci- dere deberet non coactum & naturale: dicunt enim non esse liberum quia est naturale vivere animam: & tamen hæc duo communi etiam apprehensione differunt.

DIFFICULTAS II.

An Libertas sit prædicatum essentiale?

P RÆM I T T O 1. Non esse questionem de acto Libero reduplicative accepero: Nam certum est quod illi esse liberum sit essentiale, sicut es- sentiale est accidenti esse accidens.

P RÆM I T T O 2. Sensum questiæ hunc esse: An esse liberum dicat prædicatum aliquod intrinsecum, quod non dicit actus necessarius, consequenter an actus liber idem in entitate possit vel poruerit esse ne- cessarius.

P RÆM I T T O 3. Sentire Hurt. & cum eo Espar- za aliosque, essentiale esse actui libero liberta- tem. Negat uterque Suarez, Valquez, Arriaga, Oviedo.

Punctum Difficultatis I.

Proponuntur Argumenta utriusque par- tis. Negativa pars.

I. **R**ATIO est. Quæ utitur Rec. Suar. quia Libertas actus dicit in obliquo requisita ad se, qualis est advertentia, decretum conditionatum, concursus indifferens: hæc autem

P sunt

P.
ALOD
WSKI
A. et Z:
VI

sunt extrinseca actui, & possunt variari illo persistente: & ita actus qui incepit sine advertentia, potest continuari cum advertentia.

R E S P O N D E R I potest. Retorquendo Argumentum. Relationi terminus est extrinsecus in sententia ipsius Recent. Suarez, nunquam jam relatio persistere poterit variato termino? Facile item negabunt Oppositi, quod idem actus fieri possit cum advertentia & inadvertentia, dicentes similes esse, sed non cosdem. Et licet differentias istas in ipso exercitio actus, potentia qua elicere actum, discernere non possit, negabunt tamen quod in re, idem erit actus.

2. R A T I O est quā utitur Arriaga: Actus liber libertate contrarietatis, non differt à necessariō quoad speciem, ergo saltem libertas contrarietatis non est actui essentialis: Ergo nec libertas contradictionis. Antecedens probatur, quia idem est amor Dei sive habeas paratum concursum ad odio habendum, sive non.

R E S P O N D E R I potest. Quia cum necessitate quoad speciem stat adhuc libertas contradictionis: Hæc ipsa erit actui essentialis. Probatio etiam Anteced. ex dictis negatur.

I N S T A T idem. Da rae determinari ad actum amoris vel odii, ita ut alterutrum necessariō elicere debeam. Petrus autem determinetur non nisi ad amorem, ille amor tam est mihi liber, quam Petro.

R E S P O N D E T U R. Hoc ipsum esse quod negant Oppositi, ulteriusque probandum fuisset.

3. R A T I O est Oviedi. Actus Liber est ille, qui provenit à principio indifferenti, sed est extrinsecum actui libero provenire ab hoc principio: quia actui amoris supponere ex parte principii duplē cognitionem, unam quæ ducit ad amorem, aliam quæ ad odium, per accidens est; scilicet illa quæ ducit ad odium; dicens enim ad odium non influit in amorem, sed ab eo retrahit.

R E S P O N D E T U R hoc Argumentum multum probare; Quia probat etiam actui libero, quæ liber est, non esse essentialē libertatem; quia in illum non influit per se cognitione, quæ retrahit ab obiecto. Directè etiam Responderi potest. Actui scilicet amoris quæ amor est, accidentale esse, immo impertinens supponere cognitionem, quæ dicit v. g. ad odium; non tamen aetui libero, sub formalitate liberi.

Addo, quod cogitatio inclinans ad amorem non juvet cogitatione retrahente ab amore, per modum principii motivi, juvatur tamen à cognitione retrahente ab amore, per modum principii in esse liberi actus constitutive. Sic v. g. species impressa ut concurrat ad hanc speciem actus potius, non juvatur à potentia vitali, licet in ratione ponentis actum vitalem juvetur à potentia vitali. Et universaliter fieri potest ut duo principia concurrentia ita se habeant

ut unum non juvet aliud, in una ratione, juvet in alia.

4. R A T I O ejusdem est. Idem actus qui procedit à voluntate Dei, & decreto ejus indifferente, procedere potest à decreto ejusdem determinato. Quia decretum Dei applicat omnipotentiam, nec ipsa per se influit: Ergo sive omnipotentia ex vi hujus, sive ex vi illius decrei applicetur; idem erit principium immediate attingens effectum: Ergo nec variabitur actus. Quia quotiescumque principium immediate attingens effectum est omnino idem, effectus potest esse idem. Addit, decretum applicans omnipotentiam habet se ita, sicut in ea potentia loco motiva applicans ad deambulationem: sed eadem erit deambulatio, sive ab hac, sive ab illa voluntate applicetur: Ergo eadem erit voluntas ab hoc, sive ab illo decreto omnipotentia applicetur.

R E S P O N D E T U R. Voluntatem Divinam non esse causam immediatam effectus, sed non nisi applicativam ad effectum. Ceterum ipsa omnipotentia continet diversos concurrendi modos, hinc ex ea potest sequi nunc liber, nunc necessarius actus. Principium illud: quæcumque est causa immediata idem est effectus, tunc solum verificatur, quando eodem modo agit causa: negabunt autem oppositi, eodem modo acturam omnipotentiam in casu productionis actus necessarii. Instantia de deambulatione non tenet, quia illi utpote actui externo, nunquam primitiva libertas convenire potest.

I N S T A T idem. Non implicat contradictionem ut prædeterminet Deus efficaciter voluntatem ad ponendum actum, quem prævidit posse libere à voluntate fieri: Ergo idem actus qui est liber potest esse necessarius. Antecedens probatur, si id non posset fieri, id est non posset, quia ille actus per se & essentialiter dependet à decreto indifferenti: vel id est non posset fieri, quia & esset necessarius, utpote procedens à principio determinato, & simul esset liber extrinseco, & natura sua: neutra ex his repugnat sequitur: non prior, quia actus immediate non penderet à decreto Dei. Non sequitur etiam secunda repugnantia, quia ille actus non produceretur à principio determinato, & etiam ab indifferenti: Ergo non sequeretur illum fore necessarium & liberum.

R E S P O N D E T U R. Non eundem actum, sed similem aliquo modo à Deo prædeterminandum. Et licet à decreto secundum se spectato non penderet actus liber, penderet tamen ab illo prout applicante omnipotentiam. Negabit etiam quod idem omnino actus sit futurus necessarius: diceturque illam prædeterminationem implicare: quia ex vi essentiali sua, quæ nondum manet confutata, depositit actus liber, ne prædeterminetur.

I N S T A T 2. Idem. Sequitur ex oppositi-

R.
THA
ziano
Tom
I.

Disputatio VII.

171

sententia, quod actum liberum quem habui in instanti praecedenti, & jam illo careo, non poterit Deus de potentia sua absoluta ad hoc usque instans conservare non producta alia coniunctione novo: Sequela probatur, vel Deus erat conservatus illam volitionem liberam, vel necessariam respectu voluntatis: non necessariam; quia contra oppositos volitio de libera transiret in necessariam: non etiam servabit illam liberam, quia in tantum Deus potest conservare liberam volitionem, quatenus potest applicare principia indifferentia, ex vi quorum liberum ponatur a voluntate: quod tamen jam eocatu non esset; quia & omnipotencia, & decreta, non nisi esset ad unum determinatum.

R E S P O N D E T U R. Sicut Deus sine ulla prædeterminatione potest facere, ut homo consenserit quantumvis datis principiis non necessitatis; quæ alias explicata, ita poterit facere, ut etiam fiat conservatio actus positus, etiam principiis indifferentibus.

I N S T A T 3. Idem. Ad omnem volitionem ad quam est libera voluntas cum his cogitationibus & comprincipiis creatis, est etiam liber Deus suppositis iisdem principiis: Ergo libertas non est intrinseca actioni.

R E S P O N D E T U R. Quando Deus dicitur esse liber respectu volitionis liberæ; non est iste sensus, potest Deus facere ne sint causæ indiferentes, maneat tamen idem effectus liber; alias posset etiam Deus prædeterminare, ut nonnisi liber actus fiat; quod tamen alias refutatum maneat; sed sit nonnisi hic sensus, quod nemo necessiter Deum, ut à parte sua ponat omnia quæ ad libertatem requiruntur.

S. R A T I O est. Actus Liber est ille qui possit omnibus prærequisitis potuit esse & non esse: Ergo ex eo præcise potest intelligi hic actus liber quod processerit à voluntate cum omnibus prærequisitis, ita ut talis actus potuerit esse & non esse.

R E S P O N D E T U R. Conc. Totum, & Neg. quod hoc ipsum posse esse & non esse non sit intrinsecum actui, vel quod sequatur posse illum etiam esse necessarium.

Affirmativa Paris.

A R G U M E N T U M est. Desumptum ex Paritatibus.

1. P A R I T A S est. Vitalitas est intrinseca actui: Ergo & libertas.

R E S P O N D E T U R. Neg. Ant. nam etiam ab intrinseco quod ponitur in definitione actus vitalis, est aliquid extrinsecum, licet intrinsecum requiritum.

2. P A R I T A S. Potentia libera differt essentialiter à potentia necessaria: Ergo & actus liber differt essentialiter à necessario.

R E S P O N D E T U R Ant. In sententia identificante sibi potentias falsum est; si ly essentialiter

importet etiam alietatem entitatis. Quod si per ly essentialiter intelligatur quidem differentia per definitiones, sicut duæ illæ potentiae distinctas habent definitiones, ita & actus liber & necessarius distinctas etiam habebunt definitiones. Sed negari potest, quod definitionibus distingui non possint, quamvis non sit essentiale prædicatum libertas & intrinsecum, ad eum modum, quo relatum & non relatum distinguuntur essentialiter, & tamen terminus non est quid simpliciter intrinsecum relationi, sed nonnisi extrinsecum intrinsecè requiritum.

3. P A R I T A S. Idem actus intellectus non potest esse deliberatus & indeliberatus; Ergo necidem potest esse liber & necessarius.

R E S P O N D E T U R. Negando Cons. quia esse actum deliberatum nihil aliud est: quam ly: Ego advero: esse autem actum indeliberatum nihil aliud est, nisi esse ly: Ego non advero: quæ duo non possunt esse idem. Quia autem similis repugnantia non ostendetur in actu libero & necessario, sit ut idem actus, possit esse necessarius & liber.

4. P A R I T A S est. Non potest esse eadem propositio vera & falsa. Ergo.

R E S P O N D E T U R. Anteced. in aliquo sensu falsum esse, de quo in Logicis. Deinde si idem actus de eodem objecto, & ratione omnium reliquarum circumstantiarum esset verus & non verus, sequeretur contradicatio, quæ non sequeretur si idem actus esset liber & necessarius ob mutationem extrinsecatum circumstantiarum. Utrique paritati allata per id etiam potest responderi, quia sicut non potest manere eadem relatio variatò termino, licet terminus non sit quid intrinsecum relationi; ita nec erit necesse ponere inter istos duos actus necessarium scil. & liberum differentiam ratione extrinsecorum, cum salvary possit ratione extrinsecorum, licet intrinsecè requisitorum.

5. P A R I T A S est. Perfectio est intrinseca actui; esse etiam malum, est etiam intrinsecum actui: Ergo & libertas erit prædicatum intrinsecum.

R E S P O N D E T U R. Non omnes malitias esse intrinsecas actui: Perfectionesque connotative explicabiles suum connotatum non important tanquam quid intrinsecum, idem in præsenti dicendum.

2. A R G U M E N T U M est Hurt. Actus liber est objectum specialis complacentiæ vel disiplientiæ Divinæ, quale objectum non est actus necessarius: Ergo liber, habet aliquam intrinsecam perfectionem quam non habet necessarius. Antecedens probatur, quia alijs non præmieret Deus actum bonum liberum, nec puniret malum, si non esset verum Antecedens, & tamen ad præmium & vituperabilitatem supponitur libertas.

P 2 RESPO

P.
MLO
WSKI
A. et Z:
VI

Tractatus II.

172

RESPONDETUR. Communiter duplia esse Entia circa quæ versatur complacentia; alia quidem simplicia & absoluta; qualis est entitas, Angelus, qui simplex cum sit, propter suam perfectionem placet Deo. Alia autem quæ placent, sunt composita, & ea quæ sic placent non placent propter perfectionem quam habent singula seorsim accepta, sed prout conjuncta reliquis. Sic pulchritudo non est quid simplex, sed quoddam aggregatum ex pluribus, & pulchritudinis partes non placent secundum se, sed secundum quod conjunguntur ceteris: nam idem natus si esset in fronte breviore, & in facie curtiore non placeret; in proportionata autem facie placet: idemque proportionaliter applicari debet ad displicantiam; nam is natus qui displicet sub fronte parva, placeret sub magna. Quod dicitur de complacentia vel displicantia in ordine physico, dici potest, de displicantia in ordine moralis: sic Iesus carnium, qui secundum se spectatus placere potest, si fiat die Jovis, displicet si fiat die Veneris. Porro in istis quæ displicantia, vel complacentia sunt objectum, suntque ex pluribus composita, fieri potest, ut unum seorsim spectatum amabile sit, conjunctum cum altero odibile; sic idem cibus, si apponatur sapit, si misceatur cum altero desipit, ita & propositio boni placere potest, conjuncta cum amore mali displicet.

RESPONDETUR 2. Concessio Ant. Neg. Conf. Quia ad hoc ut aliquid reddatur dignum odio non est necesse tanquam aliquid intrinsecum dicere illud objectum odibilitatis: Sed sufficit dicere tanquam aliquid necessarium conexum. Unde etiam quando aliquid de novo displicet, non est necesse advenire aliquid mali in se: Sed sufficit ut in coniuncto illo, resultet aliquid, quod sit odio dignum, quamvis non omnia seorsim sumpta, sint odio digna.

INSTABIS 1. Cum actus liber per nos compleatur etiam advertentia, propositio ipsa non dicetur mala, sed sola actio voluntatis. Cujus ratio non potest redi nisi quod intrinsecam malitiam habeat actus liber, quam non habet advertentia.

RESPONDERI potest. Advertentiam in se ipsa, esse quid commune ad bonum & malum, utque completum ex advertentia & ratione reddatur malum, ponitur determinatio ab ipso met actu voluntatis. Et sicut pes rectus non est claudus, quamvis determinetur ad claudicationem a pede curvo; nec Deus est causa peccati, quia concursus illius, & voluntas sancta non determinat ad peccatum, sed ipsa causa secunda determinat se ad illud; ita etiam cum rationem determinantis habeat actus voluntatis, vel sequens advertentiam; vel post advertentiam continuatus, sit ut soli illi tribuatur malitia.

3. ARGUMENTUM est. Procedere a voluntate, a cognitione indifferenti, itemque con-

cursu, sunt hæc omnia essentialia actui liberis. Ergo & libertas.

RESPONDETUR. Hæc omnia esse non nisi quid extrinsecum intrinsecè requisitum.

4. ARGUMENTUM est. Ratio liberi in actu, est ipsa actio, quæ est quid intrinsecum sibi.

RESPONDETUR. Ratio liberi secundum id quod dicit in recto esse quid intrinsecum; non autem secundum ea, quæ dicit extrinsecè, & in obliquo.

5. ARGUMENTUM. Si non sit libertas intrinsecum quid actui, non habebunt potioritatem libertatem actus interni, quam externi.

RESPONDETUR. Fore adhuc rationem: quia externæ actiones proficiscuntur à principio ad unum determinato, nec sunt capaces primitivè participandi illud extrinsecum prædicatum libertatis, sed illud participant non nisi mediante actu interno.

INSTABIS. Principium liberum reducit ad actum secundum per operationem liberam formaliter. Ergo hæc dicit aliquid ad aquatatem distinctum ab ipso principio.

RESPONDETUR. Actus liber per suam extitatem distinguitur realiter à suo principio, id est non secundum omnia, quæ importat, adeo: que non secundum posse esse & non esse, quod idem tam actu quam potentia convenit. Et sicut Pater distinguitur realiter à filio, non tamen distinguuntur realiter à seipso prout importato ab eodem filio; sic & in praesenti. Concedi ergo potest activa libertas potentia, passiva actus.

Punctum Difficultatis 2.

Deciditur de Difficultate.

PRÆMITTO 1. Sicut in Metaphysica duplicitate possibiliter agnoscimus; unam intrinsecam, quæ est in connexione predicatorum essentialium sicut, & aliam extrinsecam sicut in causis potentibus producere effectum: ita & in praesenti possumus ponere duplum Libertatem, unam extrinsecam & actum, quæ est ipsam potentiam & ipsam præquisitam indifferentiam; & aliam libertatem intrinsecam, & quas passivam, quæ est ipsam actus prout connotans ipsas potentias indifferentes.

PRÆMITTO 2. Libertatem passivam duo dicere. Unum in Recto, hoc est ipsam entitatem actus; & aliud in obliquo hoc est predictum posse esse & non esse. Illud posse esse & non esse, non potest importari ab actu intrinsecè, & tanquam aliquid intrinsecum.

RATIO. Tum quia sicut non sunt multiplicanda entia sine necessitate; ita nec intrinsecanda; nulla autem necessitas intrinsecandi actu illud posse esse, & non esse. Tum quia posse esse & non esse definiuntur relata ad ipsum principium: Ergo sicut principium non est intrinsecum.

trinsecum prædicatum efficiunt; ita nec illud posse esse & non esse erit intrinsecum prædicatum. Tum, quia negatio ejusdem esse, non potest intrinsecari ipsi esse: Ergo nec actui liberu posse esse, & posse non esse intrinsecari poterit. Conf. probatur, quia illud esse, quod ponit ly: posse esse, negat postea ly: posse non esse: Ergo hinc negatio esse, non potest intrinsecari ipsi esse, nec actui liberu posse esse, & posse non esse, intrinsecari poterit.

PRÆMITTO 3. Quod libertas actui voluntatis secundum quod actus voluntatis est, neque est essentialis, neque non essentialis: non essentialis, quia alias actus voluntatis non posset esse necessarius, si est illi essentialis libertas, neque etiam potest dici, quod sit non essentialis libertas, alias neque actui liberu reduplicative sumpto essentialis foret. Cumque actus voluntatis qua talis praescindat ab esse liberi & necessarii, non potest dici essentialiam esse actui voluntatis qua talibet libertatem. Est ergo actus voluntatis nec secundum suam entitatem simpliciter accipiens, neque sub reduplicatione Liberi, sed specificativè non nisi: An scil. actus voluntatis liber specificativè acceptus, tanquam intrinsecum prædicatum dicat libertatem.

DICENDUM. Quod actus liber importet libertatem tanquam aliquid extrinsecum, intrinsecè tamen & essentialiter requisitum. Est conclusio conformis istis quæ dicta sunt in materia de Connotatis & Relatione, iisque quæ dicta sunt in materia de Pænitentia: An scilicet peccatum pars compositiva pænitentia?

PROBatur 1. Id quod definitivè spectat ad actum Liberum, si non est intrinsecum, saltem debet esse extrinsecum intrinsecè requisitum: eanum quæ ad definitionem spectant, spectant ad essentiam rei: sed actus liber per posse esse & non esse definitur: Ergo.

PROBatur 2. Conclusio. Non apparentio cur major sit connexio actus liberi cum posse esse & non esse, quam sit inter relationem & terminum; sed terminus est non nisi quid extrinsecum intrinsecè requisitum ad relationem: Ergo idem dicendum de posse esse & non esse comparato ad actum liberum.

PROBatur 3. Posse esse, & non esse, vel est conditio actus liberi, vel prædicatum intrinsecum, vel aliquod extrinsecum connotatum: sed non est sola conditio; quia si posse esse & non esse est sola conditio actus liberi, necessariò actus liber deberet habere alia prædicata sui definitiva: nihil enim definitur per meram conditionem. Non etiam illud posse esse & non esse est prædicatum intrinsecum propter dicta Præmisso secundo: non etiam est extrinsecum absolute etiam per Te: quia ingreditur definitionem liberti, debet ergo esse, ut intenditur, extrinsecum quidem connotatum, intrinsecè autem requiritum, quia ingrediens definitionem.

Sed poteritne idem actus qui erat liber esse necessarius? si adæquate & cum suis connotatis accipiatur actus liber non poterit reddi necessarius. Ratio, quia pro connotato dicit indifferenteriam causarum, adeoque exclusionem necessitatis desumibilis à causis determinatis. In adæquate tamen acceptus actus liber, se pro sola entitate, potest reddi necessarius: nulla enim in hoc implicatio apparat, unica possit esse in hoc contradicatio, nempe quod sit libertas intrinsecum prædicatum: hoc autem ipsum negatur.

OBJICIT 1. Esparza hic q. 14. Omnis actus liberè ac indifferenter elicitus, est essentialiter comparativus eorum extremorum, inter quæ versatur libertas arbitrii; utpote intrinsecè prosecutivus unius & rejectivus alterius: Ergo actus liberè elicitus ex conceptu suo, est intrinsecè ac essentialiter exercitium potentiae liberæ, ut libera est, adæquate sumptus, atque adeo est illi adæquate intrinseca libertas in actu secundo: non secus atque est adæquate intrinseca libertas in actu primo voluntati, quatenus conjunctæ cum omnibus requisitis, ad agendum & non agendum.

RESPONDETUR. Alia hæc est quæstio: An sit essentialie actui libero posse esse & non esse; alia autem: An hoc ipsum posse esse & non esse sit aliquid intrinsecum, intrinsecè requisitum, parque illius. Nam etiam relationi essentialie est esse ad terminum, neque tamen terminus est pars relationis: essentialie est causæ esse ad effectum; neque tamen effectus etiam per oppositos est pars cause. Rufus Antecedens non continet definitionem libertatis, sed prædicatum commune etiam deliberationi intellectuali: hinc ex illo non est recta consequentia. Rufus Consequens hoc sensu est verum, quod actus liber stante libertate reduplicativeque acceptus ex conceptu suo sit exercitium potentiae liberæ, secus non stante libertate, & actu non nisi specificativè sumpto.

Conformatet ad Conclusionem dici potest, quod actus liber sit essentialiter comparativus, non ita ut sit hoc illi quid intrinsecum & ab intrinseco petibile: sed ita ut sit quid extrinsecum, & ab extrinseco, hoc est, à causis indifferenteribus petibile: sicut sit intrinsecè requisitum: quia ingrediens definitionem: non est autem novum ut entia connotativa, & respectiva aliquod extrinsecum, quia ad aliud, pro definitivo explicantur.

Paritas allata non tenet, quia esse causam tam & esse requisita talia non est prædicatum ab aliquo extrinseco pendens in ratione causativi; hinc libertas actui primo erit intrinseca: Jam autem libertas in actu secundo, est pendens ab extrinseco, nempe à principio potente operari vel non operari; quod ipsum prædicatum sicut est extrinsecum actui,

P.
MLO
WSKI
A.e: Z:
VII

ita & prædicata ab illo peribilia. Et sicut esse album est prædicatum intrinsecum & absolutum, secus esse simile: Ita & intrinseca erit libertas actui primo, stans in indifferentia causa, non autem libertas actus secundi.

Objicit 2. Idem. Actus opinativus differt intrinsecè à cognitione evidenti: Ergo & liber à necessario, differet intrinsecè: quia sicut actus opinativus oritur ab intellectu distracto permotiva opposita, ita & actus liber oritur à voluntate distracta per plura motiva.

Respondeatur. Esse actum opinativum, nihil aliud est nisi esse expressionem affensivam objecto ob rationem non convictivam: ratio quidem non convictiva est quid extrinsecum, expressio tamen ipsa non est quid extrinsecum sibi ipso. Jam autem actus liber non ratione sui, sed ratione cause potenter operari, & non operari est liber: hinc sicut illa causa est quid extrinsecum actui; ita & prædicatum ex illa peccabile, erit extrinsecum actui. Ex dictis etiam distinguitur Conf. Ergo & liber actus à necessario differt intrinsecè involvendo posse esse & non esse tanquam aliquid extrinsecum intrinsecè requisitum Con. Conf. Involvendo illud tanquam intrinsecum sibi & non connotativum Neg. Conf. Nec est necesse ut in omnibus sit imitativa voluntas actuum intellectus & prædictorum ab expressione petibilium; alias & ipsi actus voluntatis deberent esse expressio: Jam autem quod esse opinionem sit quid intrinsecum petitur ex prædicato expressionis. Sed sufficit ut in hoc imitetur notitiam nempe in positione affensus ad suum bonum, & in imitatione ne quidquam intentet voluntas nisi prius exprimat & cognoscat intellectus. Et cum esse vitale sit quid extrinsecum intrinsecè requisitum ad vitalitatem, etiam in actibus intellectus, eodem imitando voluntas, esse liberum importabit pro prædicato extrinsecō intrinsecè requisito.

QUÆSTIO II.

De Divisione, & Subjecto Libertatis.

PAUCA erunt de Divisione tradenda; de subjecto autem libertatis petantur reliqua ex Animasticis, & Ethicis. Ubi tractatum est, An intellectus sit potentia libera? Itemque potentia appetitiva sensibilis? Ibidem etiam tratabatur. An Actus liber dum sit liber? Item An electio, Actus imperatus sint liberi, &c.

Quoad primum.

DIVIDITUR 1. Libertas in Libertatem potentia, & libertatem actus. Utroque est explicata super præmisso 1.

DIVIDITUR 2. In Libertatem quoad specificationem, & in Libertatem quoad exercitum. Libertas quoad specificationem est in indifferentia ad ponendum hunc vel illum in spe-

cie actum, licet alteruter ponni debeat. Libertas autem quoad exercitum est quando non solum est indifferens ad hunc vel illum ponendum actum, sed potest neutrum ponere.

DIVIDITUR 3. quanquam divisione cum priori coincidente Libertas in libertatem contradictionis, & libertatem Contrarietatis. Libertas contradictionis est quando non tantum est indeterminata potentia ad hunc potius actum, quam ad illum, sed fieri potest ut nullum eliciat. Appellatur hæc libertas contradictionis, quia sicut contradictionis stat in esse & non esse, ita illa libertas habet indifferentiam ad esse actus, & non esse actus. Libertas autem Contrarietatis est, secundum quam datur indifference ad alterutrum actum, non tamen ad negationem utriusque. Appellatur hæc libertas Contrarietatis, quia sicut contraria sunt circa terminos positivos, sic & libertas Contrarietatis, est circa terminos positivos hujus, vel illius actus.

Quoad secundum:

ILUD in praesenti reliquis alibi tractatis discutiendum venit: An Subiectum Libertatis sit nonnisi potentia activa, ita ut potentia passiva, nullo modo possit esse libera?

DICENDUM est. *Non posse salvare libertatem in potentia passiva sine ullo omnino actu illius.*

Videnda sunt in primis Rationes aliorum.

RATIO 1. Ad ferrisolet. Quia Trident. docet de Justif. Can. 4. Quod in negotio salutis mere passivè nos non habeamus.

RESPONDERI potest. Hoc loco non nulli supponere Tridentinum quod nulla potentia passiva libera de facto detur.

RATIO 2. est. Quā utitur Rec. Suar. De ratione Libertatis est indifference activa: definitur enim libertas, potentia quā positis omnibus prærequisitis potest agere, vel non agere, vel agere oppositum. Hæc autem indifference debet esse immediata libertati.

RESPONDERI potest. Quod libertas nonnisi activa sit hæc definitio, non autem libertatis ut sic, quam non posse extendi etiam ad potentiam passivam, necum ostenditur.

INSTAT 1. Idem. Voluntas ut sit fibra, debet habere dominium supra suos actus, & posse illos cohibere; hoc autem dominium, non est v. g. in gratia: quia gratia non est cohibitiva actus.

RESPONDERI potest. De facto libertatem non esse conjunctam nisi cum dominio activo: sed inde non sequitur esse impossibilem libertatem potentia passiva.

INSTAT 2. Idem. Potentia passiva quā talis non potest non recipere actum, potentia autem libera debet habere posse agere & non agere. Assumptum probatur quia potentia passiva aut posset recipere actum, vel non recipere ante illius productionem, aut post illius produc-

Disputatio VII.

175

ctionem: hoc secundum dici non potest, quia actio eductiva necessariò infert passionem: non etiam ante productionem posset recipere & non recipere: quia receptioni resisteret vel formaliter, vel effectivè; si resisteret formaliter non posset unquam non resistere: non etiam effectivè; quia redibit ratio facta.

R E S P O N D E T U R. Fieri posse ut potentia passiva habeat concussum, & influxum in formam, eo casu neque ante productionem, neque post productionem resisteret, sed quasi concomitante negando concussum suum, & causam sicut quā non potest procedere ad opus ipsum efficiens: fieri potest ut ipsum efficiens sit adstrictum ut prævideat, an sit potentia passiva exhibitura suum concussum, recepturaque non: hinc ante productionem posset adhuc salvare qui resistat receptioni. Et certè ponatur qualitas aliqua spiritualis in Petro, cur non entipossible, ut connaturaliter illa non sit transferibilis in Paulum, nisi præconsulta libertate passiva: An sit scilicet recepturus, an non. Alia argumenta ejusdem non probant non posse dari potentiam passivam liberam, sed tantum quod potentia activa libera, debeat immediatae influere in suos actus.

R A T I O 3. est, quā utitur Oviedo. Causa materialis determinatur ab efficiente, & efficiens determinat materialem: Unde determinatio nunquam oritur à causa materiali. Quapropter causae materiali non potest tribui libertas in actu secundo.

R E S P O N D E T U R. Non esse de conceptu, ut si causa materialis determinabilitatem, ut dictum in physicis: Consequenter procedit argumentum, ad maximum, nonnisi de causa materiali præsentis ordinis: non autem de causa materiali possibili. Deinde illa propositio causæ efficiens determinat materialem causam, vera est hoc sensu: quia determinat efficiendo formam, sine qua maneret materia indeterminata ad certam speciem: sed non est vera hoc sensu, quia agens determinet pro omni eventu possibili, ut materia formam nonnisi recipiat, ita ut illam non possit non recipere, hoc enim probari deberet.

I S T R AT idem. Actio identificata passioni alio modo respicit principium efficiens, alio modo materiale: respicit enim principium efficiens tanquam id à quo exit, & principium passionis tanquam id, ad quod tendit, & in quo recipitur. Et sicut prius concipiatur ex modo concipiendi exire, quā recipi; ita prius concipiatur agens determinare materiam, quā determinans agens.

R E S P O N D E T U R. Vi hujus rationis sequitur, quod ab organo anima spiritualis determinari non possit ad eliciendam nonnisi actionem sensitivam; cum prius determinetur à principio effectivo neinpe anima; quā independen-

ter ab organo determinata non est ad eliciendam operationem materialem, utpote improportionatam suę spiritualitatē. Dictum etiam suprā, quamvis vis determinandi concedatur principio effectivo pro rerum ordine qui modò est, sed non pro possibili; ut si non possit ad productionem formæ procedere agens nisi præconsultā potentia passivā an sit receptura, vel non. Posito autem, quod materia illum concussum posset præbere, vel non præbere, non hoc ipso erit causa efficiens; quia ex vi illius concursus præbiti potentia materialis mutaretur in se; non mutatur autem in se efficiens ex vi concursus præbiti. Deinde quia efficiens ex genere efficientis non debet recipere suum effectum; debet autem causa materialis ex vi passivæ potentiae pati suum effectum. Denique quamcum tu differentiam ostendes inter causam materialem & efficientem, eadem hic in præsenti applicabitur.

Antequam probetur Conclusio.

S U P P O N O 1. Non posse salvare libertatem sine indifferentia ad concurrentem, vel non concurrentem, per ly concussum non accipiendo solum concussum in genere causæ efficientis, sed in quocunque tandem genere.

R A T I O. Suppositi, quia libertas cum determinatione quā tali salvare non potest, esset autem determinatio, si non esset indifferentia concurrenti, vel non concurrenti.

S U P P O N O 2. Quod per solam indifferentiam entitativam non possit salvare libertas, quia alias etiam materia nostra esset libera, quia indifferentis ad formas, ipseq; intellectus est indifferentis ad hoc vel illud noscendum, immo & potentia sensitivæ: Ergo indifferentia entitativa libertatem non salvat.

S U P P O N O 3. Ad hoc ut indifferentia entitativa salvaret libertatem addi debet indifferentiæ, posse præbere concussum, vel non præbere, in circumstantia reliquorum præquisitorum. His suppositis.

P R O B A T U R 1. Conclusio. In potentia passiva sine ullo actu & posset salvare ratio liberi ut dicas, & non posset salvare ut probatur, quia non posset salvare sine indifferentia ad præbendum concussum vel non præbendum ut dixi præmisso 1. Sed hoc ipsum non potest salvare sine ullo actu, quia alias posset salvare per solam indifferentiam entitativam contra suppositum secundum.

P R O B A T U R 2. Nisi ponatur in potentia passiva aliquis actus, non potest quidquam ostendi per quid illa potentia transeat à non esse præbentis concussum liberè ad esse præbentis: Nihil enim plus haberet (si actus non ponatur) dum præberet concussum, ac dum non præberet liberè concussum. Et tamen dum liberè non præbet concussum, verè non præbet concussum.

P 4

PRO-

P.
MLO
wski
A:et Z:
VI

PROBATUR 3. Quia interrogata illa potentia passiva; An vellet recipere formam deberet respondere, ut ita dicam, volo: hoc autem volo non est ipsa entitas potentiae: quia alias sicut semper retinet entitatem, ita semper retinet volo recipere, adeoque non est indifferentis ad recipiendum, adeoque illud volo recipere debet esse aliquid distinctum ab illius entitate: hoc autem non potest esse aliud, nisi aliqua actio illius, & aliquis motus. Et certe si detur potentia, in quam efficiens inducere non possit formam nisi consulat potentiam passivam, an sit liberè receptura, non potest videre an sit liberè receptura, in ipsa entitate potentiae: quia entitas supponitur indifferentis ad utramque partem: Ergo debet id videre in aliqua determinatione quocunque tandem modo salvabili & appellabili a te, modo sit aliquid praeter ipsam entitatem, quod solum vel maximè in praesenti intenditur.

Censet quidem Tridentinum *sancificari nos per voluntariam susceptionem gratiae & donorum:* sed illo loco vult quidem ad infusionem gratiae præcedere motus nostros supernaturales, sed non vult posse libertatem potentiae salvari, sine ullo actu.

Supponunt etiam haec Probationes & Conclusio, quod omisso libera & tamen sine ullo actu dari non possit: de quo alias in materia de Peccatis & Gratia.

QUÆSTIO III.

De Impedimentis Libertatis.

DE impedimento petibili ex Prædeterminatione, Decreto efficaci dictum in prima parte, & ostensum etiam quod per Prædefinitiones quales à nostris tenentur non paucis illæsa maneat Libertas. Aliqua alia hic expedienda.

QUÆRES 1. *An Deus voluntatem necessitare possit eodem numero concursu quo concurisset ad actum liberum?*

ASSERO 1. *Quod hoc solo titulo, quia est indifferentis concursus, non possit necessitari voluntas.*

RATIO. Quia hoc titulo quod aliquid non sit necessitans non potest necessitare, sicut nequidquam dealbat hoc ipso titulo, quia album non est. Hoc autem quia est indifferentis concursus, est concursus non necessitans: Ergo

ASSERO 2. *Posito per possibile vel impossibile concursu indifferenti, & tamen posito decreto divino ad unum determinante auferretur libertas.*

RATIO. Quia libertas est indifferentia agendi vel non agendi, vel agendi oppositum possit omnibus præquisitis; jam autem posito illo decreto utpote efficaci & præquisito ad agendum, non posset non agere causa.

DICES 1. Deus non potest facere ut cum qualitate necessitante homo operetur liberè: Ergo nec potest facere, ut cum qualitate indifferenti operetur necessarium.

RESPONDETUR. Disparitatem esse; quia ad hoc ut aliquid dicatur liberè agi ex vi definitionis, sequitur ut nihil sit ex prærequisitis determinativum; quia si sit determinativum non potest non sequi operatio: Jam autem id, quod fit necessarium, falsum est quod omnia prærequisita ad agendum debeant habere necessaria. Supponitur autem hic præter concursum indifferentem esse appositum decretum determinans.

DICES 2. Concursum Dei ordinarius, quo concurrit cum voluntate creata est talis conditionis ut ei possit voluntas resistere: Ergo per illum nequit voluntas necessitari.

RESPONDETUR. Quod per talem concursum extra circumstantiam deereti determinantis, non possit voluntas determinari: fucus ex suppositione talis decreti.

DICES 3. Solum decretum Dei extrinsecum non potest facere, ut ignis non comburat flum: persistente eodem concursu ex parte Dei: Ergo nec necessitare potest voluntatem ad operandum concursu indifferenti.

RESPONDETUR. Disparitatem esse eo, quod concursus exhibitus signis sit determinatus non nisi ad unctionem, consequenter necessarium sequitur usus: quia necessarium non definitur per hoc, ut omnia principia sint determinata: Jam autem libertas definitur per hoc, ut omnia principia sint indifferentia. Hinc quamvis concursus est indifferentis, & supponetur decretum Dei determinatum, adhuc auferretur libertas.

ASSERO 3. *Indifferentem secundum potentiam obediencialm acceptum potest assumi a Deo, & elevari ad necessitandam.*

RATIO. Tum quia nulla in hoc implicatio: nec ostendit potest hoc esse extra sp̄heram potentiae obediencialis. Tum, quia potest assumi ignis ut miraculo producat frigus: Ergo etiam potest assumi indifferentis ad necessitandum. Tum, quia actus necessitatus stat cum hoc, quod proficitur ab extrinseco, unde & coacta ab extrinseco principium habent: Ergo etiam poterit profici sci necessitatio ab eo, quod in entitate sua non est determinativum. Ceterum non erit adhuc tunc illud auxilium in entitate necessitativum: quia elevatio Dei naturas rerum immutare non potest: Ergo si auxilium illud vel concursus natura sua indifferentis erit, etiam posita elevatione indifferentis erit. Et sicut ignis elevatus ad producendum frigus, non evadit adhuc natura sua frigidus; ita nec auxilium indifferentis elevatum ad necessitandum erit necessarium in entitate. Hinc istud auxilium erit necessarium non nisi

R.
THE M
ziano
Tom
D.

Disputatio VI.

177

causative. Quod autem dicitur de auxilio in-
differenti idem proportionaliter dici debet de
auxilio necessario, quod scilicet divinitus assumi
possit ad ponendum aliquid liberum constitutu-
ente Deo, ut causativè evadat liberum per pos-
itionem exempli gratiæ alicujus qualitatis re-
stringens vim ejusdem, multo magis proce-
det assertum si dicatur assumi lignum ad com-
producendum actum liberum &c.

Ceterum posito decreto determinante vi-
deatur non posse dari concursum indifferentem
vel auxilium, si nihil insuper superaddatur: Ra-
tio, quia per nihil transiret (in sententia actum
Dei liberum per connotata salvante) illud De-
cretum a non esse determinantis, ad esse deter-
minantis.

QUÆRÈS 2. An absolute voluntas necessi-
tari possit.

ASSERO. Posse necessitari voluntatem, est
contra Vasq. Bann. Alvarez, quibus oppo-
nunt se Suar. uterque Bellarm. & alii.

RATIO. Quia id non implicat contradic-
tionem. Deinde dari potest qualitas necessaria
& determinata non nisi ad hoc, quem a-
gnoscunt Thomistæ suam Prædeterminatio-
nem: Hæc qualitas necessariò inferret actum
volitionis; hoc ipso enim non esset determina-
tiva: Ergo per illam qualitatem necessitabitur
voluntas: quia eam necessitari non aliud est,
quam reddi non indifferentem in agendo.

DICES 1. Potentia necessaria non potest et-
jam divinitus liberè operari: Ergo nec liberè
necessariò poterit operari.

Responsum sup. Falsum esse Antecedens:
Si enim divinitus potest frigidum producere
calorem: quare necessarium non poterit asser-
ti quā instrumentum per elevationem ad
produendum aliquid liberum.

Probat etiam Argumentum multum; quia
probat voluntatem nostram in patria non elice-
re actum necessarium amoris. Item divinam
voluntatem non necessariò seipsum amare, cō
quid liberè possit aliquid amare v.g. decreta
sua libera, existentiam creaturarum, &c. si-
milia.

DICES 2. Stante judicio necessario non pot-
est liberè operari voluntas: Ergo stante judicio
indifferenti non potest operari necessariò, alias
ferretur in incognitum.

RESPONDETUR. Si sit res de judicio ne-
cessario per ordinem ad potentiam obedientia-
lem poterit elevari judicium necessarium, ut
sequatur actus liber: Si autem quæstio non pro-
cedat de elevatione, disparitas erit: quia ad li-
bertatem requiritur vi definitionis, ut positis om-
nibus prærequisitis possit non agere volun-
tas: hinc quamvis maneat judicium indiffe-
rens, si aliunde ponatur determinatio, auferre-
tur libertas. Posito autem judicio necessario,
jam ponitur principium determinans, adeo-
que non poterit liberè operari vo-
luntas.

P.
MLO
WSKI
Act. Z:
VI

TRACTATUS III.

De Actibus Humanis in ordine ad

Praxim.

Formavi Titulum Methodi causâ, Tractatum tamen hunc alias impressum, hic
non adjicio, volens si Deo cordi fuerit, unâ omnes materias morales
complecti.

Hæc postquam de Angelis & Actibus Humanis tractavimus, Angeli & Hu-
mani esse condicamus.

A. M. D. G. Bq; V. H.

b. M.

